

Torronsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma

Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma

Översättning: Cajsa Rudbacka-Lax
Kansikuva: Metsähallitus

© Metsähallitus 2009

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-697-4 (nidottu)
ISBN 978-952-446-698-1 (pdf)

120 kpl
Kopijyvä Oy, Jyväskylä, 2009

KUVAILULEHTI

JULKAISIJA	Metsähallitus	JULKAISUAIKA	2009
TOIMEKSIANTAJA	Metsähallitus	HYVÄKSYMISPÄIVÄMÄÄRÄ	20.1.2009
LUOTTAMUKSELLISUUS	Julkinen	DIAARINUMERO	1396/623/2006
SUOJELUALUETYYPPI/ SUOJELUOHJELMA	kansallispuisto, Natura 2000		
ALUEEN NIMI	Torrnsuon kansallispuisto		
NATURA 2000 -ALUEEN NIMI JA KOODI	Torrnsuo (FI 0344002)		
ALUEYKSIKKÖ	Etelä-Suomen luontopalvelut		
TEKIJÄ(T)	Metsähallitus		
JULKAISUN NIMI	Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma		
TIIVISTELMÄ	<p>Torrnsuon kansallispuisto perustettiin vuonna 1990. Perustamisen tarkoituksena on säilyttää laaja, yhtenäinen ja edustava keidassuoalue. Myöhemmin kansallispuistoon on liitetty lisää alueita; nykyisin siihen kuuluu Torrnsuon lisäksi suon reunametsiä ja Talpianjärvi. Torrnsuon alueella ei alun perin ollut valtionmaita, minkä vuoksi kansallispuiston perustamisvaiheet ovat olleet pitkäjäisiä ja riittäisiä. Kansallispuiston rajausta tulee lähes kauttaaltaan noudattamaan Torrnsuon Natura 2000 -alueen rajausta, kun pieneltä osin kesken oleva maanhankinta on saatettu loppuun. Tällöin kansallispuiston pinta-ala tulee olemaan noin 3 114 ha. Kansallispuistoa voidaan täydentää uusilla alueilla vapaaehtoisin kaupun tai vaihdoin.</p> <p>Kansallispuiston tärkeimmät arvot suojelun ja käytön kannalta ovat ainutlaatuisen suuri, edustava ja suurimmaksi osaksi luonnontilaisena säilynyt suoalue sekä monipuolinen lintu- ja perhoslajisto. Torrnsuo on suosittu nähtävyys, ulkoilukohde ja ainutlaatuinen tutkimuskohde. Sillä on mielenkiintoinen menneisyys mineralogisen tutkimuksen ja pienimuotoisen kaivostoiminnan alueena. Kansallispuisto on tärkeä kulttuuriperinnön suojelukohde, sillä Talpianjärven ympäristöstä on löydetty suuri määrä kivistä asuinpaikkoja. Talpianjärvi oli aiemmin merkittävä lintujärvi, mutta nykyisin se on lähes umpeenkasvanut.</p> <p>Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma koskee Torrnsuon kansallispuistoa. Talpianjärvelle on juuri valmistunut oma täydentävä hoito- ja käyttösuunnitelmansa, jonka pohjalta laaditaan myöhemmin kunnostussuunnitelma. Torrnsuon ennallistamistoimet on lähes loppuunsaatettu vuoden 1997 suunnitelman mukaisesti; enää tarvitaan vain täydentäviä ennallistamistoimia. Kälkän niittyä aletaan hoitaa.</p> <p>Torrnsuon kansallispuiston hoidon ja käytön tavoitteet ovat:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Luonnonarvot säilyvät ja luonnontilaisuus lisääntyy. • Jokamiesretkeilyä edistetään hallitusti siihen sopivilla rajallisilla alueilla. • Kansallispuisto tarjoaa hyvät edellytykset luonnonarvot huomioon ottavalle luontomatkailulle. • Kansallispuiston palvelut ovat osa Hämeen ilvesreitistöä. • Opastusta ja reitistöä kehitetään siten, että Hämeen järviylängön luontokohteet muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden, jonka keskuksena on Hämeen luontokeskus. • Mahdollisimman laajoja rauhallisia osia säilyy tulevaisuuteen käytöstä huolimatta. • Talpianjärven kunnostus toteutetaan erillisen suunnitelman mukaisesti. • Kansallispuiston suojelu ja käyttö järjestetään siten, etteivät ne vaikeuta ympäröivien alueiden maa- ja metsätalouskäyttöä tai asukkaiden elämää. • Kansallispuiston raja-alueiden ongelmat kartoitetaan ja minimoidaan yhteisymmärryksessä. <p>Kansallispuisto on jaettu syrjä-, virkistys-, kulttuuri- ja rajoitusvyöhykkeisiin. Rajoitusvyöhyke käsittää linnuston kannalta tärkeitä allikkoisia keidassuokeskuksia sekä Talpianjärven, joilla liikkuminen on kielletty 1.4.–15.7. Kansallispuiston palveluvarustusta täydennetään mm. rakentamalla lintulavoja ja lisäämällä opastustauluja sekä tekemällä yöpymisen mahdolliseksi kansallispuistossa perustamalla telttailualueita. Torrnsuon itäpään rakennetaan uusi polku.</p> <p>Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamiskustannukset ovat noin 300 000 euroa ja vuotuiset käyttökustannukset noin 10 000 euroa. Hoito- ja käyttösuunnitelman toteuttamisen vaikutusten arvioidaan parantavan kansallispuiston luonnonarvoja.</p>		
AVAINSANAT	kansallispuisto, hoito- ja käyttösuunnitelma, keidassuot		
MUUT TIEDOT	Suunnitelman ovat kirjoittaneet Heli Saloniemi ja Hannu Ormio.		
SARJAN NIMI JA NUMERO	Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja C 53		
ISSN	1796-2943	ISBN (NIDOTTU)	978-952-446-697-4
		ISBN (PDF)	978-952-446-698-1
SIVUMÄÄRÄ	75 s.	KIELI	suomi
KUSTANTAJA	Metsähallitus	PAINOPAIKKA	Kopijyvä Oy
JAKAJA	Metsähallitus, luontopalvelut	HINTA	10 euroa

PRESENTATIONSBLAD

UTGIVARE	Forststyrelsen	UTGIVNINGSDATUM	2009
UPPDRAGSGIVARE	Forststyrelsen	DATUM FÖR GODKÄNNANDE	20.1.2009
SEKRETESSGRAD	Offentlig	DIARIENUMMER	1396/623/2006
TYP AV SKYDDSSOMRÅDE/SKYDDSPROGRAM	nationalpark, Natura 2000		
OMRÅDETS NAMN	Torrnsuo nationalpark		
NATURA 2000 -OMRÅDETS NAMN OCH KOD	Torrnsuo (FI 0344002)		
REGIONENHET	Södra Finlands naturtjänster		
FÖRFATTARE	Forststyrelsen		
PUBLIKATION	Skötsel- och användningsplan för Torrnsuo nationalpark		
SAMMANDRAG	<p>Torrnsuo nationalpark grundades 1990. Syftet med parken är att bevara det vidsträckta, sammanhängande och representativa högmosseområdet. Senare har andra områden fogats till nationalparken; numera omfattar den förutom Torrnsuo myrens randskogar och Talpianjärvi. Staten har ursprungligen inte ägt någon mark på Torrnsuo-området, och därför har grundandet av nationalparken varit en utdragen och omtvistad process. Nationalparkens gränser kommer nästan genomgående att följa gränserna för Torrnsuo Natura 2000 -område, när markanskaffningen, som fortfarande pågår till en liten del, har slutförts. Då kommer nationalparkens areal att vara ca 3 114 ha. Nationalparken kan kompletteras med nya områden genom frivilliga markaffärer eller byten.</p> <p>Nationalparkens största värden med tanke på skyddet och användningen är det unika, stora och representativa myrområdet, som till största delen befinner sig i naturtillstånd, samt de många olika fågel- och fjärilsarterna. Torrnsuo är en populär sevärdhet, ett utflyktsmål och ett unikt forskningsobjekt. Det har ett intressant förflutet som område för mineralogiska undersökningar och gruvverksamhet i liten skala. Nationalparken är ett viktigt skyddsobjekt med tanke på kulturarvet, eftersom ett stort antal stensåldersboplatser har hittats runt Talpianjärvi. Talpianjärvi var tidigare en betydande fågelsjö men nu har den nästan växt igen.</p> <p>Denna skötsel- och användningsplan gäller Torrnsuo nationalpark. För Talpianjärvi har det nyligen färdigställts en egen kompletterande skötsel- och användningsplan, och utgående från den utarbetas senare en restaureringsplan. Restaureringen av Torrnsuo är nästan slutförd i enlighet med planen från 1997; nu behövs endast kompletterande åtgärder. Kälkkä äng börjar skötas.</p> <p>Målen för skötseln och användningen av Torrnsuo nationalpark är att</p> <ul style="list-style-type: none"> • Bevara naturvärdena och i allt högre grad försätta området i naturtillstånd. • Främja varmansutelivet på ett kontrollerat sätt på lämpliga avgränsade områden. • Nationalparken erbjuder goda förutsättningar för naturturism som beaktar naturvärdena. • Servicen i nationalparken utgör en del av Tavastlands Ilvesvandringsled. • Guidningen och lederna utvecklas så att naturobjekten på Tavastlands sjöplatå bildar en funktionell helhet med Tavastlands naturum som centrum. • Så vidsträckta lugna delar som möjligt bevaras trots framtida användning. • Talpianjärvi restaureras enligt en separat plan. • Skyddet och användningen av nationalparken ordnas så att jord- och skogsbruket på omgivande områden eller invånarnas liv inte försvåras. • Problemen i nationalparkens gränsområden kartläggs och minimeras i samförstånd. <p>Parken är indelad i en avlägsen, en rekreations-, en kultur- och en begränsningszon. Begränsningszonen omfattar högmossecentrumen jämte gölar som är viktiga för fågellivet samt Talpianjärvi, där det är förbjudet att röra sig 1.4–15.7. Nationalparkens serviceutrustning kompletteras bl.a. genom att det byggs fågelplattformar och sätts upp fler informationstavlor samt genom att det inrättas tältplatser som gör det möjligt att övernatta i nationalparken. I östra ändan av Torrnsuo byggs en ny stig.</p> <p>Kostnaderna för att genomföra skötsel- och användningsplanen för Torrnsuo nationalpark är ca 300 000 euro och de årliga driftskostnaderna ca 10 000 euro. När skötsel- och användningsplanen genomförs beräknas verkningarna förbättra nationalparkens naturvärden.</p>		
NYCKELORD	nationalpark, skötsel- och användningsplan, högmossar		
ANDRA UPPGIFTER	Planen har skrivits av Heli Saloniemi och Hannu Ormio.		
SERIENS NAMN OCH NUMMER	Metsähallituksen luonnonsojelujulkaisuja. Sarja C 53		
ISSN	1796-2943	ISBN (HÄFTAD)	978-952-446-697-4
		ISBN (PDF)	978-952-446-698-1
SIDANTAL	75 s.	SPRÅK	finska
FÖRLAG	Forststyrelsen	TRYCKERI	Kopijyvä Oy
DISTRIBUTION	Forststyrelsen, naturtjänster	PRIS	10 euro

Sisällys

1 Johdanto	9
ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ	12
2 Luonto ja historia	12
2.1 Yleiskuvaus.....	12
2.2 Geologia ja geomorfologia.....	13
2.3 Suot.....	14
2.4 Vesistöt.....	15
2.5 Luontotyypit.....	17
2.6 Lajisto.....	20
2.6.1 Eläimet.....	20
2.6.2 Kasvillisuus.....	22
2.7 Historia.....	22
2.8 Nykyinen käyttö.....	25
2.9 Aikaisempien suunnitelmien toteutuminen.....	26
2.10 Maankäyttöanalyysi.....	26
2.11 Yhteenveto tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta.....	27
HOITO JA KÄYTTÖ	29
3 Hoidon ja käytön tavoitteet	29
4 Vyöhykealuejako	30
4.1 Syrjävyöhyke.....	30
4.2 Virkistysvyöhyke.....	32
4.3 Kulttuurivyöhyke.....	32
4.4 Rajoitusvyöhyke.....	33
5 Luonnon suojelu ja hoito	34
5.1 Nykytila.....	34
5.1.1 Suojeluohjelmat.....	34
5.1.2 Luonnon elinympäristöjen suojelu.....	34
5.1.3 Lajien suojelu.....	35
5.2 Tavoitteet.....	36
5.3 Toimenpiteet.....	36
5.3.1 Luontotyypit.....	36
5.3.2 Talpianjärvi.....	37
5.3.3 Lajisto.....	37
5.4 Seuranta.....	38
6 Kulttuuriarvojen suojelu	39
6.1 Nykytila.....	39
6.2 Tavoitteet.....	41
6.3 Toimenpiteet.....	41
6.4 Seuranta.....	41

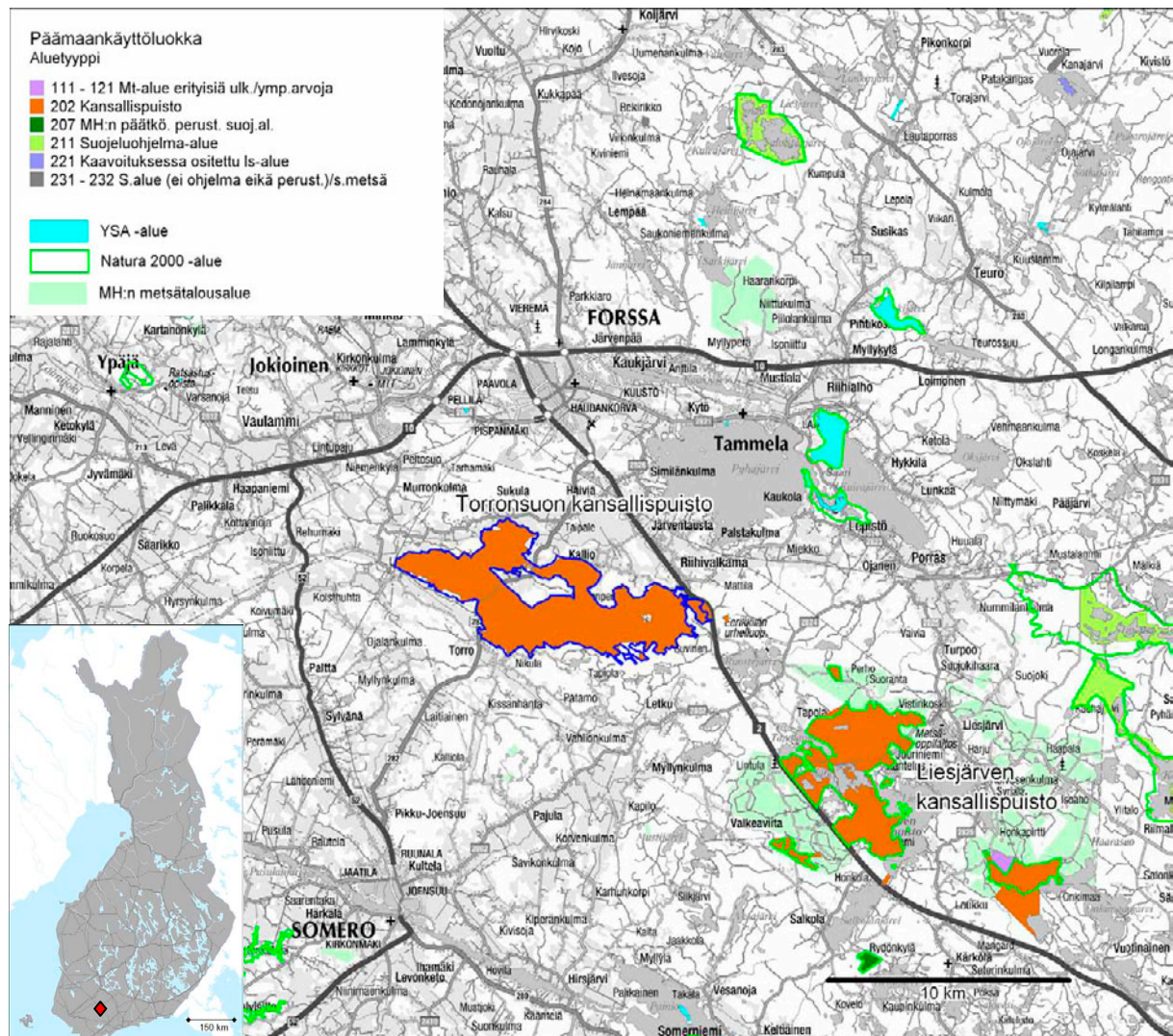
7	Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu	42
7.1	Retkeily	42
7.1.1	Tavoitteet	42
7.1.2	Nykytila ja toimenpiteet	42
7.1.3	Seuranta	45
7.2	Luonto-opastus ja opetuskäyttö	45
7.2.1	Nykytila	45
7.2.2	Tavoitteet	46
7.2.3	Toimenpiteet	46
7.2.4	Seuranta	47
7.3	Luontomatkailu	47
7.4	Palvelurakenteiden huolto	48
8	Tutkimus	49
8.1	Nykytila	49
8.2	Tavoitteet	50
8.3	Toimenpiteet	50
9	Muu käyttö	51
9.1	Marjastus ja sienestys	51
9.2	Metsästys	51
9.3	Malminetsintä ja kaivostoiminta	51
9.4	Maa-ainesten otto	51
9.5	Maastoliikenne ja muu liikkuminen	51
9.6	Muu käyttö	52
10	Toimenpidesuunnitelmat	52
11	Suunnittelualan ulkopuolinen maankäyttö	53
HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET		54
12	Käytön ohjaus, sopimukset, järjestyssääntö ja laajentaminen	54
13	Turvallisuus ja pelastustoiminta	55
14	Valvonta	55
15	Yhteistyö	56
16	Resurssit ja aikataulu	57
17	Suunnitelman vaikutusten arviointi	58
17.1	Ekologiset vaikutukset	58
17.2	Sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vaikutukset	58
17.3	Vaikutus Natura 2000 -luontotyyppisiin	59
17.4	Vaikutus direktiivilajeihin ja vastuulajeihin	60
17.4.1	Liito-orava	60
17.4.2	Lintudirektiivin lajit ja vastuulajit	60
Lähteet		61

Liitteet	67
Liite 1 Mieli pide Torronsuon kansallispuiston perustamisvaiheista paikallisesta näkökulmasta	67
Liite 2 Suunnitelmasta annettujen lausuntojen tai palautteiden yhteenveto sekä niiden perusteella tehdyt muutokset	68
Liite 3 Ympäristöministeriön vahvistuskirje	74

1 Johdanto

Torransuon kansallispuisto sijaitsee Tammelan kunnassa, Lounais-Hämeessä noin 110 km Helsingistä luoteeseen (kuva 1). Torransuon kansallispuisto perustettiin vuonna 1990 ja se on Metsähallituksen hallinnassa. Perustamisen tarkoituksena on säilyttää laaja, yhtenäinen ja edustava keidassuoalue. Myöhemmin kansallispuistoon on liitetty lisää alueita; nykyisin kansallispuistoon kuuluu Torransuon lisäksi suon reunametsiä ja Talpianjärvi.

Torransuo on Suomen suurin luonnontilainen keidassuo, ja se kuuluu rannikko-Suomen kilpikeidasalueeseen. Talpianjärvi on ohutturpeinen, rehevä kosteikko. Alun perin se oli pieni järvi, mutta se on kasvanut umpeen vedenpinnan laskujen seurauksena. Suurin osa kansallispuistosta (2 937 ha) on suota, ja kivennäismaata on vain noin 173 ha. Torransuon itäpuolella, pääosin kansallispuiston ulkopuolella, oli suuri metsäpalo vuonna 1997, jolloin metsää ja suota paloi noin 160 ha. Kansallispuiston puolella paloi Piippurinsuota noin 10 ha. Palaneita alueita ostettiin lisäksi valtiolle ja liitettiin kansallispuistoon noin 16 ha. Tähän sisältyy myös erillinen 5 ha:n palsta Porintien itäpuolella. (Stén 1998 ja 2005, Tahvanainen 2006)

Kuva 1. Torransuon kansallispuiston sijainti. Aineisto: © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

Torrnsuon kansallispuisto sisältyy lähes kokonaan Torrnsuon Natura 2000 -alueeseen (SCI ja SPA FI 0344002, 3 093 ha). Kansallispuisto kuuluu lisäksi kansainväliseen kosteikkojen Ramsar-sopimukseen. Torrnsuo–Talpianjärven alue on luokiteltu kansainvälisesti (IBA FI 069) ja kansallisesti (FINIBA 410030) tärkeäksi lintualueeksi (Leivo ym. 2002).

Torrnsuon kansallispuiston rajausta tulee lähes kauttaaltaan noudattamaan Torrnsuon Natura 2000 -alueen rajausta ja Kanta-Hämeen maakuntakaavan (2006) mukaista suojelukohderajausta, kun pieneltä osin kesken oleva maanhankinta on saatettu loppuun. Tällöin kansallispuiston pinta-ala tulee olemaan noin 3 113,8 ha, mikä on hieman suurempi kuin Torrnsuon Natura 2000 -alue (noin 3 093 ha). (kuva 2)

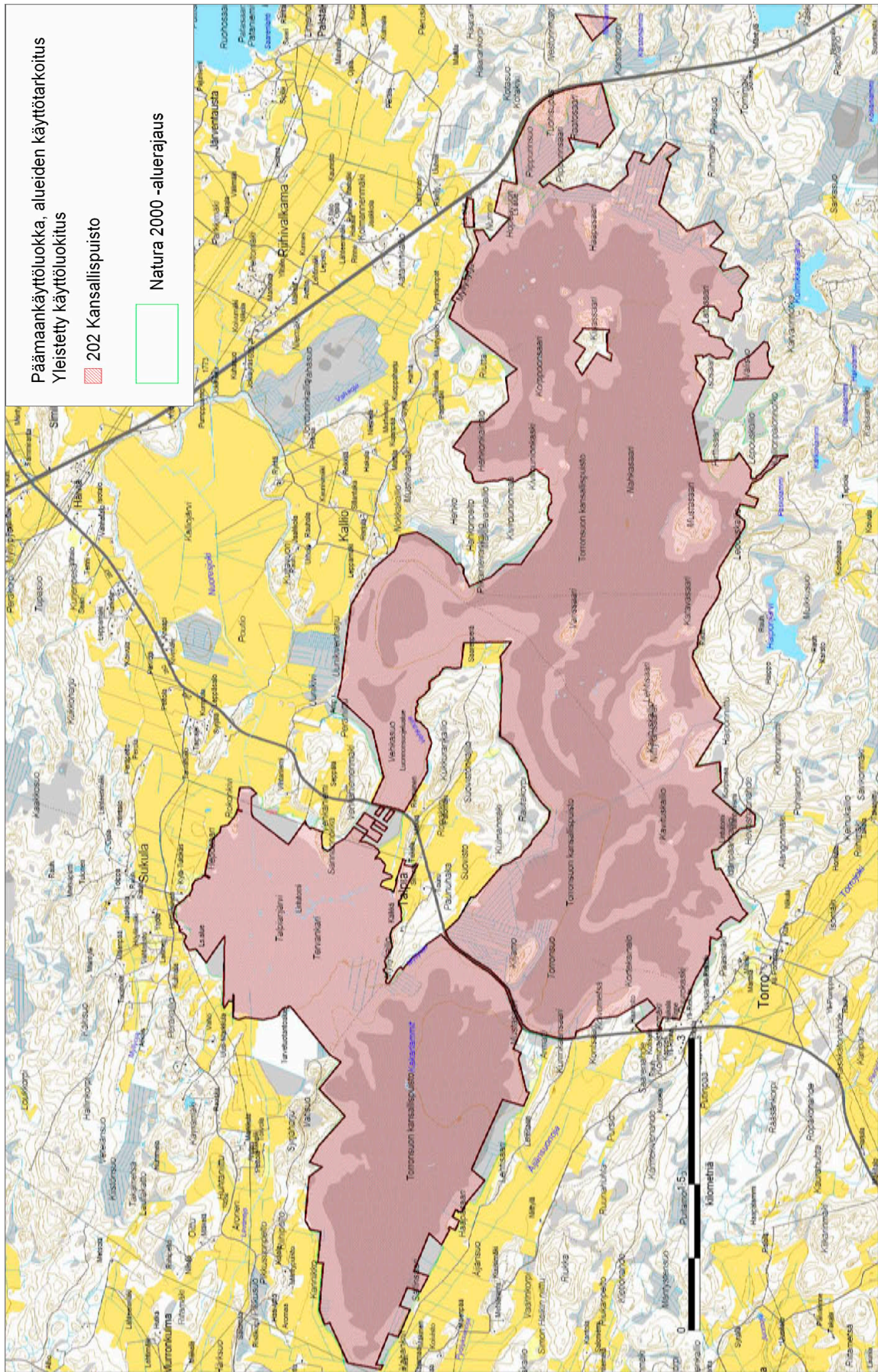
Torrnsuon vanhoja metsäojitusalueita ennallistettiin vuosina 1997–1999. Vuonna 2000 valmistui luontotorni ja yli 10 km pitkä rengasreitti ulkoilua ja luontomatkailua varten. Lyhempi pitkospuureitti kiertää Kiljamon metsäsaarekkeen eteläreunaa. Kanta-Hämeen maakuntakaavaan (2004) sisältyvät ulkoilureittivaraukset yhdistävät Torrnsuon kansallispuiston polkuverkoston seudulliseen Hämeen ilvesreittiin. Suolla on noin kymmenen vuoden ajan ylläpidetty hiihtolatuverkkoa paikallisin talkoovoimin.

Torrnsuon kansallispuistosta annetun asetuksen (170/1990) mukaisesti Torrnsuon kansallispuistolle on laadittava hoito- ja käyttösuunnitelma. Tämä on puiston ensimmäinen varsinainen hoito- ja käyttösuunnitelma. Sen laadinnasta vastasivat Hannu Ormio ja Heli Saloniemi. Suunnitelman laadinnan tukena toimi kahdeksan kertaa kokoontunut yhteistyöryhmä, johon kuuluivat Erja Klemelä ja Jukka Simelius Tammelan kunnasta, Heikki Sohkanen Torro-seura ry:stä, Antti Jaakkola, Pekka Ojansuu ja Esa Ryhtä paikallisten asukkaiden edustajina, Jouko Alhainen Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiristä, Asko Mustonen Hämeen Matkailu Oy:stä, Ari Lehtinen Hämeen ympäristökeskuksesta, Hannu Raittinen Hämeen liitosta sekä Annamari Ilola, Teijo Heinänen ja Jere Rauhala Metsähallituksesta.

Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma koskee Torrnsuon kansallispuistoa ja sen laajennusvarauksia, jotka perustuvat valtioneuvoston periaatepäätökseen vuodelta 1978 ja sen pohjalta tehtyyn kansallis- ja luonnonpuistojen rajaustyöryhmän (1979) esitykseen sekä Torrnsuon Natura 2000 -rajaukseen, ja jotka on vahvistettu Kanta-Hämeen maakuntakaavassa (2004). Suunnitelma koskee myös Porintien itäpuolella olevaa erillistä 5 ha:n palstaa, vaikka se on karttojen ulkopuolella. Tämä Niiniluoma on mukana vain pinta-alataulukoissa. Suunnitelma on samalla EU:n luontodirektiivin (92/43/ETY) tarkoittama Torrnsuon Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. Sikäli kuin alueita myöhemmin liitetään kansallispuistoon, on tämä suunnitelma niidenkin osalta voimassa.

Talpianjärven kunnostamisesta on tehty erillinen hoito- ja käyttösuunnitelma (Venetvaara & Kangas 2007), jossa esitetään erilaisia kunnostusvaihtoehtoja ja arvioidaan niiden vaikutukset. Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa käsitellään Talpianjärven osalta järven kunnostuksen tarve, palveluvarustus ja sen tulevan käytön periaatteet.

Valkeaniemen pirtillä Tammelassa järjestettiin 29.11.2004 yleisötilaisuus, jossa kartoitettiin paikallisten asukkaiden ja muiden sidosryhmien näkemyksiä Torrnsuon kansallispuiston kehittämisestä.

Kuva 2. Torrnsuon kansallispuiston päämaankäyttöluokat. Aineisto: © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

ALUEEN LUONTO JA TÄHÄNASTINEN KÄYTTÖ

2 Luonto ja historia

2.1 Yleiskuvaus

Torrnsuon kansallispuisto koostuu varsinaisesta suoalueesta, Torrnsuosta, ja sen pohjoispuolella olevasta Talpianjärvestä. Puisto sijaitsee eteläborealisella metsäkasvillisuusvyöhykkeellä ja Etelä-Suomen kilpiketaiden alueella. Etenkin Torrnsuon itäosa on maisemallisesti kaunis, ja se on säilyttänyt hyvin alkuperäisen erämaisen luonteensa. Etelälaidalla on useita näköalakallioita ja edustavia kalliojyrkänteitä, jotka tosin pääosin ovat hieman kansallispuiston ulkopuolella. Kansallispuistoon myöhemmin liitetty Talpianjärvi oli aikaisemmin matala järvi, mutta sen pintaa laskettiin peltojen kuivattamiseksi. Nykyisin se on kehittynyt saraikon ja osittain pensaikon valtaamaksi luhtaiseksi ja lampareiden rikkomaksi kosteikoksi.

Alueen korkeus merenpinnasta on 99,6–110,8 m, ja vuotuinen keskilämpötila on +4 °C. Kylmimmät kuukaudet ovat tammi- ja helmikuu (keskilämpötila –7 °C) ja lämpimin heinäkuu (keskilämpötila +16–17 °C). Keskimääräinen kasvukausi on 170 vrk, ja vuotuinen lämpösumma on hieman yli 1 200 dd. Vuotuinen sademäärä on keskimäärin 700 mm. Lumipeitteen keskimääräinen aika on ollut 130–135 vrk. Torrnsuon etelä- ja itäpuolelta alkaa karu ja metsäinen Hämeen järviylänkö. Pohjois- ja länsipuolella levittyvät Loimijokilaakson savilakeuksien laajat viljelymaiset.

Torrnsuo on Etelä-Suomen suurin ja parhaiten kehittynyt keidassuokompleksi, jonka alueella on 5–6 konsentrista rahkoittumiskeskusta. Kermi ja kuljut muodostavat kehämäisen rakenteen, jonka keskustassa on allikkoalue. Torrnsuossa on keskimäärin 5,4 m turvetta. Suon pituus on noin 13 km ja leveys 2–3 km. Torrnsuon suopinta-ala on 2 937 ha, jolloin siihen luetaan myös Talpianjärvi ja itäosan Piippurinsuo Helsinki–Pori-tien varrella. Kasvistollisesti rikkaimmat kohdat löytyvät suon laiteesta, puronotkoista ja kalliojyrkänteiden alaosista. Suon keskustan vallitsevia kasvillisuustyyppisiä ovat keidasrämeet; laiteilla esiintyy minerotrofisia nevoja ja nevakorpia sekä niiden luhtaisia variantteja. Talpianjärven luhta-alueen (sis. avoluhtat ja puuttomat nevat, luhtaiset puustoiset suot ja kosteat niityt) pinta-ala on noin 294 ha. (Aartolahti 1965, 1981, Kotiluoto ym. 1996, Stén 1998, 2005, Somerpalo & Luppi 2003, Jokela 2004)

Koko Talpianjärven alueen pinta-ala kivennäismaat ja reunaräme mukaan lukien on noin 330 ha. Tähän lukuun sisältyy myös järven etelärannalla sijaitseva noin 4 ha:n suuruinen Kälkän katajaniitty. Tämä runsaskatajainen niitty on ollut vuoteen 1989 lypsylehmien laidunnuksessa (Talvia 2000).

Torrnsuon luontoarvot on tiedetty pitkään (Aartolahti 1965). Se sisältyi jo ensimmäisiin soidensuojelusuunnitelmiin (Häyrinen & Ruuhijärvi 1966, 1968) ja Suomen luonnonsuojeluyhdistyksen luonnonaluetoimikunnan vuonna 1967 tekemään ehdotukseen, jossa lueteltiin Suomesta 24 kansallispuistotasoisista luontokohdetta. Torrnsuo oli tärkeänä suomalaisena suokohteena mukana Kansainvälisen luonnonsuojeluliiton (IUCN) ja Kansainvälisen biologisen ohjelman (IBP) vuonna 1967 käynnistämässä Project Telma -soidensuojeluhankkeessa. Pohjoismaisessa luonnonsuojeluviranomaisten yhteistyössä Torrnsuo oli keskeisesti esillä jo vuonna 1973, kun se otettiin

pohjoismaisittain tärkeimpien ja omaleimaisimpien suojelukohteiden luetteloon yhtenä 12 suomalaisesta kohteesta (Nordiska rådet 1973) ja pohjoismaiselta kannalta tärkeiden lintuvesien suojeluehdotukseen (Anon. 1973).

Torransuo oli alusta lähtien mukana, kun kansallispuistoverkon täydentämistä ryhdyttiin 1970-luvulla toden teolla kaavailemaan. Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotuksessa Suomen kansallispuistoverkon kehittämisestä Torrronsuolle ehdotettiin 3 700 ha:n kansallispuistoa (Ympäristönsuojelun neuvottelukunta 1973). Seuraavaksi kansallispuistokomitea ehdotti tulevan kansallispuiston laajuudeksi 3 450 ha (Kansallispuistokomitea 1976), ja valtioneuvosto teki ehdotusten perusteella vuonna 1978 periaatepäätöksen 3 000 ha:n kansallispuiston perustamisesta. Käytännön toteutusta pohtinut kansallis- ja luonnonpuistojen rajaustyöryhmä (1979) päätyi piirtämään kartalle 3 150 ha:n kansallispuistoehdotuksen rajat.

Valtakunnalliseen soidensuojelun perusohjelmaan (Soidensuojelutyöryhmä 1977) tai valtakunnalliseen lintuvesiohjelmaan (Lintuvesityöryhmä 1981) Torransuo tai Talpianjärvi eivät luontoarvoistaan huolimatta sisällyneet, koska tuolloin oli jo tehty valtioneuvoston päätös kansallispuiston perustamisesta.

Torransuo otettiin luonnonsuojelualuevarauksena Kanta-Hämeen seutukaavan ensimmäiseen vaihekaavaan 1979 ja viidenteen seutukaavaan 1996 sekä vuoden 2004 maakuntakaavaan. Viimeksi mainitussa suojeluvaramuksen ala on 3 114,7 ha. Eurooppalaiseen Natura 2000 -ohjelmaan Torrnsuon Natura-alue (FI 0344002) otettiin 3 093 ha:n laajuuisena valtioneuvoston päätöksellä 1998 ja EU:n komission hyväksynnällä 2005. Naturassa Torrnsuo on sekä SPA-alueena että SCI-alueena.

Torrnsuo on siitä harvinainen kansallispuistohanke, että siellä ei alun perin ollut lainkaan valtionmaita. Suota alettiin ostaa valtiolle vuodesta 1975 eli melkein heti, kun valtion tulo- ja menoarvioon oli vihdoon saatu luonnonsuojelualuehankintoja varten oma määrärahamomentti. Ensimmäiset suuret palat ostettiin Tammelan kunnalta. Paikallisten maanomistajien näkemys Torrnsuon kansallispuiston toteuttamisesta on nähtävissä liitteestä 1.

Torrnsuon kansallispuisto perustettiin 16.2.1990 annetulla lailla (169/1990) ns. vanhan luonnonsuojelulain (71/1923) mukaisesti. Rauhoitusmääräykset annettiin asetuksella (170/1990). Tuolloin kansallispuiston ala oli 2 550 ha. Maanhankintoja on myöhemmin jatkettu valtioneuvoston periaatepäätöksen, maakuntakaavan ja Natura-ohjelman mukaisesti.

2.2 Geologia ja geomorfologia

Torrnsuo syntyi Tammelan ylängön lounaisosan pitkänomaiseen Yoldiameren savipohjaiseen lahteen meren vetäytyttyä alueelta nopean maankohoamisen seurauksena. Boreaalikaudella (noin 8 500 v sitten) tällä alueella oli laaja järvi, jonka matalimmat osat – mm. Torrnsuo – alkoivat kasvaa umpeen.

Suon pohjoisreunalla on kaksi matalahkoa ja kapeaa harjua, länsiosassa Syrjänharju ja itäosassa Myllysyvänharju, hiekka- ja sorakerrostumiseen. Länsiosaltaan suo rajoittuu savikkoon, etelä- ja itäosissa moreeni- ja kallioalueisiin. Pohjamooreeni ja paljas peruskallio nousevat 15–20 m suon pinnan yläpuolelle suon etelä- ja itäosissa sekä keskiosan saarekkeissa. Osa moreenisarekkeista on moreenimuodostumia, esim. drumliineja.

Torransuon turvemäärä on 156 milj. m³, josta 74 % on rahkavaltaista turvetta. Turpeen keskimääräinen maatumisaste on alhainen, 3,6 von Postin 1–10 asteikossa (ks. Laine & Vasander 1993). Turvekerrostumien keskimääräinen paksuus on 5,4 m, josta on heikosti maatunutta rahkavaltaista pintakerrosta 3,8 m. Kahdella alueella, yhteispinta-alaltaan noin 16 ha, turpeen paksuus ylittää 12 m. Suurin turpeen paksuus on 12,3 m mättäiden ja kermien kohdalla ja 12,1 m kuljujen kohdalla. Suon pohjan mineraalimaista yleisin on savi; mutta paikoin on myös moreenia, hiekkaa, soraa, hiesua ja hietaa. Lieju peittää 13 % suon pohja-alasta.

Suo alkoi kehittyä järven umpeenkasvun seurauksena. Ensin, 10 500–9 400 vuotta sitten, kerrostui liejua 10–90 cm:n paksuudelta. Järvi- ja suokasvillisuus oli aluksi rehevää. Tätä ilmentävät lieju- ja turvekerrostumasta löydetyt makrosubfossiilit – kuten tähkä-ärviän (*Myriophyllum spicatum*), notkeanäkinruohon (*Najas flexilis*) ja rantayrtin (*Lycopus europaeus*) siemenet. Saraturpeessa on myös järvikortteen (*Equisetum fluviatile*) ja järviruo'on (*Phragmites australis*) jäännöksiä. Yleisimmät soistumistavat olivat aluksi primaarinen eli merenrannan soistuminen sekä myöhemmin metsämaan soistuminen, jota metsäpalot edistivät. Pohjaveden pinnan nousun myötä suo sitten edelleen laajeni. Radiohiiliajoituksen mukaan vanhin turve alkoi kerrostua 10 480 vuotta sitten. Tämä antaa turpeen keskimääräiseksi kerrostumisnopeudeksi pidemmällä aikavälillä 1,1 mm vuodessa. Nykyään rahkasammal kasvaa 1–2 cm vuodessa, josta muodostuu turvetta noin 0,5–3 mm vuodessa.

Torransuohon liittyvän Talpianjärven vedenpintaa on laskettu. Erityisesti viimeisin eli 1950-luvulla toteutettu vedenpinnan lasku käynnisti voimakkaan soistumisen. Talpianjärven turvekerroksen paksuus on noin 0–1 metriä. (Kotiluoto ym. 1996, Torkkomäki 2001, Stén 1998, 2005)

2.3 Suot

Torransuo on erittäin edustava konsentrisen ja vähäravinteinen keidassuokompleksi. Suolla on havaittavissa 5–6 kohosuon eli keidassuon keskustaa. Rahkoittumiskeskusten ombrotrofisia keski- osia hallitsevat avoimet ja matalaa mäntyä kasvavat keidasrämeet. Alueella on erittäin runsaasti allikoita. Keskustoissa, jotka ovat ympäröiviä mineraalimaita selvästi korkeammalla, kermi- ja kuljut muodostavat konsentrisia eli kehämäisiä verkostoja, jotka kattavat 88 % suon pinta-alasta. Tästä pinta-alasta kuivemmat kermi- peittävät 55 %, ja mätät kuljut ja vesiallikot muun osan. Suon reunaosat ovat suhteellisen niukkaravinteisia, joskin kasvillisuudessa on monin paikoin korpisuutta ja luhtaisuutta.

Yleisimpiä suotyyppisiä ovat pääasiassa suon keskiosassa tavattavat silmäkeneva ja rahkaneva sekä keidasräme. Ruskorahkasammal (*Sphagnum fuscum*) -valtaiset kermi- ovat 10–200 m pitkiä, 3–10 m leveitä ja vain 10–30 cm korkeita, yleensä puuttomia tai matalien kitukasvuisten mäntyjen peittämiä. Kermeillä kasvaa karpaloo (*Vaccinium oxycoccos*), lakkaa (*Rubus chamaemorus*), variksenmarjaa (*Empetrum nigrum*) ja pyöreälehtikihokkia (*Drosera rotundifolia*). Mätät kulju- rahkasammal (*Sphagnum cuspidatum*) -kuljut ovat 10–100 m pitkiä ja 3–10 m leveitä, ja niissä kasvaa tupasvillaa (*Eriophorum vaginatum*), tupasluikkaa (*Trichophorum alpinum*), mutasaraa (*Carex limosa*), leväkköä (*Scheuchzeria palustris*) ja valkopiirtoheinää (*Rhynchospora alba*). Märimät kohdat ovat kasvittomia ruoppakuljuja ja avovetisiä allikoita (eli suolampareita), joita on noin 850 kpl. Allikot ovat 5–20 m pitkiä ja 3–10 m leveitä. Suurimman allikon pituus on 270 m.

Suon reunoja kiertää kapea, märkä ja ravinteikas laide. Suon länsiosassa laide on otettu viljelykseen. Suon reunalaisuus kohoaa selvästi suon reunoja ylemmäksi, ja se on selvimminkin kehittynyt suon länsiosan runsasallikkoisella keitaalla. Reunalaisuus on isovarpu- ja rahkarämettä, ja siinä kasvaa mäntyä ja varpuja – kuten suopursua (*Ledum palustre*), juolukkaa (*Vaccinium uliginosum*), kanervaa (*Calluna vulgaris*) ja vaivaiskoivua (*Betula nana*). Suon itä-, etelä- ja pohjoisosissa reunalaisuus on kapea ja heikosti kehittynyt. Suon itä- ja länsiosan reunoja sekä Kiljamonsaaren pohjoispuolinen alue ja Talpianjärven länsipuolinen alue on ojitettu. Torrjonsuon luonnontilaisuusaste on yli 90 %. (Aartolahti 1981, Kotiluoto ym. 1996, Stén 1998)

Talpianjärvi on noin 300 ha:n laajuinen, vedenpinnan laskun takia nykyisin lähes umpeenkasvanut järvi. Talpianjärven kasvillisuudessa tavataan useita luhtatyyppisiä. Yleisin tyyppi on sara- ja ruoholuhta, joka kattaa valtaosan alueen avoimesta pinta-alasta. Pieniä avovesialueita ympäröivät vetiset kortteluhta-alueet. Tyypillisimmät lajit avoluhtilla ovat viiltosara (*Carex acuta*), suoputki (*Peucedanum palustre*), järvikorte (*Equisetum fluviatile*), myrkkykeiso (*Cicuta virosa*), terttualpi (*Lysimachia thyrsoiflora*), luhtatähtimö (*Stellaria palustris*), rantamatara (*Galium palustre*) ja kurjenjalka (*Potentilla palustris*). Etenkin alueen pohjoisosassa sara- ja ruoholuhtavyöhykkeen keskiosassa on laajoja ja tiheitä leveäosmankäämikasvustoja (*Typha latifolia*). Rannoilla avointa saravyöhykettä reunustavat yleisesti pajuluhtat, puustoiset tervaleppä- ja koivuluhtat sekä luhtaiset rantametsät, joista osalla tavataan lehtokasvillisuuttakin. (Kangas ym. 2004)

2.4 Vesistöt

Torrjonsuo sijaitsee Etelä-Suomen vedenjakajalla, ja se viettää länteen ja pohjoiseen. Länsireunalta suon vedet virtaavat länteen Äijänsuonojan ja Luodesuonojan kautta Haapajokeen, josta ne laskevat Loimijokeen ja edelleen Kokemäenjokeen ja Pohjanlahteen. Pohjoisreunalta vedet virtaavat oja myöten 1860-luvulla laskettujen järvien, Talpianjärven ja Kalliojärven, kautta pohjoiseen, ja itäosasta oja myöten luoteeseen virtaavaan Nuoresjokeen sekä Tammelan Pyhäjärven kautta Loimijokeen ja edelleen Kokemäenjokeen. (Stén 1998) (kuva 3)

Torrjonsuon kansallispuistoon kuuluu vain pienvesiä, sillä entinen järvi, Talpianjärvi, on vedenlaskun seurauksena kasvanut lähes kokonaan umpeen. Talpianjärven pinta-ala on noin 300 ha ja valuma-alue noin 3 000 ha. Järven vesialueet ovat pienialaisia – kokonaispinta-alaltaan nykyisin enää noin 2 ha, ja niiden kasvillisuus on niukkaa. Järveen laskee etelästä kaksi Torrjonsuon suoyhdistymän reunaojaa (Mylly- ja Vehkaoja) ja lännestä peltojen läpi kiemurteleva Levänoja (perattu 1960-luvulla) sekä pohjoisesta pari pienempää oja. Talpianjärven pengerretty laskuoja, Nuoresjoki, päättyy pelloksi kuivatun Kalliojärven kautta Pyhäjärveen idässä. (Helsingin vesipiirin vesitoimisto 1984, Kotiluoto ym. 1996, Stén 1998, 2005, Jokela 2004, Kangas ym. 2004)

2.5 Luontotyypit

Torrnsuon kansallispuistosta on havaittu 10 eri Natura 2000 -luontotyyppiä (luontotyyppien luokittelu Airaksinen & Karttunen 2001 mukaan) (taulukko 1, kuva 4). Koko alueesta niiden osuus on 93,3 %. Taulukko sisältää myös sellaisia pieniä kansallispuistoon kuulumattomia alueita, jotka tullaan lähitulevaisuudessa liittämään osaksi kansallispuistoa, sekä karttarajauksen ulkopuolella sijaitsevan erillisen Niinilammen paloalueen. Natura 2000 -luontotyyppien edustavuus on esitetty taulukossa 2 ja kuvassa 5.

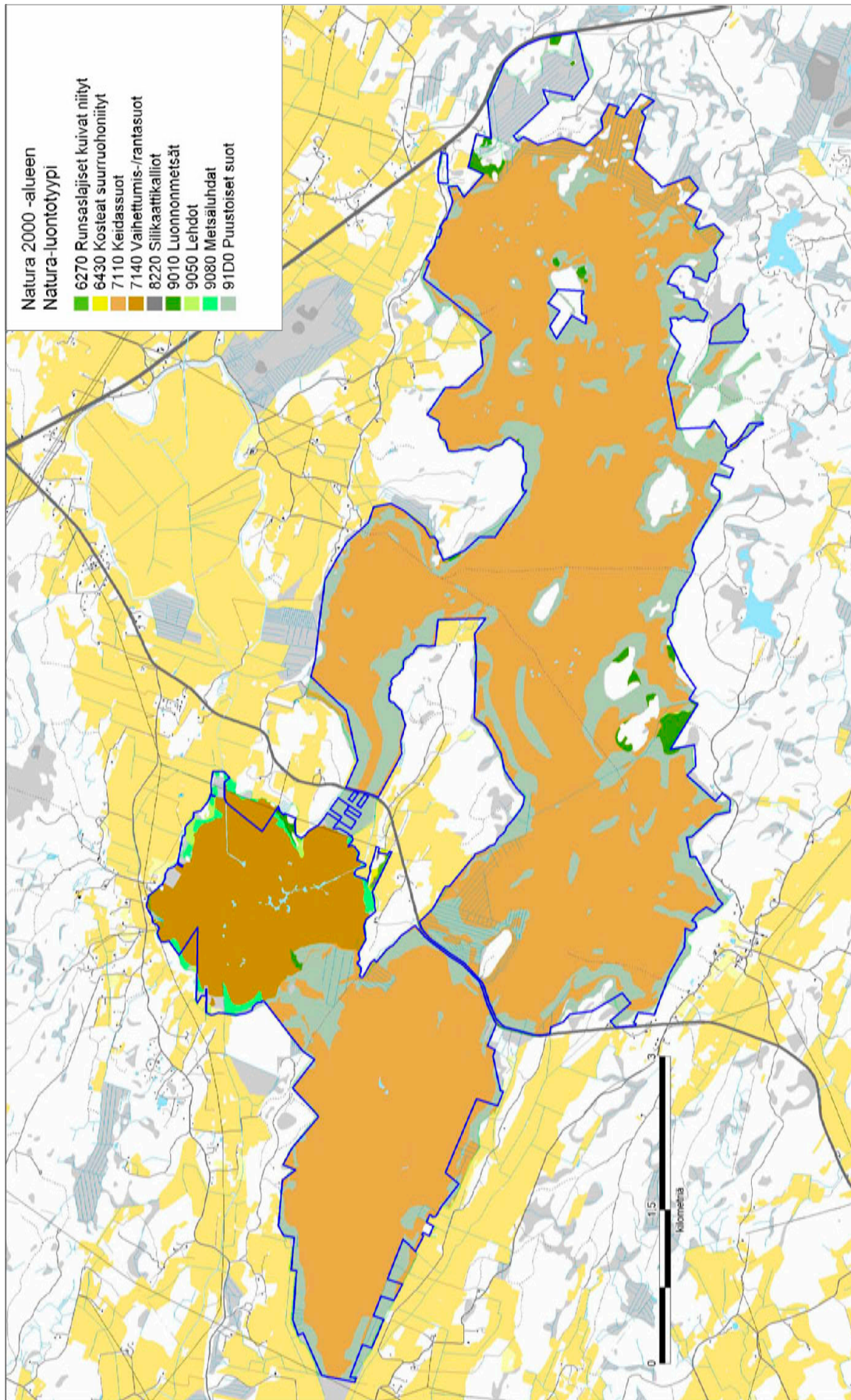
Torrnsuon kansallispuiston kasvillisuustyyppit on esitetty julkaisuissa Torrnsuon kansallispuiston kasvillisuus (Kotiluoto ym. 1996) ja Talpianjärven kasvillisuus selvitys (Kangas ym. 2004).

Taulukko 1. Natura 2000 -luontotyyppien pinta-alat ja %-osuudet Torrnsuon kansallispuiston alueella. Lisäksi on olemassa 545 ha puustoisia soita, jotka tässä taulukossa sisältyvät keidassoihin (eli nämä ovat 545 ha:n alueella päällekkäisiä luontotyyppiä). * = erityisen tärkeä eli priorisoitu luontotyyppi.

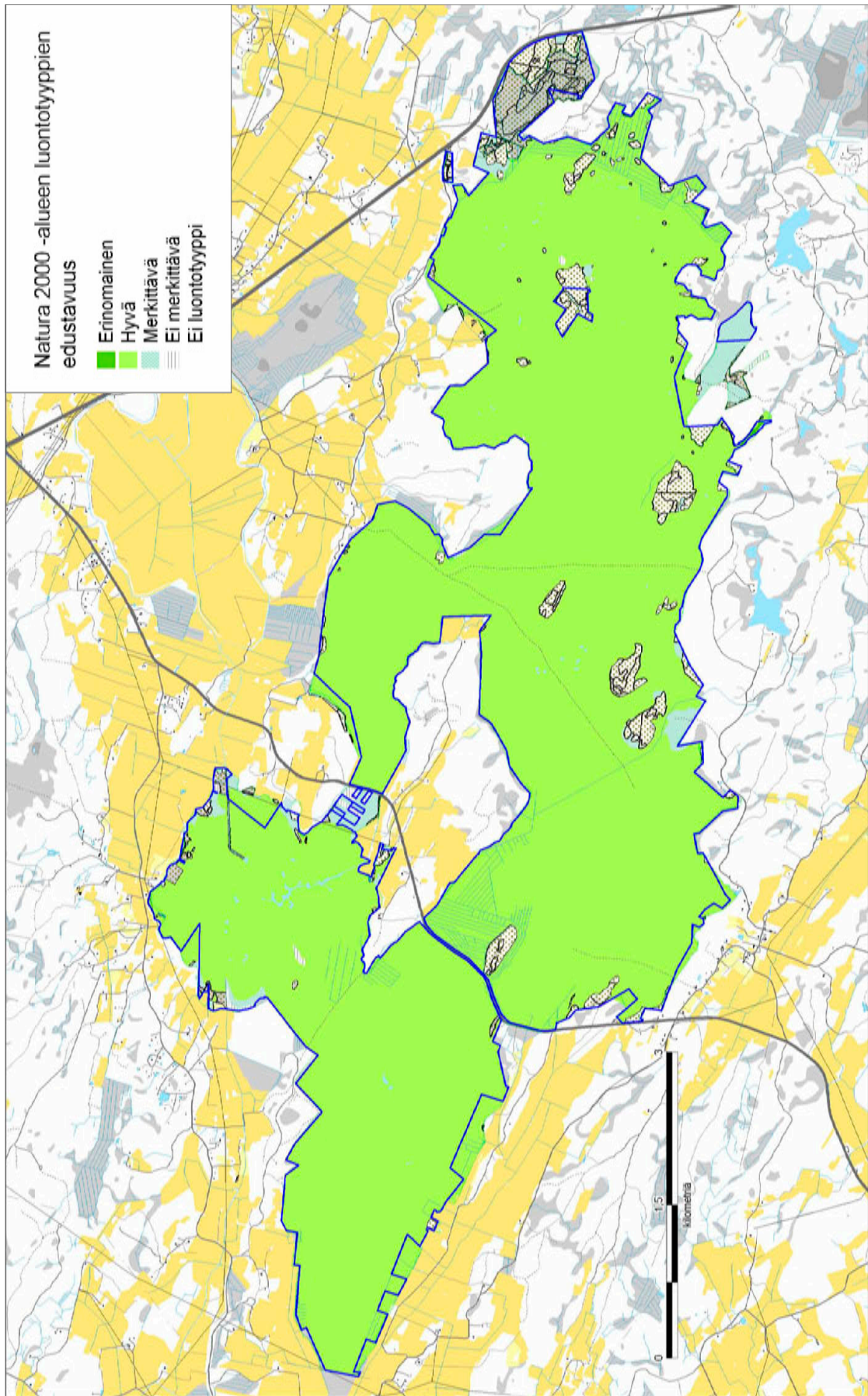
Koodi	Natura-luontotyyppi	ha	%
7110	Keidassuot*	2 571,8	82,6
7140	Vaihtumis- ja rantasuot	267,3	8,6
91D0	Puustoiset suot*	25,9	0,8
9080	Metsäluhdat*	16,2	0,5
9010	Luonnonmetsät*	18,2	0,6
9050	Lehdot	5,0	0,2
6270	Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt*	1,4	0,04
6430	Kosteat suurruohoniityt	1,1	0,03
8220	Silikaattikalliot	0,4	0,01
3260	Pikkujoet ja purot	0,4	0,01
	Yhteensä	2 907,7	93,4

Taulukko 2. Natura 2000 -luontotyyppien edustavuus Torrnsuon kansallispuiston alueella. * = erityisen tärkeä eli priorisoitu luontotyyppi.

Koodi	Natura-luontotyyppi	Edustavuudet %			
		Erinomainen	Hyvä	Merkittävä	Ei merkittävä
7110	Keidassuot*		99,2	0,8	
7140	Vaihtumis- ja rantasuot	0,2	99,8		
91D0	Puustoiset suot*	2	16	61	21
9080	Metsäluhdat*		44	45	11
9010	Luonnonmetsät*		12	80	8
9050	Lehdot		56	44	
6270	Runsaslajiset kuivat ja tuoreet niityt*		79	21	
6430	Kosteat suurruohoniityt		73	27	
8220	Silikaattikalliot			100	
3260	Pikkujoet ja purot			100	
	Yhteensä	0,04	97,6	2,1	0,3

Kuva 4. Torronsuon Natura 2000 -alueen luontotyypit. © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

Kuva 5. Torronsuon Natura 2000 -alueen luontotyyppien edustavuus. © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

2.6 Lajisto

2.6.1 Eläimet

Linnut

Taulukkoon 3 on koottu Torronsuon kansallispuistosta pesivinä tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät sekä EU:n lintudirektiivin (79/409/ETY) liitteen I lajit (elinympäristöjä on suojeltava erityistoimin, jotta varmistetaan lajin lisääntyminen ja eloonjääminen sen levinneisyysalueella).

Taulukko 3. Torronsuon kansallispuistossa tavatut uhanalaiset ja silmälläpidettävät lintulajit ja EU:n lintudirektiivin liitteen I lajit. Uhanalaisuusluokat: EN = erittäin uhanalainen, VU = vaarantunut, NT = silmälläpidettävä, LC = elinvoimainen. Uhanalaisuusluokittelu Rassi ym. (2001) mukaan. D = EU:n lintudirektiivin laji. * = luonnonsuojelussa mainittu erityisesti suojeltava laji.

Laji	Tieteellinen nimi	Uhanalaisuus	D	Esiintyminen
Kaakkuri	<i>Gavia stellata</i>	NT	I	Säännöllinen
Kaulushaikara	<i>Botaurus stellaris</i>	NT	I	Satunnainen
Laulujoutsen	<i>Cygnus cygnus</i>	LC	I	Säännöllinen
Sinisuohaukka	<i>Circus cyaneus</i>	NT	I	Satunnainen
Ruskosuohaukka	<i>Circus aeruginosus</i>	NT	I	Säännöllinen
Mehiläishaukka	<i>Pernis apivorus</i>	NT	I	Säännöllinen
Sääksi	<i>Pandion haliaetus</i>	NT	I	Säännöllinen
Ampuhaukka	<i>Falco columbarius</i>	VU	I	Säännöllinen
Metso	<i>Tetrao urogallus</i>	NT	I	Säännöllinen
Teeri	<i>Tetrao tetrix</i>	NT	I	Säännöllinen
Pyö	<i>Bonasa bonasia</i>	LC	I	Säännöllinen
Ruisräikkä	<i>Crex crex</i>	NT	I	Satunnainen
Luhtahuitti	<i>Porzana porzana</i>	LC	I	Säännöllinen
Liejukana	<i>Gallinula chloropus</i>	VU		Satunnainen
Kurki	<i>Grus grus</i>	LC	I	Säännöllinen
Kapustarinta	<i>Pluvialis apricaria</i>	LC	I	Säännöllinen
Suokukko	<i>Philomachus pugnax</i>	NT	I	Satunnainen
Mustapyrstökuiiri*	<i>Limosa limosa</i>	EN	I	Satunnainen
Liro	<i>Tringa glareola</i>	LC	I	Säännöllinen
Pikkulokki	<i>Larus minutus</i>	LC	I	Satunnainen
Kalatiira	<i>Sterna hirundo</i>	LC	I	Satunnainen
Käki	<i>Cuculus canorus</i>	NT		Säännöllinen
Suopöllö	<i>Asio flammeus</i>	LC	I	Satunnainen
Huuhkaja	<i>Bubo bubo</i>	LC	I	Säännöllinen
Viirupöllö	<i>Strix uralensis</i>	LC	I	Säännöllinen
Varpuspöllö	<i>Glaucidium passerinum</i>	LC	I	Säännöllinen
Helmipöllö	<i>Aegolius funereus</i>	LC	I	Säännöllinen
Kehräjä	<i>Caprimulgus europaeus</i>	NT	I	Satunnainen
Käenpiika	<i>Jynx torquilla</i>	VU		Säännöllinen
Palokärki	<i>Dryocopus martius</i>	LC	I	Säännöllinen
Harmaapäätikka	<i>Picus canus</i>	NT	I	Säännöllinen
Pikkutikka	<i>Dendrocopos minor</i>	VU		Säännöllinen
Pohjantikka	<i>Picoides tridactylus</i>	NT	I	Säännöllinen
Kangaskiuru	<i>Lullula arborea</i>	NT	I	Satunnainen
Pensastasku	<i>Saxicola rubetra</i>	NT		Säännöllinen
Tiltalti	<i>Phylloscopus collybita</i>	VU		Säännöllinen
Peltosirkku	<i>Emberiza hortulana</i>	VU		Säännöllinen
Rastaskerttunen	<i>Acrocephalus arundinaceus</i>	VU		Satunnainen
Pikkusieppo	<i>Ficedula parva</i>	NT	I	Satunnainen
Pikkulepinkäinen	<i>Lanius collurio</i>	NT	I	Säännöllinen
Isolepinkäinen	<i>Lanius excubitor</i>	NT		Satunnainen

Torronsuon kansallispuiston linnusto on lajistollisesti varsin monipuolinen. Puisto on tärkeä kurjen ja muiden kahlaajien (esim. liro ja kapustarinta) pesimäalue Etelä-Suomessa. Alueella pesii poikkeuksellisen suuri määrä kurkipareja. Lisäksi kurjet käyttävät Torrronsuota sulkimispaikkanaan. Torrronsuo on tärkeä pohjoisen suolinnuston eteläisten kantojen suojelulle. Sekä Torrronsuo että Talpianjärvi ovat tärkeitä hanhien ja muun vesilinnuston muutonaikaisia levähdyspaikkoja. (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1984, 1985a, 1985b ja 1991, Kettunen 1989, Miikkulainen 1989, Rusanen 2000, Jokela 2004, Rajasärkkä 2006)

Aikaisemmin suurena koloniana Talpianjärvellä pesinyt naurulokki (VU) (*Larus ridibundus*) ei enää kuulu kansallispuiston pesimälinnustoon, sillä se hävisi 1990-luvun alkupuolella. Mustapyrstökuirini on varmuudella todettu pesineen vain parina vuonna. Lounaismaan alueella uhanalaisista (RT) lintulajeista kansallispuistossa pesivät lisäksi liro, isokuovi (*Numenius arquata*), taivaanvuohi (*Gallinago gallinago*) ja keltävästäräkki (*Motacilla flava*). Keltävästäräkin eteläisen alalajin *flavan* lisäksi tavataan myös pohjoista alalajia *thunbergi*. (Rusanen 2000, Jokela 2004, Rajasärkkä 2006)

Suomen erityisvastuulajeista (eli lajeista, joiden Euroopan kannasta vähintään noin 15 % pesii Suomessa) Torrronsuon kansallispuistossa pesivät laulujoutsen, tavi (*Anas crecca*), teeri, ruisräikkä, luhtahuitti, kurki, isokuovi ja rytikerttunen (*Acrocephalus scirpaceus*). Muita huomionarvoisia lajeja ovat nuolihaukka (*Falco subbuteo*), idänuunilintu (*Phylloscopus trochiloides*), punajalkaviklo (*Tringa totanus*), pikkukuovi (*Numenius phaeopus*) ja jouhisorsa (*Anas acuta*). Torrronsuolla tavataan hyvin vähälukuisena myös riekkoa (RT) (*Lagopus lagopus*), joka on hyvin harvinainen koko Etelä-Suomessa. (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1984, 1985a, 1985b ja 1991, Kettunen 1989, Miikkulainen 1989, Rusanen 2000, Jokela 2004, Rajasärkkä 2006)

Nisäkkäät

Luontodirektiivin liitteen II lajeista (lajia varten on perustettava erityisiä suojelutoimien alueita) Torrronsuon kansallispuistossa tavataan liito-oravaa (*Pteromys volans*), ja siellä liikkuu myös ilves (*Lynx lynx*) (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1985). Liito-orava on Suomessa vaarantunut (VU) ja ilves silmälläpidettävä (NT). Ari Lehtinen löysi Kälkän katajaniityltä vuonna 2006 peltohiiriä (*Apodemus agrarius*), jotka ovat levinneisyydeltään kaakkoisia, mutta niitä tavataan myös Lounais-Hämeessä. Metsäkauriita (*Capreolus capreolus*) liikkuu Talpianjärven ympäristössä yleisesti. Vieraslajeista kansallispuistossa tavataan supikoiraa (*Nyctereutes procyonoides*) ja erityisesti Talpianjärvellä minkkiä (*Mustela vison*). Piisami (*Ondatra zibethicus*) oli Talpianjärvellä yleinen vielä 1980-luvulla, mutta vuoden 2000 laskennoissa tavattiin vain pari yksilöä (Rusanen 2000).

Hyönteiset

Torrnsuon perhoslajisto on poikkeuksellisen monipuolinen ja mielenkiintoinen, koska siellä esiintyy pohjoisia, itäisiä ja eteläisiä lajeja. Suon laajuus ja luonnontilaisuus lisäävät lajiston rikkautta. Kaikkiaan Torrnsuolta on tavattu 50 soille tyypillistä perhoslajia. Alueella esiintyviä mielenkiintoisia pohjoisia lajeja ovat suokirjosiipi (*Pyrgus centaureae*), muurainhopeatäplä (*Clossiana freija*), rahkahopeatäplä (*C. frigga*), rämevarpumittari (*Chloroclysta infusata*) ja räme-pörhömittari (*Lycia lapponaria*). Eteläistä ja kaakkoista lajistoa edustavat odelmakehrääjä (*Gynaephora selenitica*), kanervamittari (*Chlorissa viridata*), kehnämittari (*Perconia strigillaria*) ja luumittari (*Aspitates gilvaria*).

Näistä on uhanalainen silmälläpidettävä (NT) luumittari, jonka kanta on Torronsuolla melko runsas ja ilmeisen vakaa. Lisäksi rahkahopeatäplä ja suokirjosiipi ovat alueellisesti (Lounaismaa ja Pohjanmaan rannikko) uhanalaisia (RT) lajeja. Lisäksi on löydetty harvinainen vesiperhonen *Limnephilus externus* ja silmälläpidettävä (NT) lude, pamppuharmolude (*Peritrechus angusticollis*). (Järventausta 1996, Tahvanainen 2006, Teijo Heinäsen muistiinpanot perhoslinjalaskennoista vuosilta 1997–2006) Talpianjärveltä on löydetty jokseenkin harvinainen sudenkorento, kirjo-ukonkorento (*Aeshna cyanea*) (Venetvaara & Kangas 2007).

2.6.2 Kasvillisuus

Torrnsuon kasvillisuus on tyypillinen Lounais-Suomen keidassoille. Siitä on julkaistu kattava selvitys vuonna 1996 (Kotiluoto ym. 1996), ja Talpianjärvestä 1986 ja 2004 (Raatikainen 1986, Kangas ym. 2004).

Vaiveroa (*Chamaedaphne calyculata*), joka on Lounais-Suomessa harvinainen, tavataan suppealla alueella Torronsuolla. Lisäksi Torronsuolta on löydetty vilukkoa (*Parnassia palustris*) (Teijo Heinänen, suull. ilm. 19.1.2007) ja rauhoitettua suovalkkua (*Hammarbya paludosa*). Torrnsuon kasvillisuuskartoituksessa (Kotiluoto ym. 1996) kasvit kartoitettiin myös kansallispuistokomitean esittämän rajauksen alueelta (Kansallispuistokomitea 1976), joka on pitkälti sama kuin Torrnsuon Natura-rajauksen (eli toteutettava kansallispuistorajaus). Putkilokasvien lajimääräksi saatiin 260 lajia, joista suolajeja oli 73, metsälajeja 78, ranta- ja vesikasvilajeja 44, kalliolajeja 5 ja kulttuurilajeja 60.

Talpianjärvellä tavataan alueellisesti uhanalaista hoikkavillaa (*Eriophorum gracile*) yleisesti sara- ja ruoholuhtavyöhykkeessä (Kangas ym. 2004).

Kälkän katajaniityllä kasvaa keltamataraa (VU) (*Galium verum*), ketoneilikkaa (NT) (*Dianthus deltoides*) ja huomionarvoista peurankelloa (*Campanula glomerata*). Kylä-Tulokkaan hevoslaitumen ketoneilikkakasvusto ulottuu vähän myös kansallispuiston puolelle Talpianjärven pohjoisosassa. (Kangas ym. 2004) Kälkän katajaniityllä kasvaa lisäksi kevättaskuruohoa (*Thlaspi caerulescens*) ja pikkukäenrieskaa (*Gagea minima*) (Matti Torkkomäki, kirjall. ilm. 21.11.2007).

Muutamissa Torrnsuon suosaarekkeissa kasvaa metsälehmusta (*Tilia cordata*). Lisäksi Torrnsuolta on löydetty alueellisesti uhanalainen (RT) lapalumijäkälä (*Flavocetraria nivalis*) (Torkkomäki 2001), joka on sisämaassa hyvin harvinainen.

2.7 Historia

Hämeen järviylänkö oli jo kivikauden aikana järvi-alue. Yoldiameren aikana (11 600–10 800 eaa.) alue koostui saarista ja luodoista, mutta meri kaikkosi nopeasti, jolloin osa järivistä soistui. Tällöin alkoi myös järvenä lainehtineen Torrnsuon soistuminen. Tammelasta tehdyt löydöt osoittavat, että alueella oli asukkaita jo kivikaudella. Erityisesti Talpianjärven ympäristöstä on löydetty huomattava määrä kivikautisia asuinpaikkoja. (Pesonen 2006)

Tammela on ollut jo varhain geologien ja mineralogien tutkimusmatkojen kohteena. Euroopan mineralogien tietoisuuteen Tammela tuli 1700-luvulla, jolloin lasiteollisuus virisi Lounais-Hämeessä. Torrnsuon etelälaidan kalliopaljastumat osoittautuivat hyviksi kvartsinlähteiksi, ja sitä louhittiin useista eri kohdista (Torkkomäki 2001). Näistä tunnetuin on Härksaaren louhos. Kansallispuiston alueella kvartsi louhittiin myös Hirvisaaresta.

Torrón alueen pegmatiiteista kvartssia louhittiin Someron Ävikiin vuonna 1748 perustetun lasitehtaan raaka-aineeksi. Tämän suuren lasitehtaan lasia vietiin Ruotsiin, Tanskaan, Venäjälle, Baltian maihin ja Puolaan saakka, ja parhaimmillaan tehtaassa oli jopa noin 300 työntekijää. Ävik oli 30 vuoden ajan Suomen ainoa lasitehdas. Ikkunalasin ja muun värittömän lasin valmistukseen käytettiin pegmatiittijuonien kvartssia eli ”kiiseliä” (ruotsin kielen sanasta *kisel* = pii). Louhintaa harjoitettiin noin 80 vuotta, ja työt lopetettiin vuonna 1833. Myöhemmin louhittiin myös maasälpää, jota myytiin kotimaisen keraamisen teollisuuden raaka-aineeksi. (Haavisto ym. 1980, Alviola 2005)

Kiljamonsaaresta löytyi 1730-luvulla pieni kuparikiisuesiintymä, jota louhittiin 1820-luvulla.

Myöhemmissä Torrón louhosten tutkimuksissa löydettiin lukuisia mineraaleja, joista osa on hyvin harvinaisia. Ensimmäisenä Torrón louhoksia tutki 1800-luvun alkupuolella Nils Nordenskiöld, jota pidetään maamme mineralogian isänä. Myös hänen poikansa, tuleva tutkimusmatkailija A. E. Nordenskiöld, osallistui isänsä tutkimusretkille. Myöhemmin hän opiskeli mineralogian, ja vuonna 1862 hän teki Torrolle maastoretken 70-vuotiaan isänsä kanssa tutkiakseen tarkemmin Torrón tantaalimineraaleja. Tämän retken seurauksena hän toimitti kyseisiä mineraaleja Euroopan museoiden kokoelmiin ja julkaisi vuonna 1863 artikkelin Torrón tantaalimineraaleista Ruotsin akatemian julkaisusarjassa. Torrón Härksaarta hän piti oikeana mineralogian aarreaittana. (Torkkomäki 2001) Nykyisistä peruskartoista puuttuu Härksaari paikannimenä.

Ensimmäiset litiummineraalit löydettiin Suomessa Tammelasta 1800-luvun alussa ja alueen tärkein litiummineraali, petaliitti, vuonna 1945. Torrónsuon kansallispuistoon kuuluvan Hirvikallion petaliittipegmatiitti ja muita petaliittirikkaita juonia löytyi 1958–1959. Hirvikallion petaliittipegmatiittiesiintymä on Suomen suurin petaliittiesiintymä, ja se sisältää muitakin suhteellisen harvinaisia mineraaleja (Reijo Alviola, suull. ilm. 24.5.2007). Hirvikallion louhintaa suunniteltiin 1980-luvulla. Litiumpegmatiitteja löytyi vielä saman verran lisää kesällä 1985, mutta kaikkien tunnettujen litiumesiintymien yhteinenkin varanto jäi varsin pieneksi, alle 1 milj. tonnia (Alviola 2005). Hirvikalliolle 1981 perustetun kaivospiirin raukeamisen jälkeen alue hankittiin kansallispuistoon vuonna 1997. Hirvikallio sijaitsee Hirvisaarella, jonka nimenä nykyisissä peruskartoissa on virheellisesti Kavituskallio. Oikea Kavituskallio on Hirvisaaresta länteen sijaitseva pieni suo-
saareke.

Kanta-Hämeen maakuntakivi on kirjomaasälpä. Presidentin asunnon Mäntyniemen pihassa oleva kirjomaasälpälohkare on peräisin Torrónsuon Härksaaresta (Torro-seura ry 2002).

Torrón kylän asuttamisesta lähtien Torrónsuolta on kerätty saraheinää karjan rehuksi huomattavia määriä. Suoheinän niitto jatkui vuosisatojen ajan – aina 1960-luvulle saakka. Kun metsän arvo kohosi 1800-luvun jälkipuoliskolla, karjan kuivikkeena käytetty havuhake korvattiin mm. suoturpeella. Kaikilla Torrónsuohon rajoittuvilla tiloilla oli oma turpeenottopaikkansa. Pehkuksi nostettiin vain rahkaista pintaturvetta, joten kuiviketurpeen noston vaikutukset ovat olleet pieniä ja paikallisia. Kuivatettu turve varastoitiin harvaseinäisissä turveladoissa. Tammelan kunta perusti pienen turvepehkuksimäkinen Kiljamon saarekkeen itäpäähän. Turvepehkuksia käytettiin kuivikkeena vielä 1950-luvun lopulla. (Stén 1998, Torkkomäki 2001) Suolla on vieläkin nähtävissä vanhoja turpeenottoalueita, turpeen kuivatusseipäitä (pehkuseipäitä) ja romahtaneita pehkulatoja. Turvemakasiinin perustukset ovat jäljellä Kiljamossa.

Isojaossa, joka toteutettiin 1700-luvun lopulla, suuri osa Torrjonsuosta jäi kruunun omistukseen. Kustaa III:n sodassa kunnostautunut eversti Hastfehr osti Torrjonsuon valtiolta aikeenaan raivata suo viljelykseen. Ojien kaivuuseen hän palkkasi sodasta kotiutettuja miehiä, ja 1790-luvulla töissä oli viitisenkymmentä miestä. Myöhemmin suota ojitettiin metsänkasvatustarkoituksessa. Erityisesti 1930-luvun pula-aikaan Torrjonsuon reunarämeitä ojitettiin Tammelan kunnan hätäaputoimien avulla. Nämä ojitukset eivät juuri muuttaneet suon luonnetta, vaikka ojitusten osuus suopinta-alasta ylsi vuosien mittaan yli 10 %:iin. (Torkkomäki 2001)

Talpianjärvi oli aikoinaan hyvä kalajärvi, jonne kalat nousivat kutemaan Pyhäjärveltä saakka. Nykyisin se on lähes kokonaan umpeenkasvanut, kun sen vedenpinta on laskenut jokien perkausten yhteydessä. Talpianjärvi on jo hyvin pitkään 1800-luvun lopulta asti ollut vesijätön tapainen tulvajärvi. Sen vedenpinnan korkeus on ollut ainakin osittain riippuvainen Pyhäjärven tulvan-aikaisista vedenkorkeuksista. Jo 1920-luvulta olevassa kartassa Talpianjärvi mainitaan osittain kuivattuna järvenä. Ensimmäinen vedenpinnan lasku toteutettiin 1860-luvulla ja viimeisin 1950-luvulla. Tarkkaa tietoa ei ole siitä, miten usein ja kuinka paljon Talpianjärveä on laskettu.

Vedenlaskujen seurauksena Talpianjärvestä tuli kortetta ja ”rantaheinää” kasvava heinäjärvi, joka oli huomattava karjan rehuntuotannon kannalta. Järvellä oli parhaina vuosina 1 300 suovaa, joista tuli heinää noin 4 000 yhden reen häkkillistä. Heinää korjattiin 1940-luvun sotiin saakka, ja vielä 1980-luvulla järvellä laidunnettiin karjaa. (Helsingin vesipiirin vesitoimisto 1984, Torkkomäki 2001, Jaakkola 2006) Vedenpinnan laskujen seurauksena Talpianjärvestä muodostui myös arvokas lintujärvi, jonka linnustollinen arvo on kuitenkin viime vuosikymmeninä laskenut umpeenkasvun vaikutuksesta.

Vehkaojan partaalla sijaitseva Talpian mylly oli toiminnassa jo ainakin 1600-luvun puolivälissä (Jaakkola 2006).

Aartolahti on tarkastellut Torrjonsuon turpeen käyttökelpoisuutta ja hyödyntämisvaihtoehtoja 1965 julkaistussa artikkelissaan, mutta lopuksi hän toteaa: ”On tärkeää, että kappale lähitulevaisuudessa häviävää maisemaa säilytetään. Torrjonsuo, joka tähänkin saakka on pysynyt melko luonnon-tilaisena, olisi vastaisuudessaakin mitä parhain tällaisen maiseman edustaja. Ja tammelalaiset voisivat todeta omistavansa jotakin suurinta Suomessa, Suomen suurimman luonnon-tilaisen keidas-suon.” Amer Oy oli kuitenkin 1960-luvulla aikeissa ostaa Torrjonsuolta alueita turpeenotto-käyttöön, mutta kaupantekoon liittyneiden väärinkäsitysten vuoksi kauppoja ei syntynyt.

Torrjonsuo kuului vuonna 1973 tehtyyn ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotukseen Suomen kansallispuistoverkon kehittämiseksi. Torrjonsuon kansallispuisto oli ehdotuksen mukaan 3 700 ha:n laajuinen ja siihen sisältyi myös läheinen Talpianjärvi. Torrjonsuo sisältyi soiden-suojelun perusohjelmaehdotukseen 1977 (Soidensuojelutyöryhmä 1977). Kansallispuistokomitean mietinnössä (Kansallispuistokomitea 1976) ehdotettiin Torrjonsuon kansallispuiston perustamista noin 3 450 ha:n laajuisena. Päätöksensä vuonna 1998 Torrjonsuon alueen sisällyttämisestä Natura 2000 -verkostoon valtioneuvosto päätti, että valtioneuvoston 19.12.1985 tekemä periaatepäätös Torrjonsuon kansallispuiston rajauksesta kumotaan ja että kansallispuiston toteuttamisessa tulee noudattaa vastedes Torrjonsuon Natura 2000 -alueen rajausta (Valtioneuvoston päätös 1998). [Ympäristöministeriön tarkennus perustamishistoriaan]

Torrjonsuon kansallispuisto perustettiin monien, 1970-luvulla alkaneiden vaiheiden ja maan-hankintojen jälkeen vuonna 1990 noin 2 550 ha:n laajuisena. Sen jälkeen sitä on laajennettu liit-tämällä siihen Natura 2000 -rajausten mukaisia alueita. Laajennusten jälkeen kansallispuiston pinta-alaksi tulee noin 3 113,8 ha.

Torrnsuon itäpuolella paloi metsää kesäkuussa 1997 noin 160 ha. Paloalue sijaitsee pääasiassa valtatie 2:n itäpuolella. Jopa 60-metrisinä liekkeinä roihunnut latvapalo hyppäsi valtatie 2:n yli kohti Torrnsuota, mutta leviäminen suolle estettiin lentosammutuksilla. Palaneesta alueesta hankittiin valtiolle ja liitettiin kansallispuistoon noin 15 ha. (Torkkomäki 2001)

Torrnsuon nimen arvellaan syntyneen suolla törröttävien katkenneiden kelottuneiden puiden nimityksestä tai mahdollisesti seipäistä tehdyn teerenpyydyksen, *torron*, perusteella (Aartolahti 1981).

2.8 Nykyinen käyttö

Torrnsuon kansallispuisto on Hämeen järviylängön vetovoimaisimpia retkeily- ja luontomatkailukohteita Tammelassa sijaitsevien Liesjärven kansallispuiston, Saaren kansanpuiston ja Hämeen luontokeskuksen sekä Lopella sijaitsevien Komion luonnonsuojelualueen ja Melkuttimien alueen kanssa. Ne sijaitsevat lähellä toisiaan, ja siksi matkailijat voivat helposti käydä useammassakin kohteessa yhden tai muutaman päivän kestävä vierailunsa aikana. Retkeilijöille tarkoitettu Hämeen ilvesreitistö yhdistää nämä alueet toisiinsa. Valtaosa matkailijoista siirtyy kuitenkin omalla autolla kohteesta toiselle, tai ryhmämatkailijoiden ollessa kyseessä siirtyminen tapahtuu tilausbussilla.

Torrnsuon kansallispuiston käyntikertojen määrä on lisääntynyt voimakkaasti vuoden 2000 jälkeen, kun kansallispuiston nykyinen palveluvarustus luontotorneineen avattiin. Käyntikertojen lisääntymisestä ei kuitenkaan ole tarkkoja laskelmia. Vuonna 2005 lukumääräksi arvioitiin noin 20 000 käyntikertaa (Metsähallitus 2006). Tämäkään arvio ei perustu kovin tarkkoihin kävijälaskentoihin, koska kansallispuiston alueella on vain kaksi kävijälaskuria.

Torrnsuon kansallispuisto on ennen kaikkea päiväretkeilykohde, ja kävijät viiptyvät siellä tavallisesti joitakin tunteja. Suurin osa tulee kansallispuistoon omalla autollaan. Valtatieltä 2 (Helsinki–Pori) Forssan kohdalta on opasteet Torrnsuon kansallispuistoon. Valtatie 2:lta käännytään länteen Somerolle (tie no 282). Kansallispuiston pysäköintialue on tämän tien varressa. Pysäköintialue aurataan talvisin. Julkisilla kulkuneuvoilla kansallispuisto on vaikea saavuttaa. Arkipäivisin Kiljamon ohi kulkee linja-auto Forssan ja Someron suunnista.

Retkeily on Torrnsuolla ympärivuotista, mutta se painottuu pääasiassa kevääseen, syksyyn ja talven lumikeleihin. Patikkaretkeilijöiden lisäksi kansallispuistossa vierailee keväisin paljon lintujen tarkkailijoita ja syksyisin marjastajia. Talvella lumisena aikana kansallispuistossa käy paljon hiihtäjiä, koska sinne ajetaan moottorikelkalla yli 30 km latuja. Hiihtokertojen määrä saattaa parin talvikuukauden aikana olla tuhansia. Kiljamon paikoitusalueen lisäksi laduille pääsee myös kahdelta hiihtäjiä varten ylläpidettävältä paikoitusalueelta, jotka ovat yksityismaalla kansallispuiston ulkopuolella Torrnsuon kylässä. Viikonloppuisin parhaiden hiihtokelien aikana nämäkään paikoitusalueet eivät riitä kaikille autoille.

Talpianjärvi oli aikaisemmin hyvä vesilintujärvi, mutta viimeisten kymmenen vuoden aikana sen linnustollinen arvo on huomattavasti laskenut. Järvi oli aikoinaan myös lintujen tarkkailijoiden suosiossa, mutta nykyisellään se ei lintuharrastajia enää juuri houkuttele. Lajiston mielenkiinnostomammaksi käymisen lisäksi tähän on vaikuttanut se, että lintuharrastajien suosimalta tarkkailupaikalta ei enää puuston kasvun vuoksi näe järvelle.

Kansallispuiston alueella on hirvenmetsästys sopimukset (vain hirven ajo sallittu) seuraavilla metsästysseuroilla: Metsästysseura Halli ry ja Metsästysseura Orava ry.

2.9 Aikaisempien suunnitelmien toteutuminen

Helsingin vesipiirin vesitoimisto julkaisi vuonna 1984 Talpianjärven kunnostussuunnitelman (Helsingin vesipiirin vesitoimisto 1984), jota ei ole toteutettu. Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelma on juuri valmistunut.

Torrnsuon kansallispuiston palveluvarustuksen sijoittamisesta vuonna 1996 valmistunut suunnitelma (Metsähallitus 1996) on pitkostetun polun osalta toteutunut, mutta suunnitelmassa mainittua suolle suunniteltua havaintolavaa ei ole rakennettu. Lavan rakentaminen suolle ei enää ole tarpeen, koska Kiljamon metsäsaarekkeessa olevalle kalliolle valmistui vuonna 2000 luontotorni.

Torrnsuon ennallistamissuunnitelma (Heinänen 1997) on toteutettu vuosina 1997–1999.

2.10 Maankäyttöanalyysi

Torrnsuon kansallispuistoon kuuluvia alueita on **aiemmin** ollut **metsätalouskäytössä**. Kivennäismaasaarekkeissa ja reunametsissä on tehty hakkuita ennen kansallispuiston perustamista tai ennen kuin nämä alueet on liitetty kansallispuistoon. **Ojitetun** alueen osuus Torrnsuosta on noin 13 %. Hakkuut ja ojitukset ovat olleet voimakkaita, ja niiden vaikutus tulee säilymään kansallispuiston alueella vielä kymmeniä vuosia ennallistamistoimista huolimatta.

Kansallispuiston ulkopuolella, Talpianjärven luoteiskulmassa, on noin 30 ha:n kokoinen **turpeenottoalue**, josta nostetaan heikosti maatumutta rahkaturvetta kasvaturpeen raaka-aineeksi. Sen kuivatusoja laskee Talpianjärveen. Turpeenottoalueen vaikutusta kansallispuistoon on vaikea arvioida.

Kansallispuiston alueella **metsästys** on puiston perustamisen myötä vähentynyt. Sen vaikutukset ovat nykyään pieniä ja paikallisia, koska puiston alueella on sallittu ainoastaan hirven metsästyksen liittyvä ajo. Metsästyksen paine tulee todennäköisesti jatkumaan samanlaisena tulevaisuudessa.

Kansallispuiston alueella on muutamissa paikoissa nähtävissä paikallisia jälkiä aikaisemmasta **maa-ainesten otosta** ja **kaivostoiminnasta**. Näitä toimintoja ei ole enää mahdollista harjoittaa kansallispuiston alueella.

Kansallispuiston ulkopuolella Kaukolan kallioalueella tehtävän maa-ainesten oton ja murskaamisen on todettu aiheuttavan jonkin verran melu- ja pölyhaittoja kansallispuiston alueella. Ohjeavot lievästi ylittävä pöly- ja melukuormitusalue työntyy noin 0,5 km kansallispuiston sisäpuolelle Piippurinsuon kohdalla (Ramboll Finland Oy 2006a–c). Kaukolan kallioalueella tapahtuva maa-ainesten otto ja murskaaminen tulee jatkumaan ainakin vuosia, mutta sen aiheuttaman paineen kestoa ja voimakkuutta on vaikea arvioida.

Kansallispuiston alueella on vain vähän **maastoliikennettä**. Hiihtolatujen huolto, joka tehdään moottorikelkalla, aiheuttaa jonkin verran maastoliikennettä kansallispuiston alueella. Latu-urien paikat ovat nähtävissä maastossa sulan maan aikana. Ne kulkevat pääosin vanhoja talviteitä tai kansallispuiston rajalinjaa pitkin.

Liikenteen melu kuuluu miltei koko kansallispuiston alueella, koska valtatie 2 sivuaa Torrjonsuon kansallispuiston itäpäättä ja melko vilkkaasti liikennöity Forssa–Somero-tie kulkee kansallispuiston läpi. Liikenteen päästöt aiheuttavat myös saastumista tiehen rajautuvilla kansallispuiston alueilla. Saastuminen ja liikenteen melu tulevat edelleen lisääntymään, koska liikennemäärien ennustetaan kasvavan (www.tiehallinto.fi).

Retkeily Torrjonsuon kansallispuistossa on lisääntynyt huomattavasti sen jälkeen, kun kansallispuiston palveluvarustus otettiin käyttöön – eli vuoden 2000 jälkeen. Retkeily vaikuttaa kuitenkin vain pieneen osaan kansallispuistoa, ja sen vaikutukset luontoon ovat vähäiset. Retkeilyn palveluvarustuksen parantamiseen ja huoltamiseen liittyvä rakentaminen tulee olemaan jatkuvaa, mutta hyvin paikallista ja vaikutuksiltaan vähäistä. Maankäytön suunnittelulla varmistetaan, että rakentamisen aiheuttamat haitat ovat mahdollisimman pienet.

Talpianjärvi oli aikaisemmin merkittävä lintujärvi, mutta nykyisin se on lähes **umpeenkasvanut**. Avointa vesialuetta on enää vain pari hehtaaria. Umpeenkasvu jatkuu edelleen voimakkaana.

Tulokaslajeista minkillä ja supikoiralla on suurin vaikutus kansallispuiston muuhun lajistoon. Minkin saalistuspaineella on vaikutusta erityisesti Talpianjärven linnustoon. Supikoirien saalistuspaine vaikuttaa koko kansallispuiston alueella. Minkin ja supikoiran aiheuttama saalistuspaine tulee olemaan pysyvää ja vaikutuksiltaan huomattavaa erityisesti maassa pesivään linnustoon.

Kulttuurikohteiden hoitamattomuus näkyy Kälkän katajaniityllä, joka on laidunnuksen loppumisen jälkeen alkanut kasvaa umpeen.

2.11 Yhteenvedo tärkeimmistä arvoista suojelun ja käytön kannalta

- **Ainutlaatuisen suuri ja edustava suoalue, joka on suurimmaksi osaksi säilynyt luonnontilaisena**
Torrjonsuo on Rannikko-Suomen kermikeidasvyöhykkeen luonnonsuojelullisesti arvokkain suokompleksi ja Etelä-Suomen suurin luonnontilainen keidassuoalue. Torrjonsuon rauhoittamisen tarkoituksena on säilyttää laaja, edustava keidassuoalue ja mahdollistaa Talpianjärven kunnostaminen lintujärveksi. (Kotiluoto ym. 1996)
- **Yhtenäinen suomalaisema**
Kansallispuiston leimallisin piirre ja käyttöä ohjaava vetovoimatekijä on poikkeuksellisen eheä ja yhtenäinen laaja suomalaisema. Suomalaisema on myös helposti nähtävissä lähes koko laajuudessaan Kiljamon luontotornista, joka on Suomen korkeimpia luontotorneja.
- **Talpianjärven lintukosteikko**
Valtakunnallinen lintuvesiensuojeluohjelmaa valmistellut työryhmä luokitteli Talpianjärven kansainvälisesti arvokkaaksi kohteeksi. Mietinnössä Talpianjärven todetaan kuuluneen Suomen parhaimpiin lintujärviin, mutta vesilinnuston vähentyneen pinnanlaskun aiheuttaman umpeenkasvun myötä. Luhtalintujen – kuten kurjen ja luhtahuitin – kannat sen sijaan ovat suuret. Järveä pidetään lintuvesiemme tärkeimpänä kunnostuskohteena. (Lintuvesityöryhmä 1981) Siellä pesii edelleen useita lintudirektiivin lajeja runsaana, ja alue on monien lajien tärkeä ravinnonhankinta- ja muutonaikainen levähdyspaikka.

- **Linnusto**
Kokonaisuudessaan Torronsuon kansallispuiston linnusto on lajistollisesti varsin monipuolinen. Kansallispuisto on tärkeä pohjoisen suolintulajiston suojelulle. Se on myös tärkeä kurjen ja kahlaajien (esim. liro ja kapustarinta) pesimäalue Lounais-Hämeessä. Alueella pesii poikkeuksellisen suuri määrä kurkipareja. Lisäksi kurjet käyttävät Torronsuota sulkimispaikkanaan. Sekä Torronsuo että Talpianjärvi ovat hanhien ja muun vesilinnuston muuton-aikaisia levähdyspaikkoja.
- **Perhoslajisto**
Torronsuon perhoslajisto on poikkeuksellisen monipuolinen ja mielenkiintoinen. Useilla levinneisyydeltään pohjoisilla lajeilla on suolla vahva kanta, ja lisäksi myös useita eteläisiä ja itäisiä lajeja esiintyy alueella. Etenkin Torronsuon suurperhoslajisto on valtakunnallisesti huomattavan monipuolinen. (Järventausta 1996)
- **Suosittu nähtävyys**
Kiljamon alue luontotorneineen ja pitkospuupolkuineen on yksi Hämeen järviylängön veto-voimaisimmista nähtävyyshkohteista.
- **Talviulkoilumahdollisuudet**
Torronsuon kansallispuisto tarjoaa poikkeuksellisen hyvät mahdollisuudet talviulkoiluun. Sen keskeisille paikoille on helppo päästä autolla myös talvisin. Kansallispuistossa ylläpidetään lumisena aikana yli 30 km hiihtolatuja, ja se soveltuu latuhiihdon lisäksi hyvin myös muuhun talviretkeilyyn.
- **Kulttuuriperinnön suojelukohde**
Torronsuon kansallispuistosta on löydetty huomattava määrä esihistoriallisia asuinpaikkoja, ja Kälkän alue kuuluu Talpian vanhaan kylään. Kälkän katajaniitty on myös paikallisesti arvokas perinnemaisema.
- **Ainutlaatuinen tutkimuskohde**
Torronsuo ympäristöineen on ollut innokkaan geologisen tutkimuksen kohteena jo pitkään. Sieltä on löydetty mielenkiintoisia mineraaleja, ja Geologian tutkimuskeskus (GTK) on selvittänyt turvekerroksen paksuuden ja koostumuksen sekä suon syntyhistorian. Suomen paksuimpiin kuuluva turvekerros toimii myös aikakausten arkistona, ja sen perusteella on mahdollista selvittää myös mm. maamme ilmaston muutoksia.

HOITO JA KÄYTTÖ

3 Hoidon ja käytön tavoitteet

Torransuon kansallispuistoa hoidetaan ja sen käyttöä pyritään ohjaamaan siten, että seuraavat keskeiset tavoitteet toteutuvat:

- Luonnonarvot säilyvät ja luonnontilaisuus lisääntyy.
- Jokamiesretkeilyä edistetään hallitusti siihen sopivilla rajallisilla alueilla.
- Kansallispuisto tarjoaa hyvät edellytykset luonnonarvot huomioon ottavalle luontomatkailulle.
- Kansallispuiston palvelut ovat osa Hämeen ilvesreitistöä.
- Opastusta ja reitistöä kehitetään siten, että Hämeen järviylängön kohteet – merkittävimpinä Liesjärvi, Torransuo, Keritty, Melkuttimet, Komio, Koijärvi ja Saaren kansanpuisto – muodostavat toiminnallisen kokonaisuuden, jonka keskuksena on Hämeen luontokeskus.
- Mahdollisimman laajoja rauhallisia osia säilyy tulevaisuuteen käytöstä huolimatta, ja aroilla eläimillä on pysyvä mahdollisuus elää kansallispuistossa.
- Talpianjärven kunnostus toteutetaan erillisen suunnitelman mukaisesti, tavoitteena luonnonarvojen parantaminen.
- Kansallispuiston suojelu ja käyttö järjestetään siten, etteivät ne vaikeuta ympäröivien alueiden maa- ja metsätaloustaloutta tai asukkaiden elämää.
- Kansallispuiston raja-alueiden ongelmat – esimerkiksi ojia, vesitaloutta ja talviteitä koskevat – kartoitetaan ja minimoidaan yhteisymmärryksessä.

Tavoitteisiin pyritään noudattamalla kansallispuiston hoidon ja käytön ohjauksessa seuraavia keskeisiä periaatteita:

- Kävely ja hiihto on vapaata lukuun ottamatta rajoitusosia, mutta käyttöä ohjailaan reittien avulla.
- Leiriytyminen ja tulenteke on mahdollista vain siihen osoitetuilla paikoilla.
- Moottorikulkuneuvojen käyttöä teiden ulkopuolella ei sallita, poikkeuksena latujen ylläpito ja vammaiskuljetukset.
- Hirven ajo on mahdollista.
- Osa alueesta on rajoitusosaa, jossa on lintujen pesimäaikainen liikkumiskielto.
- Koulujen opetuskäyttöön varataan opetusalue Torransuolta.
- Sisämajoitusta tarvitsevat ohjataan ympäröiviin palveluyrityksiin.

4 Vyöhykealuejako

Luonnonsuojelualueiden hoidon yleisten periaatteiden (Metsähallitus 2002) mukaisesti Torronsuon kansallispuisto jaetaan palvelujen sijoittamisen ja toiminnan muun kehittämisen suhteen erilaisiin vyöhykkeisiin (kuva 6). Tarkoituksena on ohjata retkeily-, opastus- ja matkailukäyttöä siten, että

- kansallispuistoon jää myös pitkällä tähtäyksellä mahdollisimman laajoja rauhallisia ja erämaisia osia;
- mahdollisimman monille käyttäjäryhmille voidaan tarjota ulkoilu-, retkeily- ja luontoelämysmahdollisuuksia;
- vilkkain käyttö keskitetään alueille, joiden huolto voidaan järjestää tarkoituksenmukaisesti ja edullisesti;
- arvokkaimilta ja häiriintyviltä luontoalueilta ohjataan pois sellaiset käyttömuodot, jotka ovat ristiriidassa suojelutavoitteiden kanssa.

Kansallispuistossa ja sen ympäristössä on jo ennestään teitä, reittejä ja palveluja sekä vakiintunutta käyttöä, jotka pitkälti määräävät vyöhykejakoja. Siihen vaikuttavat lisäksi kansallispuiston ympäristössä sijaitsevat valtion ja Hämeen virkistysalueyhdistyksen alueet yleisöpalveluineen, Hämeen luontokeskus, ympäröivän asutuksen sijainti sekä valtatie 2 melualueineen.

4.1 Syrjävyöhyke

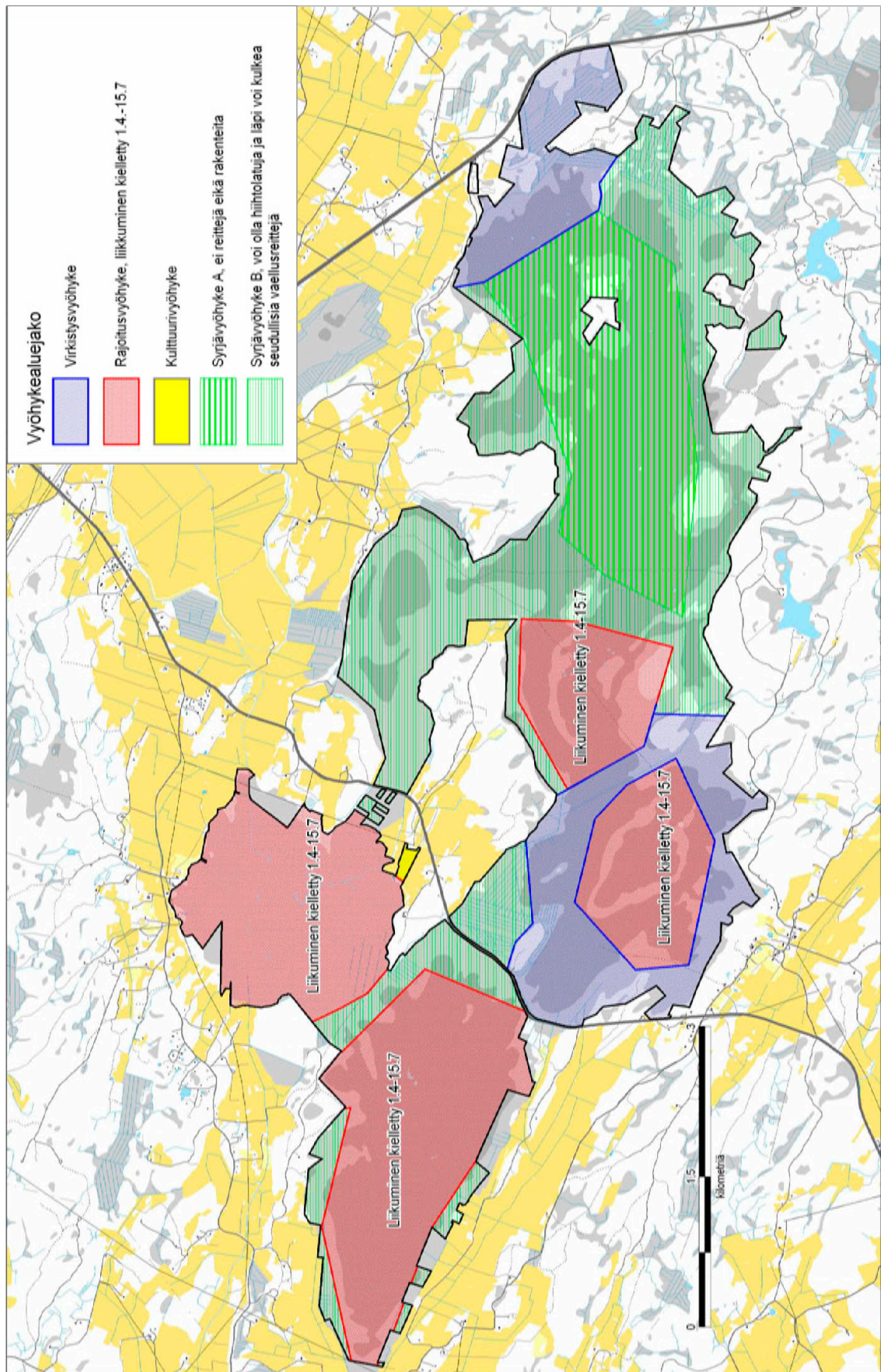
Syrjävyöhyke on mahdollisimman laaja yhtenäinen alue, joka pidetään pysyvästi rauhallisena ja käytöstä syrjässä seuraavin keinoin:

- Uutta palveluvarustusta ei rakenneta.
- Tarvittavat luonnontilan ennallistamistoimet pyritään syrjäosassa tekemään mahdollisimman pian, jotta huoltoreitit jäävät tarpeettomiksi.
- Kävely, hiihtely, marjastus ja sienestys ovat sallittuja, mutta edellyttävät omatoimisuutta ja suunnistustaitoa.

Syrjävyöhyke käsittää pääosan kansallispuistosta, ja muodostuu kahdesta retkeilypalvelujen suhteen hieman erilaisesta osa-alueesta: syrjävyöhykkeet A ja B.

Alavyöhykkeelle A ei rakenneta mitään viitoitettuja reittejä tai muita palvelurakenteita. Vyöhykkeelle ei ohjata kävijöitä, vaikka retkeileminen onkin sallittua. Syrjävyöhykkeen A pinta-ala on noin 845 ha, joista 365 ha on päällekkäin rajoitusvyöhykkeen kanssa.

Alavyöhykkeellä B voidaan ylläpitää hiihtolatuja 1.4. asti. Sen läpi voi kulkea viitoitettu seudullinen vaellusreitti polkurakenteineen ja taukopaikkoineen. Syrjävyöhykkeen B pinta-ala on noin 1 109 ha.

Kuva 6. Torronsuon kansallispuiston alueiden käytön vyöhykkeet. © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

4.2 Virkistysvyöhyke

Kansallispuiston vilkkain käyttö pyritään ohjaamaan ja keskittämään tälle kahdesta lohokosta koostuvalle vyöhykkeelle opastus- ja palvelurakenteiden avulla. Ne toimivat kansallispuistoon tutustumispaikkoina paikoitusalueineen ja opastuspaikkoineen tai -tauluineen. Kiljamon ympäristössä virkistyskäyttö rakentuu nykyisen infrastruktuurin pohjalle ja sitä täydentäen. Valtatie 2:n tuntumaan ja Kälkkään rakennetaan uutta palveluvarustusta. Polusto koostuu lyhyistä rengasreiteistä, jotka eivät ole yhteydessä toisiinsa. Kansallispuiston rengasreiteiltä varataan yhteismahdollisuudet seudullisiin retkeilyreitteihin. Katavasareen varataan mahdollisuus rakentaa uusi telttailupaikka sitten, kun seudullinen – suurimmaksi osaksi kansallispuiston ulkopuolella kulkeva – retkeilyreitti kohti Liesjärveä perustetaan.

Pääosa kansallispuiston yleisöpalveluista sijaitsee virkistysvyöhykkeellä. Palvelut ja rakenteet kansallispuiston sisällä ovat suhteellisen kevyitä. Ne on tarkoitettu luontoon tutustumista, luontoopastusta, luonnonharrastusta, tutkimusta sekä vilkkaan käytön ohjaamista ja kulutussuojausta varten. Niitä ovat

- opastuspaikka
- luontopolku sekä muut rengaspolut ja ladut
- telttailupaikka
- opetusalue
- edellä mainittujen toimintojen edellyttämät tie-, paikoitus- ja käymäläjärjestelyt.

Virkistysvyöhykkeen kokonaispinta-ala on 446 ha. Porintien itäpuolella sijaitseva 5 ha:n palsta, joka ei näy kuvassa 6, kuuluu virkistysvyöhykkeeseen.

4.3 Kulttuurivyöhyke

Kulttuurivyöhykkeellä hoidon ensisijaisena päämääränä on säilyttää arvokasta perinneympäristöä maisemineen ja luontotyypeineen sekä kivikautisia asuinpaikkoja kulttuuri- ja esihistoriallisina suojelu- ja hoitokohteina. Samalla nämä kohteet ovat tavallisesti kiinnostavia nähtävyyksiä, joten myös yleisöpalvelut ja opastustoiminta ovat tärkeällä sijalla.

Torransuon kansallispuiston kulttuurivyöhykkeen muodostaa Kälkän katajaketo, ja siihen rajoittuu pääasiassa yksityismaalla sijaitseva Kälkän kivikautinen asuinpaikka. Kälkän katajaketo on ollut pitkään laitumena, ja siellä on nähtävissä myös merkkejä vanhoista rakennuksista. Kulttuurivyöhykkeen pinta-ala on noin 4 ha.

4.4 Rajoitusvyöhyke

Rajoitusvyöhyke tarkoittaa aluetta, jolla ns. jokamiehen liikkumisoikeutta rajoitetaan luonnonsuojeluyistä enemmän kuin muualla kansallispuistossa. Rajoitusvyöhyke voi tapauksesta riippuen sisältyä joko syrjävyöhykkeeseen tai virkistysvyöhykkeeseen.

Torransuon kansallispuiston rajoitusvyöhyke käsittää linnuston kannalta tärkeitä allikkoisia keidassuokeskuksia sekä Talpianjärven, joilla rajoitetaan liikkumista linnuston pesimä- ja poikueaikana 1.4.–15.7. Poikkeuksena tähän sääntöön on kuitenkin se, että Torransuon ympärillä olevien kylien asukkailla on mahdollisuus poimia karpalaa huhtikuussa rajoitusvyöhykkeellä (ks. luku 9.1). Lajistonsuojelullisista syistä rajoitusaikaa voidaan myös muuttaa. Pesimärauhaa tarvitsevia lintuja ovat mm. kurki, kaakkuri ja laulujoutsen sekä sääksi ja muut petolinnut. Rajoitusvyöhykkeen pinta-ala on noin 1 075 ha.

Kansallispuiston muulla alueella ei pääsääntöisesti ole tarpeen rajoittaa kävelyä eikä hiihtoa ainakaan toistaiseksi. Pienialaisia rajoitusvyöhykkeitä voi olla tarpeen perustaa arkojen eläinten (esim. kaakkuri, kurki, sääksi, huuhkaja) pesimä- ja soidinpaikkojen taikka kulumisvaarassa olevan kasvillisuuden suojaksi. Tämä hoito- ja käyttösuunnitelma ei sisällä sellaisia rajoitusvyöhykkeitä, joilla liikkuminen kiellettäisiin kokonaan.

Kasvillisuudeltaan arimmilla märillä tai lajistoltaan arvokkaimmilla kohteilla voi olla tarpeen rajoittaa maastokilpailujen ja -tapahtumien aiheuttamaa kulumista ja häiriötä osoittamalla kilpailuilta kiellettyjä alueita, jotka määritellään ko. tapahtumien lupien myöntämisen yhteydessä.

5 Luonnon suojeleminen ja hoito

5.1 Nykytila

5.1.1 Suojeluohjelmat

Torransuon kansallispuisto on osa valtioneuvoston päätöksellä vuonna 1978 vahvistettua kansallis- ja luonnonpuisto-ohjelmaa (Kansallis- ja luonnonpuistojen rajaustyöryhmä 1979). Se sisältyy Torransuon Natura 2000 -alueeseen (FI 0344002). Kansallispuisto kuuluu lisäksi kansainväliseen kosteikkojen Ramsar-sopimukseen. Torransuo–Talpianjärven alue on luokiteltu kansainvälisesti (IBA FI 069) ja kansallisesti (FINIBA 410030) tärkeäksi lintualueeksi (Leivo ym. 2002). Talpianjärven eteläpuolen kallioisella kumpareella sijaitseva Kälkän katajaniitty on paikallisesti arvokas perinnemaisema (Talvia 2000, Kangas ym. 2004).

5.1.2 Luonnon elinympäristöjen suojeleminen

Torransuo

Torransuo on rannikko-Suomen kermikeidasvyöhykkeen luonnonsuojelullisesti arvokkain suokompleksi ja Etelä-Suomen suurin luonnontilainen suoalue (Kotiluoto ym. 1996). Keidassuotluontotyyppin pinta-alasta on edustavuudeltaan hyvää 99 %. Tämän luontotyyppin edustavuutta heikentävät suon laiteiden ojitukset. Puustoisista soista 16 % on hyvää ja 2 % erinomaista. Torransuon reuna-alueilla on arvokkaita korpia, esim. Välisuo ja Rautakorpi. Koko suon pinta-alasta ojitettua on noin 13 % eli 378 ha. Tästä on ennallistettu noin 148 ha ja aiotaan vielä ennallistaa noin 52 ha.

Suon metsäsaarekkeissa on lehtokasvillisuutta, ja niissä kasvaa lehmuksia – yhteensä noin 15 ha:lla. Noin kymmenen vuoden kuluessa yhteen saarekkeista on muodostumassa jalopuumetsä, kun lehmukset saavuttavat tarvittavan läpimitan. Jalopuumetsät on suojeltu luonnonsuojelulaille.

Kansallispuistoon kuuluvat reunametsät ja suon metsäsaarekkeet ovat pitkään olleet metsätalouksikäytössä, ja tulee kulumaan kauan aikaa, ennen kuin ne palaavat luonnontilaisiksi. Myös purojen luonnontila on muuttunut huomattavasti ojitusten vuoksi.

Talpianjärvi

Talpianjärvi luokiteltiin lintuvesityöryhmän (1981) mietinnössä kansainvälisesti arvokkaaksi lintuvedeksi ja sen muutonaikainen merkitys arvioitiin hyvin huomattavaksi. Rusasen (2000) mukaan Talpianjärven linnusto muuttui voimakkaasti 1900-luvun viimeisinä vuosikymmeninä. Järven linnustollinen tila on tämän jälkeen edelleen heikentynyt. Avovesialueen hupeneminen on johtanut erityisesti vesilinnuston häviämiseen. Luhdan umpeenkasvun ja pensoittumisen seurauksena kahlaajat ja rantalinnut ovat vähentyneet ja pensaikkojen lajit runsastuneet. (Jokela 2004)

Talpianjärvi on edelleen Lounais-Hämeen paras lintujärvi. Pääpiirteittäin Talpianjärvi on pysynyt samanlaisena kuin edeltävinä vuosikymmeninä; suurimmat muutokset ovat naurulokkiyhdyksunnan ja kokosukeltajasorsien katoaminen. Reuna-alueiden pensoittumisen vuoksi kosteikkojen varpuslinnut ovat runsastuneet. Rantakanojen määrä vaihtelee voimakkaasti vuosittain –

samoin kuin muillakin lähialueen järvillä. Kurkikanta on vakiintunut 15 parin tasoon (Jouko Alhainen, kirjall. ilm. 12.3.2007). Jokelan (2004) mukaan Talpianjärvi on nykyisin linnustoltaan keskinkertainen lounaishämäläinen lintuvesi läheisiin edustaviin kosteikkoihin verrattuna. Lajisto on melko monipuolinen, mutta linnuston tiheys on pieni ja arvokkaita lajeja pesii usein vain yksittäispareina. Talpianjärven koillisosassa on laidunnusta.

Kälkän katajaniitty

Niitty sijaitsee Talpianjärven eteläpuolella runsaskatajaisella mäellä. Siellä ovat laiduntaneet lypsylehmät vuoteen 1989 saakka. Osa alueesta on ollut lisäksi aikoinaan viljelykäytössä, ja nykyään se on tuoretta heinäniittyä. Alueen koillis- ja pohjoisosassa ovat pääosin entistä haka- tai metsälaidunta. Kaikkiaan alue on 3,5 ha:n laajuinen. (Talvia 2000) Niitty on kasvanut osittain umpeen. Kälkän kivikautinen asuinpaikka ulottuu niityn lounaiseen kulmaan (Pesonen 2006).

5.1.3 Lajien suojelu

Talpianjärvellä aikaisemmin hyvin runsaana pesinyt naurulokki hävisi kymmenisen vuotta sitten. Vuoden 1984 linnustoselvityksessä naurulokkiyhdyksunnan pesivien parien määräksi arvioitiin peräti 1 800. Häviämisen syytä ei tiedetä, mutta maatalouden muutoksella, järven umpeenkasvulla ja alueen minkkikannalla lienee suuri osuus asiaan. Järven soistumisen ja pensoittumisen seurauksena erityisesti vesilintulajit ovat kärsineet huomattavasti. (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1984, Rusanen 2000, Jokela 2004)

Talpianjärvi on yhdessä Torronsuon kanssa tärkeä kurjen ja liron pesimäalue Lounais-Hämeessä (Jokela 2004). Ensimmäisen kerran kurkien tiedetään pesineen Talpianjärvellä vuonna 1969. Vuonna 1996 niitä pesi 14 paria, minkä jälkeen kanta on vakiintunut noin 15 pariin (Jouko Alhainen, kirjall. ilm. 12.3.2007). Lirojen määrä on viime vuosina vähentynyt (Rusanen 2000, Jokela 2004).

Lounais-Suomessa vähälukuisia pesimälajeja ovat Talpianjärvellä vielä suhteellisen runsas taivaanvuohi ja keltävästäräkki. Eteläisiä vaativia lintuvesien lajeja olivat luhtakana, luhtahuitti, heinätavi ja ruskosuohaukka. Näiden hyvien lintuvesien lajien parimäärät olivat kuitenkin kovin alhaisia. (Jokela 2004)

Talpianjärvi on myös tärkeä muutonaikainen ruokailu- ja lepäilypaikka linnuille. Lintuvesien-suojeluohjelmaehdotuksessa (Lintuvesityöryhmä 1981) Talpianjärven muutonaikainen merkitys arvioitiin hyvin huomattavaksi. Erityisesti laulujoutsen, metsähanhi (*Anser fabalis*) ja puolisukeltajasorsat levähtävät alueella runsaina kevättulvien aikaan. Kahlaajista varsinkin liro ja suokukko voivat esiintyä suurin joukoin. Talpianjärvellä viivähtävistä linnuista on löydettävissä vain vähän kirjallista tietoa (Miikkulainen 1989, Rusanen 2000).

1970-luvulla Torronsuolta tavattiin vielä 10 riekon parvi, ja talven 1985 laskennoissa suolta havaittiin 5–6 koiraslintua. Torronsuolla eli riekkokanta vielä 1990-luvun alussa, jolloin suolla arvioitiin asustavan ainakin 4 paria (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1991). Vuoden 2000 jälkeen riekkohavainnot ovat olleet yksittäisiä (esim. Ari Lehtinen, kirjall. ilm. 23.11.2004), eikä niitä ole tehty edes joka vuosi. Tämä viittaa siihen, että riekkokanta on häviämässä Torronsuolta.

Torronsuon kansallispuistossa on kaksi sääksen tekopesää. Näistä toisessa pesitään vuosittain. Toisessa ei ole pesitty enää muutamana viime vuotena, ehkä koska pesää ympäröivät puunlatvat ovat kasvaneet pesän ohi. Pesäpaikka kunnostetaan mahdollisimman pian (Juhani Koivu, Sääksisäätiö, suull. ilm. 27.2.2007).

Suoperhosten elinympäristönä Torrnsuo on vakaa, ja tehtävät ennallistamistoimet edelleen auttavat suon kehittymistä kohti luonnontilaa. Luumittarin populaatio on elinvoimainen, ja rahkahopeatäpläpopulaatio on parantunut suon ennallistamisen seurauksena.

Ilmaston lämmitessä on pelättävissä, että levinneisyytensä ääri rajoilla elävät pohjoiset lajit – kuten riekko ja rahkahopeatäplä – tulevat häviämään Torrnsuolta.

5.2 Tavoitteet

Torrnsuon kansallispuiston hoidon ja käytön ohjaamisen ensisijaisena tavoitteena on turvata kansallispuiston luonnonarvojen säilyminen sekä lisätä sen luonnontilaisuutta ja luonnon monimuotoisuutta. Alueen muut käyttömuodot sovitetaan suojelun vaatimiin rajoihin.

Tätä tavoitetta tarkentavat seuraavat osatavoitteet:

- Mikään alkuperäinen luonnonvarainen tai perinneympäristöstä riippuvainen laji ei häviä alueelta.
- Kaikki uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien sekä luonto- ja lintudirektiivin lajien (direktiivilajien) luonnonvaraiset esiintymät pyritään säilyttämään ja niiden elinkelpoisuus turvaamaan jatkossakin. Erityisesti huomiota kiinnitetään luontodirektiivin ensisijaisesti suojeltaviin lajeihin (esim. liito-orava) sekä rauhaa tarvitseviin lajeihin (esim. kaakkuri ja sääksi).
- Metsien, soiden ja vesistöjen luonnontilaisuus lisääntyy. Erityistä huomiota kiinnitetään luontodirektiivin suojeltaviin luontotyyppeihin ja ennallistamiskelpoisiin luontotyyppeihin.
- Ydinosaat säilyvät tietöminä ja rauhallisina, ja niiden erämaisuus lisääntyy.
- Talpianjärven arvo lintuvetenä ja muutoinaikaisena levähdysalueena paranee.
- Kälkän perinneympäristön maisema paranee ja lajisto monipuolistuu.

5.3 Toimenpiteet

5.3.1 Luontotyypit

Keidassuot (7110) ja **puustoiset suot (91D0)** ovat alueen luonnonsuojelullisesti tärkeimmät luontotyypit. Niiden ojitettujen osien ennallistaminen tehtiin pääasiassa vuosina 1997–1999. Ennallistetuilla alueilla on vielä tehtävä jonkin verran täydennystoimia, mm. liiallisen ravinnetason aiheuttaman vesakon poistoa. Kansallispuistoon myöhemmin liitetyillä alueilla on tehtävä vielä jonkin verran ojien täyttöö ja patoamista sekä kuivatuksen vaikutuksesta lisääntyneen puuston poistoa.

Suurin osa Talpianjärvestä kuuluu luontotyyppiin **vaihtumis- ja rantasuot (7140)**, ja sen rannoilla on **metsäluhtia (9080)**. Näiden luontotyyppien hoito ratkaistaan Talpianjärven kunnostussuunnitelman yhteydessä.

Kansallispuiston **lehdot (9050)** ovat pienialaisia. Niiden kuusettumista hillitään lehtolajiston elinolosuhteiden parantamiseksi. Erityisesti Kiljamon metsäsaarekkeen lehtolajiston hoito pitää aloittaa mahdollisimman pian. Samalla pidetään avoimena näköala Kiljamon luontotornista suolle.

Kostea suurruohoniittyä (6430) sekä **runsaslajisia kuivia ja tuoreita niittyjä (6270)** on Kälkässä. Siellä tehdään perinneympäristön ylläpitoon tähtääviä luonnonhoitotoita. Niitty aidataan ja otetaan laidunnukseen. Puustoa ja pensaita raivataan. Osa laitumesta jätetään hakamaaksi. Liitoravien asuttaman alueen laajuus ja liikkumisyhteydet muille alueille selvitetään ja jätetään raivaustöiden ulkopuolelle.

Myllyoja ja Haiponniitun puro kuuluvat luontotyyppiltään **pikkujokiin ja puroihin (3260)**. Haiponniitun puro on korpipuro, ja se on mahdollista ennallistaa siltä osin, kuin toimenpide ei vaikuta yläpuolisiin yksityismaihin. Myllyojan koskiosuus on aikoinaan räjäytetty kulkemaan uuteen uomaan. Jos nykyistä uomaa aiotaan palauttaa lähemmäs luonnontilaa, lupa siihen on saatava myös naapurilta, koska Myllyoja on kansallispuiston rajaoja. Lisäksi tulee ottaa huomioon Myllyojassa oleva vanhan kylämyllyn paikka, joka ympäristöineen on jätettävä toimenpiteiden ulkopuolelle. Myllyojaa ei voi palauttaa vanhaan uomaansa, koska se aiheuttaisi yksityismaan vettymisen.

Silikaattikallioilla (8220) ja **luonnonmetsissä (9010)** ei tarvita eikä tehdä hoitotoimenpiteitä. Suuri osa kivennäismaiden metsistä on metsätalouskäytön vuoksi luonnontilaltaan muuttuneita. Ennallistamisella pyritään nopeuttamaan niiden kehitystä takaisin luonnonmetsiksi. Metsien ennallistamisesta laaditaan erillinen toimenpidesuunnitelma.

5.3.2 Talpianjärvi

Talpianjärven linnustollista arvoa pyritään kohentamaan kunnostustoimenpiteillä. Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Venetvaara & Kangas 2007) esitetään erilaisia kunnostusvaihtoehtoja sekä arvioidaan niiden vaikutuksia Talpianjärven lajistoon ja luontotyypeihin. Talpianjärven kunnostus toteutetaan erillisen kunnostussuunnitelman mukaisesti. Talpianjärven koillisosan laidunalueita on mahdollista laajentaa luonnonarvojen parantamiseksi.

5.3.3 Lajisto

Kaikki uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymät otetaan huomioon ennallistamisen ja luonnonhoitotoimien yhteydessä. Samoin menetellään Euroopan unionin luontodirektiivin liitteiden II (lajia varten on perustettava erityisen suojelun alueita) ja IVa (lajin selvästi luonnossa havaittavat lisääntymis- ja levähdyspaikat ovat rauhoitettuja) sekä lintudirektiivin liitteen I lajien (elinympäristöjä suojeltava erityistoimin) kohdalla.

Lajiston suojeleminen toteutetaan pääasiassa käytön ohjauksella sekä elinympäristöjen kunnostus-, ennallistamis- ja hoitotoilla. Muita toimenpiteitä lajiston suojelemiseksi ovat:

- Liito-oravien asuttamia alueita ei hoideta (ks. esim. Sulkava ym. 1994).
- Lehmusten elinympäristöjä hoidetaan varjostavaa puustoa poistamalla.
- Uhanalaisille lajeille, esim. kaakkurille ja sääkselle, voidaan rakentaa ja ylläpitää pesäalustoja erityisesti kansallispuiston syrjä- ja rajoitusvyöhykkeellä.
- Linnunpönttöjä ei sijoiteta kansallispuistoon, ellei se ole tarpeellista jonkin uhanalaisen lajin suojelun kannalta.
- Vierasperäiset eläinlajit poistetaan mahdollisuuksien mukaan.
- Vierasperäiset tai haitallisesti lisääntyneet kasvilajit poistetaan kansallispuistosta.
- Eläinten keinoruokintaa (esim. nuolukivet, teerien ja hirvieläinten ruokintapaikat, haaskat) ei ylläpidetä kansallispuistossa.

5.4 Seuranta

Kaikki uhanalaisten ja silmälläpidettävien lajien esiintymät kirjataan Suomen ympäristökeskuksen ylläpitämään uhanalaisrekisteriin (Hertta eliölajit -tietojärjestelmä) ja Metsähallituksen paikkatietojärjestelmään, ja niiden tilaa seurataan mahdollisuuksien mukaan.

Torransuon perhosseuranta jatketaan säännöllisin väliajoin toteutettavina linjalaskentoina.

Sääksisäätiö vastaa sääksen pesinnän seuraamisesta.

Hiihtoretkeilyn vaikutus teerensoitimiin tulee selvittää, koska on mahdollista, että runsas keväntalvinen hiihto aiheuttaa haittaa avoimella suolla soidintaville teerille.

Talpianjärven kunnostuksen vaikutusten seuranta järjestetään Talpianjärven kunnostussuunnitelman mukaisesti. Erityisen tärkeää on seurata linnuston kehitystä, sillä linnuston perusteella voidaan päätellä paljon kosteikon muun eläimistön ja kasvillisuudenkin luonteesta (Mikkola-Roos 1995), ja samalla myös kunnostustoimenpiteiden vaikutuksesta.

Laidunnuksen vaikutusta Kälkän katajaniityllä ja Heposaaren alueen hevoslaitumilla seurataan. Kasvillisuutta seurataan luonnonhoidosta ja perinnebiotoopeista annettujen ohjeiden (Hakalisto ym. 1998, Hokkanen ym. 2005) mukaisesti.

Suoalueiden ja metsien luonnontilaa seurataan yleispiirteisesti Metsähallituksen paikkatietojärjestelmän tietojen pohjalta. Paikkatietojärjestelmän luontotyyppiosio sisältää tiedot metsien rakenteesta, mm. lahoppuun määrästä ja laadusta. Näitä tietoja voidaan käyttää rakenteen muutoksen seurantaan pitkällä aikavälillä.

Ennallistettujen ojitusalueiden luonnontilan palautumista seurataan Metsähallituksen ohjeiden mukaisesti kohdekohtaisella hoitoseurannalla, jossa seurataan kasvillisuuden muuttumista, suon vetymistä ja mahdollista lisätoimenpiteiden tarvetta.

Luontotyyppiä seurataan Natura 2000 -luontotyyppien seurantaan laadittavien valtakunnallisten ohjeiden mukaisesti.

6 Kulttuuriarvojen suojelu

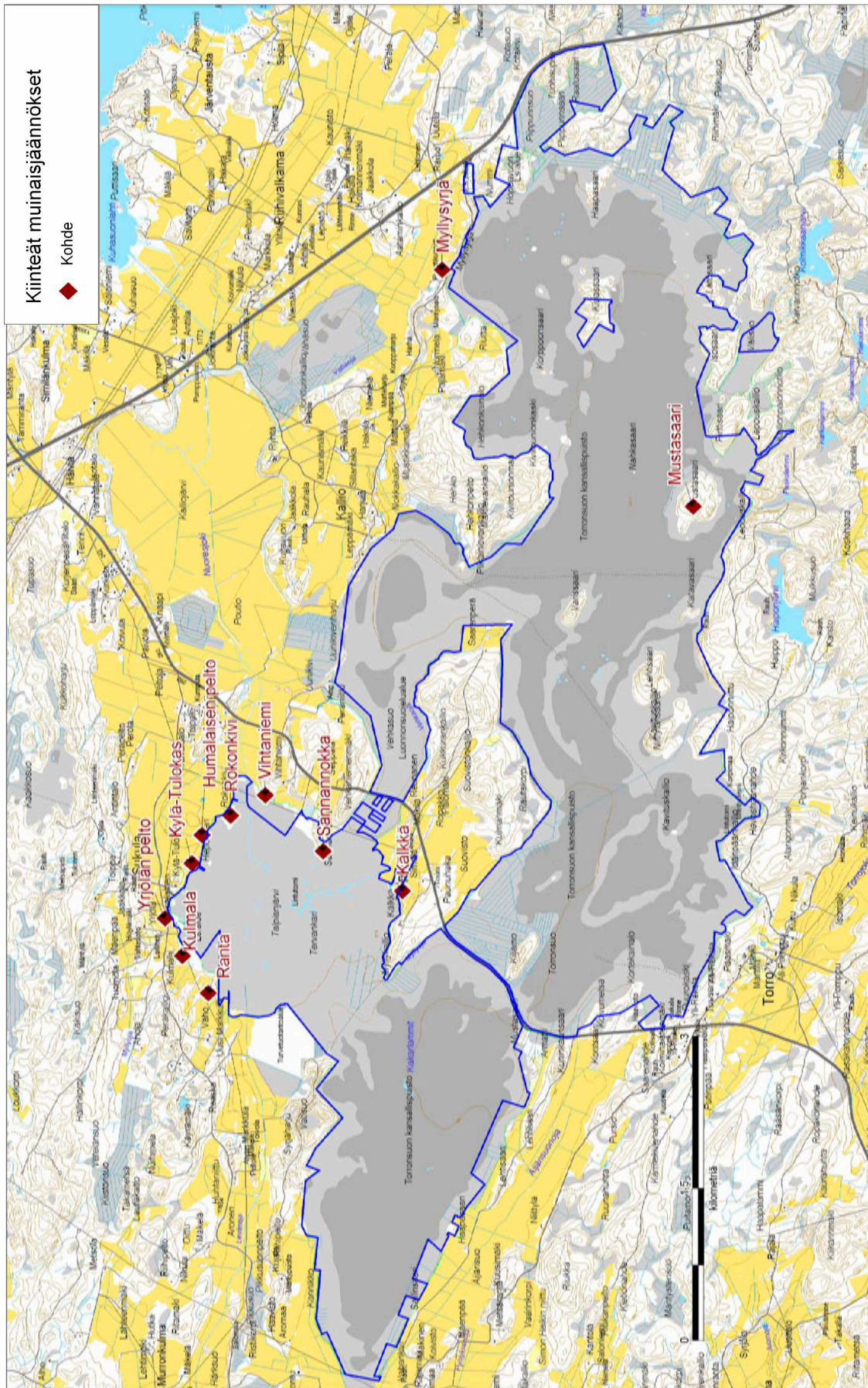
6.1 Nykytila

Torrnsuon kansallispuistosta tunnetaan useita esihistoriallisen ja historiallisen ajan muinaisjäännöksiä. Museoviraston vuonna 2006 suorittamassa inventoinnissa erityisesti Talpianjärven rannoilta löytyi paljon ennestään tuntemattomia muinaisjäännöksiä (Pesonen 2006). Näistä suuri osa sijaitsee joko kansallispuistossa tai sen lähituntumassa. Syksyllä 2006 Metsähallituksen tekemän lyhyen tarkastusmatkan aikana löytyi Talpian kylästä entisen myllyn paikka ja tienpohja, joka on merkitty historiallisiin karttoihin. Tämän lisäksi Torrnsuon eteläosassa on tehty useita tarkistamattomia kohdeilmoituksia. Kansallispuistosta tehtyjen löytöjen määrä osoittaa, että sieltä on tarpeen tehdä kulttuuriperintöinventointi.

Merkittävimmät Torrnsuon kansallispuistossa osittain tai kokonaan sijaitsevat kiinteät muinaisjäännökset ovat seuraavat (Pesonen 2006) (kuva 7):

- **Mustasaari** (ajoittamattomat kiviröykkiöt) sijaitsee Torrnsuon Mustasaari-nimisessä suo-
saarekkeessa. Toinen röykkiöistä on todennäköisesti kiuas, ja toista on arveltu rajamerkiksi
sijaintinsa vuoksi. Paikka on rauhoitusluokaltaan 1. luokan muinaisjäännöskohde (säilytettävä
kaikissa oloissa).
- **Kälkkä** (kivikautinen asuinpaikka) sijaitsee Talpianjärven etelärannalla pääosin yksityismaan
puolella. Kvartsilöytöjä on tehty erityisesti Kälkän katajaniitystä lounaaseen sijaitsevalta savi-
pellolta.
- **Kälkänkallio** (ajoittamaton kiviröykkiö) sijaitsee Kälkän katajaniityllä.
- **Kylä-Tulokas** (kivikautinen asuinpaikka) sijaitsee Talpianjärven pohjoisrannalla pääosin
yksityismaan puolella. Peltoalueelta on tehty erittäin runsaasti kvartsilöydöksiä.
- **Rokonkivi** (kivikautinen asuinpaikka) sijaitsee Talpianjärven koillisrannalla. Rokonkivi on
varsin mielenkiintoinen kivikautinen asuinpaikka, joka on ollut aikaisemmin saarena. Asuin-
paikka on pääosin ehjä. Alueen kallioissa on paljon kvartsisuonia, joita on todennäköisesti
käytetty jo esihistoriallisena aikana.
- **Sannannokka** (kivikautinen asuinpaikka) sijaitsee Talpianjärven rannalla. Paikalta on löydetty
keramiikan pala (kampakeramiikkaa) ja kvartsi-iskoksia. Koko niemi on suojeltu 1. luokan
muinaisjäännöskohteena.

Kansallispuiston lähituntumassa sijaitsevia kiinteitä muinaisjäännöksiä ovat **Ranta, Kulmala, Yrjölän pelto, Vihtaniemi ja Humalaisen pelto**, jotka kaikki ovat kivikautisia asuinpaikkoja. Ne saattavat ulottua myös kansallispuiston puolelle.

Kuva 7. Torronsuon kansallispuiston ja lähialueen kienteät muinaisjäännökset. © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

6.2 Tavoitteet

Torronsuon kansallispuiston kulttuuriperinnön suojelua edistetään. Alueella tehdään kulttuuriperintöinventointi. Toiminta kansallispuiston alueella suunnitellaan niin, etteivät esihistorialliset ja historialliset kulttuuriperintökohteet vaurioidu.

6.3 Toimenpiteet

Alueen kulttuuriperintöinventointi tehdään mahdollisimman pian – viimeistään ennen seuraavaa hoito- ja käyttösuunnitelmaa. Jos Torrnsuon kansallispuistossa kiinteiden muinaisjäännösten läheisyydessä on tarkoitus tehdä rakennus- tai luonnonhoitotöitä, jotka rikkovat alueen maaperää, kulttuuriperinnön suunnittelijan tai Museoviraston on tarkastettava alue sitä ennen. Alue on myös tarkastettava, jos sen käyttöpaine jostain syystä huomattavasti voimistuu.

6.4 Seuranta

Torrnsuon kulttuuriperinnön seurannan ohjeet tehdään kulttuuriperintöinventoinnin yhteydessä tai seuranta tehdään myöhemmin laadittavien valtakunnallisten seurantaohjeiden mukaisesti.

7 Luonnon virkistyskäyttö ja luontomatkailu

7.1 Retkeily

7.1.1 Tavoitteet

Kansallispuistossa suositaan luonnon ehdoilla tapahtuvaa patikkaretkeilyä, hiihtoa ja lintujen tarkkailua, ja palvelut järjestetään niiden mukaisesti retkeilypainotteisiksi (kuva 8). Leiriytyminen ja tulenteko sallitaan luonnonsuojelusyistä vain siihen osoitetuilla huolletuilla paikoilla. Palvelujen runkona ovat jokamiesretkeilylle tarkoitettut **telttailupaikat**. Niiden perusvarustuksena on tasaista tilaa teltoille, nuotiokehä tai muu tulisija, kuivakäymälä, polttopuuliiteri, tarvittavat polkuviitat sekä opastustaulu, jossa esitetään telttailuun tarkoitettun alueen kartta sekä ohjeet leiriytymistä ja jätteiden käsittelyä varten.

Telttailupaikkojen lisäksi kansallispuistoissa voi olla jokamiesretkeilijöille tarkoitettuja **tulentekopaikkoja**, joilla maastonmuotojen tai suojelusyiden vuoksi ei ole telttailumahdollisuutta.

Kansallispuiston retkeilyä ja ulkoilua palvelevat rakenteet keskitetään virkistys- ja kulttuuri- vyöhykkeelle. Kiljamon kautta kulkeva ympyräreitti on osa Hämeen ilvesreitistöä, joka on seudullinen vaellusreitti. Palveluvarustuksen ja poluston kehittämisessä otetaan huomioon Ilvesreitistön kehittämisen tarpeet.

Jokamiehen oikeudet sallivat **kävelyn, hiihdon ja lumikenkäkävelyn** koko suunnitelma-alueella, lukuun ottamatta rajoitusvyöhykettä, jolla liikkuminen on kielletty 1.4.–15.7.

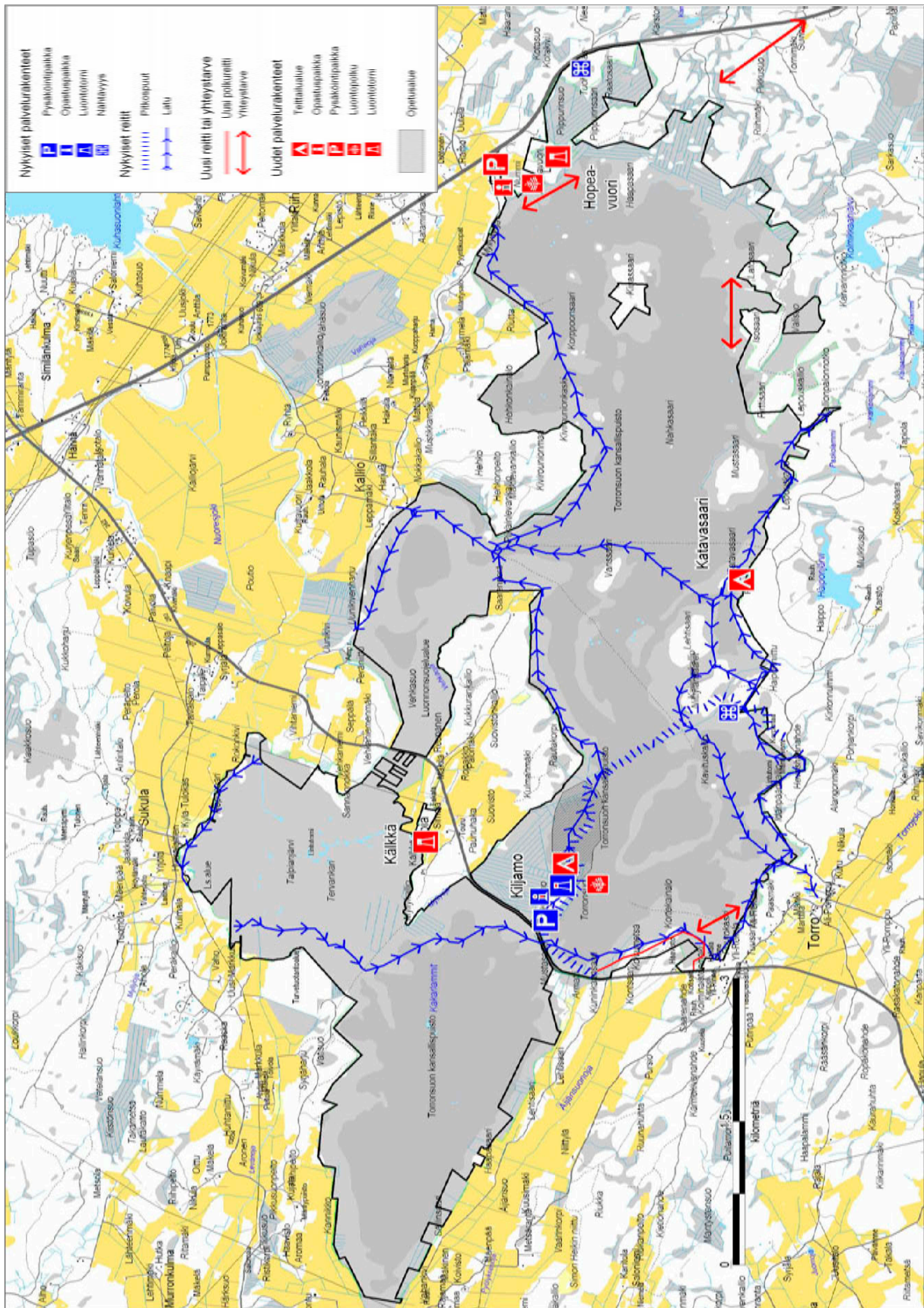
Pyöräily ja ratsastus teiden ulkopuolella sekä **kalliokiipeily ja laskeutuminen** on kielletty kansallispuiston alueella maaston kulumisvaaran vuoksi. Kiljamon luontotornille ja Makasiinin telttailupaikalle johtavalla kärrypolulla pyöräily on sallittu.

Käyntikertojen määrä voi suunniteltujen palvelujen toteuduttua kasvaa lumettomana aikana huomattavasti. Kävijämäärän kasvattaminen ei ole tarpeen talvella hiihtosesongin aikana, koska puiston paikoitusalueet ovat rajalliset. Käyntikertojen kasvuarvio on 10 % nykyisestä vuoteen 2020.

7.1.2 Nykytila ja toimenpiteet

Telttailupaikat

Kiljamon metsäsaarekkeen itäkärkeen, entisen turvemakasiinin paikalle, rakennetaan jokamiesretkeilyyn tarkoitettu Makasiinin telttailupaikka enintään viidelle teltalle (tai yhdelle puolijoukkueteltalle). Telttailupaikka varustetaan kaivolla; lisävarustuksena voi olla myös laavu. Seutukunnallisen Ilvesreitistön kehittäminen voi johtaa tarpeeseen perustaa toinen telttailupaikka. Se on mahdollista rakentaa Katavasaareen.

Kuva 8. Torronsuon kansallispuiston palvelurakenteet, opastuspaikat, retkeilyreitit ja luontopolut. Aineisto: © Metsähallitus 2007, © Maanmittauslaitos 1/MYY/07, © Suomen ympäristökeskus 2007.

Tulentekopaikat

Kiljamon luontotornin yhteydessä on jokamiesretkeilyyn tarkoitettu tulipaikka, jonka varustuksena on puuliiteri, kuivakäymälä ja invakäymälä. Muita erillisiä tulentekopaikkoja ei rakenneta.

Luontotornit

Kiljamon luontotornin lisäksi kansallispuistoon voidaan tarvittaessa rakentaa kaksi matalaa lintulavaa tai -tornia, jos kulkuoikeudet saadaan järjestymään. Toinen on mahdollista rakentaa Hopeavuoren luontopolun varrelle Torronsuon itäpäähän ja toinen Kälkän niittyjen länsipäässä olevalle kalliolle. Kälkän lintulava rakennetaan tarvittaessa Talpianjärven kunnostamisen jälkeen, ja se sijoitetaan kalliolle vähintään 30 m:n etäisyydelle Kälkän kivikautisen asuinpaikan rajauksesta. Talpianjärvellä sijaitsevat neljä tarkkailukojua, joita on käytetty lintujen tutkimukseen ja valokuvaukseen, poistetaan.

Kälkän katajaniitty

Niitystä tehdään perheiden ja koululaisryhmien retkikohde, jos kulkuyhteydet ja paikoitus saadaan järjestymään. Kälkän niityllä on mahdollista syödä eväitä ja tarkkailla lintuja. Forssa–Somero-tien varteen mahdollisesti tulevalta paikoitusalueelta tehdään viitoitettu polku luoteisosan kalliolle. Kälkän katajaniitty toimii samalla myös laitumena, joten polulle tehdään laidunaidan ylitysportaat. Katajaniitylle ei tehdä muita retkeilyrakenteita – lukuun ottamatta lintulavaa, joka voidaan rakentaa tarvittaessa.

Liikuntarajoitteisten varustus

Kansallispuiston pysäköintialueelta Kiljamosta alkava 150 m:n pituinen pitkostettu invapolku on tehty pyörätuolilla liikkuville. Pysäköintialueelta pääsee pyörätuolilla hiekkatietä 300 m:n matkan Kiljamon luontotornin luona olevalle tulentekopaikalle, jossa on myös inva-kuivakäymälä. Luontotornin ja Makasiinin telttailupaikan välinen kärrypolku tehdään pyörätuolilla kuljettavaksi.

Ladut

Kansallispuistossa on mahdollista ylläpitää perinteiseen hiihtoon soveltuvia latuja sopimuksen mukaisesti moottorikelkalla. Latu-urat merkitään maastoon.

Pehkulato

Hehkon alueella sijaitseva melko hyväkuntoinen pehkulato voidaan kunnostaa hiihtäjien taukopaikaksi ja muistoksi maankäytön historiasta.

Polkuverkko

Torronsuon kansallispuistossa on kaksi opastettua reittiä: Kiljamon ympäri kiertävä 2 km:n pituinen reitti ja suon yli Torron kylän kautta Kiljamoona palaava reitti, joka on pituudeltaan yli 10 km. Osa tästä pidemmästä reitistä kulkee kansallispuiston ulkopuolella Torron kylätietä pitkin. Lisäksi se kulkee jonkin matkaa melko vilkkaasti liikennöityä Forssa–Somero-tietä. Reitintälle osuudelle

on tarpeen etsiä uusi linjaus, mikä on merkitty kuvaan 8 yhteystarpeena. Torrnsuon itäpäähän tehdään uusi, noin 1 km:n mittainen pitkostettu polku Myllysyryn tieltä Hopeavuorelle. Polun paikoitusalueeksi siistitään valtatie 2:n varressa sijaitseva valtion omistama entisen sorakuopan alue. Hopeavuorelle tehdään levähdyspaikka, josta avataan näkymä suolle raivaamalla suon reunaosan varteen kasvanutta reunapuustoa pois.

Kanta-Hämeen maakuntakaavassa on varaus Ilvesreitistön täydentämiseksi Ruostejärveltä Torrnsuolle. Reittivaraus kulkee pääosin yksityismailla. Hopeavuorelta on mahdollista rakentaa jatko-reitti Haapasaaren kautta kansallispuiston kaakkoiskulmaan etelästä tulevan Ilvesreitistön toteututtua. Mikäli Ilvesreititin toinen haara toteutuu Torrnsuon eteläreunaa Torrns kylälle, kansallispuisto ei ole sille esteenä.

7.1.3 Seuranta

Virkistyskäytön ja luontomatkailun ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia seurataan Metsähallituksen voimassa olevien ohjeiden ja käytäntöjen mukaisesti ja tarkoitusta varten kehitettyä mittaristoa käyttäen.

Latujen koneellisen ajon vaikutusta Torrnsuon maastoon seurataan.

7.2 Luonto-opastus ja opetuskäyttö

7.2.1 Nykytila

Hämeen luontokeskus

Torrnsuon kansallispuistossa ei ole henkilöoppaita paikalla, mutta kävijät saavat luontoneuvontaa ympäri vuoden Hämeen luontokeskuksesta. Hämeen luontokeskus sijaitsee Torrnsuon ja Liesjärven kansallispuistojen välissä, noin 10 km:n päässä molemmista. Sen ylläpitoon osallistuu Metsähallituksen ohella myös lähialueen kuntia. Luontoneuvontaa voi saada soittamalla, lähettämällä sähköpostia tai käymällä luontokeskuksessa. Luontokeskukseen ei ole sisäänpääsymaksua.

Aikuisryhmille pidettävän tunnin mittaisen opastuksen pääteemana on Torrnsuon luonto, koska luontokeskuksen pysyvä näyttely, **Kurjen huuto**, kertoo keidassuon elämästä. Myös lapsiryhmien opastuksessa teemana on usein Torrnsuon luonto. Ryhmien ohjelmaan kuuluu tavallisesti myös 22 min kestävä **Usvan valtakunta** -niminen diaohjelma tai valinnan mukaan 10–60 min kestävä suovideo (**Kaksitoista kuukautta keidassuota**). Ryhmäopastukset av-ohjelmineen ovat maksullisia. Yksittäiskävijöille nämä av-ohjelmat ovat ilmaisia.

Hämeen luontokeskuksessa on jaossa Metsähallituksen muiden esitteiden ohella myös Torrnsuon kansallispuiston esitettä. Myynissä on Torrnsuota koskevia julkaisuja. Torrnsuon latukartan voi tulostaa Torrns kylän kotisivuilta tai hakea Hämeen luontokeskuksesta.

Maasto-opasteet

Kiljamon paikoitusalueen yhteydessä on nykyisin käytössä oleva opastuspaikka, jossa on kansallispuiston kartta ja tietoa kansallispuiston luonnosta. Lisäksi Kiljamon tulipaikalla on opastustaulu. Geologian tutkimuskeskuksen tekemässä ja lahjoittamassa opetusmateriaalissa esitellään Torrnsuon turvekerrosta. Myös Härksaaren louhoksella on GTK:n tekemä ja lahjoittama alueen geologiasta kertova opastustaulu **Forssan–Someron alueen graniittipegmatiitit**.

Muu opastusaineisto

Torrnsuon kansallispuistosta on julkaistu Metsähallituksen esite (suomi, ruotsi, englanti) sekä pieni lehtinen **Torrnsuon linnut**. Kirjassa Lounais-Hämeen kansallisaarteet (Torkkomäki 2001) kerrotaan laajasti Torrnsuon kansallispuiston luonnosta. Lisäksi Torrnsuon kansallispuistoa esitellään Metsähallituksen verkkosivuilla (luontoon.fi).

7.2.2 Tavoitteet

Luonto-opastuksen päätavoitteena on, että sekä itsekseen että ryhmässä liikkuva kävijä saa perustiedot Torrnsuon kansallispuiston luonnosta, keidassuon synnystä ja rakenteesta sekä tietää, miten kansallispuistossa voi liikkua ja virkistäytyä. Lintujen tarkkailu on mahdollista viitoitetuista paikoista Torrnsuolla ja Talpianjärvellä.

7.2.3 Toimenpiteet

Kansallispuiston olemassa olevat ja suunnitellut opastuspaikat ovat taulukossa 4. **Opastuspaikka** on katos tai suuri opastustaulu. Osa sen sisällöstä on sama kaikissa paikoissa: alueen kartta, yleis-tietoa kansallispuistosta, järjestyssääntö sekä ohjeet ympäristöystävällisestä ja roskattomasta retkeilystä. Tämän lisäksi opastuspaikan taulussa kerrotaan juuri kyseisestä paikasta. Opastuspaikkaan liittyy paikoitusalue, ja siitä pääsee viitoitetulle polkuverkolle. **Opastustaulut** ovat pienempiä maastoon tai rakennuksiin sijoitettavia tauluja. Niitä on mm. levähdyspaikkojen ja telttailualueiden yhteydessä. Ne antavat tietoa rauhoitusmääräyksistä ja roskattomasta retkeilystä. Yksittäisiä, tietyistä nähtävyydestä kertovia opasteita voidaan sijoittaa paikallishistoriansa tai luonnon erityispiirteiden vuoksi merkittävälle paikoille.

Opetusalue

Koulut ja lastentarhat käyttävät Torrnsuon kansallispuistoa retkikohteenaan, ja jotkut koulut ovat liittäneet Torrnsuon vierailun osaksi biologian suoasioiden opetusta. Kiljamon läheisyyteen pitkostetun reitin varteen (kuva 8) perustetaan kouluja ja muita oppilaitoksia varten opetusalueet, joista voidaan rauhoitusmääräysten estämättä ottaa opetustarkoitukseen kasvi- ja maaperä-näytteitä.

Taulukko 4. Torrnsuon kansallispuiston opastuspaikat.

Kohde	Nykyinen varustus	Uusi varustus	Muuta
OPASTUSPAIKAT			
Kiljamo	Paikoitus, opastustaulu, invapolku		Polku varustetaan tarvittaessa luontopoluksi
Luontotorni	Luontotorni, tulipaikka, liiteri, käymälä, invakäymälä, opastustaulu		
Kälkän keto		Paikoitus, opastustaulu, lintulava	
Myllysyryjä		Paikoitus, opastustaulu, pitkostettu polku suon kautta Hopeavuorelle, lintulava Hopeavuorelle	Polku voidaan varustaa luontopoluksi
OPASTUSTAULUT			
Makasiinin telttailupaikka		Opastustaulu, liiteri, tulipaikka, telttailutilaa, käymälä, kaivo	Tarvittaessa laavu
Härksaari	Opastustaulu		
Katavaasaari		Ilvesreitistön toteuduttua opastustaulu	Ilvesreitistön toteuduttua telttailupaikka
Piippurinsuo	Ilvesreitien opastustaulu		Tielaitoksen levike, Ilvesreitistön etappi

7.2.4 Seuranta

Opastuksen laatua ja vaikuttavuutta seurataan jatkuvasti kerättävän asiakaspalautteen ja säännöllisesti tehtävien kävijätutkimusten avulla. Maastossa kävijätutkimus tehdään vuoden 2010 tienoilla ja Hämeen luontokeskuksessa vuonna 2007. Asiakastutkimukset toistetaan suunnitelman mukaan viiden vuoden välein.

Kansallispuistossa ja luontokeskuksessa vierailevilta opetusryhmiltä saatu palaute kirjataan muistiin.

7.3 Luontomatkailu

Torrnsuon kansallispuiston rakenteiden ja palveluiden tulee tukea matkailun yritystoimintaa siltä osin, kuin se ei ole ristiriidassa kansallispuiston suojelun kanssa.

Kansallispuiston telttailu- ja tulentekopaikat ovat yrittäjien käytettävissä yhteistyösopimusten mukaisesti, mutta yrittäjillä ei ole yksinoikeutta käyttöön eikä paikkoja voi varata.

Luontomatkailun ekologisia, sosiaalisia ja taloudellisia vaikutuksia seurataan Metsähallituksen voimassa olevien ohjeiden ja käytäntöjen mukaisesti ja tarkoitusta varten kehitettyä mittaristoa käyttäen.

7.4 Palvelurakenteiden huolto

Polkuverkostoon liittyvistä palvelurakenteista osa on huollettavissa ympäri vuoden teitä pitkin ja osa on huollettavissa vain talvella. Huollon edellyttämän maastoliikenteen tulee jäädä mahdollisimman huomaamattomaksi, ja se tehdään pääasiassa moottorikelkalla. Kansallispuiston huoltokohdat ovat Hämeen luontokeskuksen ja Liesjärven kansallispuistossa Leppäniityn kämpän yhteydessä. Kansallispuistolla on jätehuoltosuunnitelma, joka tarvittaessa uusitaan.

Telttailu- ja tulentekopaikkojen polttopuuhuoltoa ja -kulutusta seurataan Metsähallituksen ympäristö- ja laatuvaatimusten mukaisesti.

Jätehuollossa noudatetaan Metsähallituksen ympäristö- ja laatujärjestelmän asettamia vaatimuksia. Torronsuon kansallispuistossa noudatetaan roskattoman retkeilyn periaatteita, joten maastossa ei ole keräyspisteitä. Kiljamon luontotornin yhteydessä on kompostikäymälä. Sellainen tehdään myös uudelle Makasiinin telttailupaikalle. Käymäläjäte jatkokompostoidaan Leppäniityn keskuskompostorissa ja levitetään lopuksi Liesjärven kansallispuistoon Korteniemen perinnetilan pelloille. Muuta jätehuoltoa ei järjestetä, mutta valistusmateriaalia jaetaan ja lisätään tarvittaessa.

Kansallispuiston huollon yhteydessä syntynyt energiajäte ja ongelmajäte välivarastoidaan Leppäniityn kämpälle, josta se toimitetaan jätteenkäsittelyyn tai kierrätykseen – samoin kuin lasi-, metalli- ja sekajätekin. Leppäniityn kämpällä on omat keräysastiat lasi-, metalli- ja sekajätteelle sekä tuhkalle. Torronsuon kansallispuistolle tehdään jätehuoltosopimus, joka voi olla yhteinen Liesjärven kansallispuiston kanssa.

8 Tutkimus

8.1 Nykytila

- **Geologia**

Torrnsuon kansallispuiston – samoin kuin koko Hämeen järviylängön – geologia tunnetaan hyvin. Torrnsuon alueen mineraaleja on tutkittu jo 1700-luvulta lähtien (Torkkomäki 2001). Torrnsuon geologiaa ovat tutkineet mm. Aartolahti (1965) ja Geologian tutkimuskeskus (esim. Kutvonen 1996, Stén 1998, 2005). Sieltä on olemassa sekä maaperä- että kallioperäkartat ja niihin liittyvät julkaisut, jotka löytyvät tämän suunnitelman kirjallisuusluettelosta.

- **Kasvillisuus**

Torrnsuon ja Talpianjärven kasvillisuudesta on tehty selvitykset (Raatikainen 1986, Kotiluoto ym. 1996, Kangas ym. 2004). Niitä on täydennetty Metsähallituksen luontotyypikartoituksen yhteydessä vuonna 2006.

- **Linnusto**

Torrnsuon kansallispuiston pesimälinnusto tunnetaan kohtalaisesti. Sieltä on tehty useita selvityksiä (Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1984, 1985, 1991, Rusanen 2000, Jokela 2004) ja alueella on laskentalinjoja (linjayhteenvedot 1989, 2004). Torrnsuon ja erityisesti Talpianjärven suojelun seuranta edellyttää muutaman vuoden välein toistettavia lintulaskentoja. Tärkeää olisi myös selvittää kansallispuiston ja erityisesti Talpianjärven merkitys muuton- aikaisena levähdysalueena.

- **Hyönteiset**

Torrnsuon hyönteisistä perhoset on tutkituin ryhmä. Myös sudenkorentoja, vesiperhosia, luteita ja kaskaita on jonkin verran inventoitu (Järventausta 1996, Heinonen 1997, Teijo Heinäsen muistiinpanot perhoslinjalaskennoista vuosilta 1997–2006). Talpianjärven hyönteisistä on tutkittu vain sudenkorentoja (Venetvaara & Kangas 2007).

- **Nisäkkäät**

Torrnsuon kansallispuiston pikkunisäkkäitä ei ole inventoitu. Erityisesti Kälkän katajaniityn ja Talpianjärven pikkunisäksälajisto pitäisi inventoida mahdollisimman pian.

- **Kehityshistoria**

Torrnsuon kehityshistorian selvittämiseksi on laadittu siitepöly- ja piilevädiagrammi. Lisäksi on tutkittu suosta löydetyt, paljain silmin erottuvat kasvinjännökset eli makrosubfossiilit (Haavisto ym. 1980).

- **Arkeologia**

Torrnsuon kansallispuistoa ei ole koskaan erikseen inventoitu. Tammelan kuntaa inventoitiin vuosina 1982 ja 2006. Kansallispuistossa ei ole suoritettu arkeologisia tutkimuskaivauksia tai muita arkeologisia hankkeita. Alueen arkeologia ja kulttuuriperintö tunnetaan melko huonosti.

- **Kävijätutkimukset**

Torrnsuon kansallispuistosta ei ole tehty kävijätutkimusta. Kävijälaskurit ovat olleet käytössä vuodesta 2002 lähtien.

8.2 Tavoitteet

Torronsuon kansallispuiston hoidon ja käytön suunnittelu tarvitsee jatkuvasti ajantasaista tietoa alueen luonnosta ja kävijöistä sekä näiden vuorovaikutuksesta.

Koko kansallispuiston alueen lajistotietoja pyritään täydentämään. Talpianjärven suojelun seuranta edellyttää muutaman vuoden välein toistettavia lintulaskentoja. Tärkeää olisi myös selvittää kansallispuiston ja erityisesti Talpianjärven merkitys muutonaikaisena levähdysalueena.

Opastuksen, neuvonnan, luonto-opetuksen ja luontomatkojen kehittäminen edellyttävät säännöllisesti tehtäviä kävijätutkimuksia ja -laskentoja.

8.3 Toimenpiteet

Talpianjärven linnustoa seurataan Talpianjärven kunnostussuunnitelman mukaisesti.

Torransuolla vakinaisten rahkahopeatäplän ja luomittarin sekä pohjoisten muurainhopeatäplän, suokirjosiiven ja riekon kantojen kehitystä tulisi tarkkailla säännöllisesti (noin viiden vuoden välein). Lisäksi harvinaisen rämeperhömittarin populaatiot tulisi inventoida tarkemmin. Alueen sudenkorento- ja vesiperhosfauna on ilmeisesti monipuolinen; nekin kannattaisi inventoida paremmin (Järventausta 1996).

Torransuon kansallispuistosta tehdyissä selvityksissä ei ole tutkittu sieniä eikä jäkäliä. Näistä lajiryhmistä pitäisi tehdä perusinventoinnit (Kotiluoto ym. 1996).

Torransuon kansallispuiston kävijälaskentaa tehostetaan. Laskurien tarve selvitetään. Lisäksi kansallispuistossa tulee tehdä kävijätutkimus (viiden vuoden välein).

Torransuon kansallispuistossa tehdään kulttuuriperintöinventointi.

Metsähallitus vastaa alueen perusinventoinneista sekä hoitotöiden seurantaselvityksistä. Eri tutkimustahojen sekä erikoisryhmien harrastajien kanssa pyritään ylläpitämään ja käynnistämään alueen hoidon ja käytön kannalta tarpeellista tutkimusta. Myös muuhun tutkimukseen suhtaudutaan myönteisesti, lukuun ottamatta luontoa muuttavaa tutkimusta. Tutkimus on luvanvaraista.

9 Muu käyttö

9.1 Marjastus ja sienestys

Marjastus ja hyötysienten kerääminen on sallittu kansallispuistossa niillä alueilla, joilla liikkuminen on sallittu. Poikkeuksena tästä on lähikylien (Torro, Sukula, Talpia, Kallio, Riihivalkama, Patamo, Luodesuo) asukkaiden mahdollisuus liikkua rajoitusvyöhykkeellä poimimassa karpaloita huhtikuussa. Muiden kasvinosien tai kasvien, sienten, monivuotisten kääpien, jäkälien, hyönteisten, kivien tai muiden luonnontuotteiden kerääminen tai vahingoittaminen on kielletty. Poikkeuksena on opetusalue (luku 7.2.3).

9.2 Metsästys

Metsästys, lukuun ottamatta hirven ajoa, on kielletty kansallispuiston alueella. Hirven ajossa voidaan käyttää koira metsästyslain (615/1993) mukaisesti. Vierasperäisten eläinlajien kantojen vähentäminen on mahdollista luonnonsuojelullisista syistä harkinnan mukaan.

9.3 Malminetsintä ja kaivostoiminta

Asetuksessa Torronsuon kansallispuistosta (170/1990) on sallittu Metsähallituksen luvalla alueen geologinen tutkimus ja malminetsintä. Kaivostoiminta on kielletty kansallispuiston alueella. Myös asetuksessa mainittu petaliittilöydöksen valtaus on rauennut, eikä louhintalupa ole enää voimassa.

9.4 Maa-ainesten otto

Maa-ainesten otto on kielletty Torronsuon kansallispuistossa. Myllysyvän alueella on entinen sorakuoppa, jonne perustettavan paikoitusalueen ja opastuspaikan teon yhteydessä alue muotoiltaan maiseman ja monimuotoisuuden vaatimusten mukaiseksi.

9.5 Maastoliikenne ja muu liikkuminen

Moottorikäyttöisillä kulkuneuvoilla (auto, mopo, moottoripyörä, moottorikelkka, mönkijä jne.) liikkuminen teiden ulkopuolella ja suljetuilla teillä on kielletty suunnitelma-alueella. Latujen ajo Torronsuon kansallispuistoon on kuitenkin sallittu moottorikelkalla Metsähallituksen luvassa määräämin ehdoin. Lisäksi poikkeuksen muodostavat välttämätön pelastus-, valvonta- ja huolto-liikenne sekä luonnon ennallistamiseen ja hoitoon kuuluva maastoliikenne (Maastoliikennelaki 1710/1995, 4 §; Asetus Torronsuon kansallispuistosta 170/1990). Liikuntarajoitteisille voidaan sopimuksesta järjestää käynti alueen sisällä moottoriajoneuvoa käyttäen.

Asetuksessa Torronsuon kansallispuistosta (170/1990) on sanottu: ”Kokonaan kansallispuistoalueen ympäröimän alueen, jota valtio ei omista, omistajalla tai haltijalla on oikeus talvitieyhteyden alueelleen kansallispuistoalueen kautta.” Rasitteet ja kulkuoikeudet ratkaistaan suojelualuekiinteistön muodostuksen yhteydessä maanhankinnan päätyttyä.

9.6 Muu käyttö

Sellaisiin muihin toimenpiteisiin tai käyttömuotoihin, jotka voivat vaarantaa luontotyyppien luonnontilaisuutta tai tuottaa häiriötä eliöstölle, ei myönnetä lupia.

10 Toimenpidesuunnitelmat

Tämän hoito- ja käyttösuunnitelman sekä aiemmin tehtyjen erityissuunnitelmien (esim. Heinänen 1997) lisäksi Torronsuon kansallispuistolle laaditaan seuraavat toimenpidesuunnitelmat:

- palveluvarustuksen toteutussuunnitelma
- ennallistettavien alueiden toimenpidesuunnitelma tai -lupa
- kulttuuriperintöinventointi
- esihistoriallisten kohteiden toimenpidesuunnitelma
- kansallispuiston ulkopuolisten ojitusalueiden kansallispuistoon vaikuttavien ojien kunnostussuunnitelma
- Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelman (Venetvaara & Kangas 2007) pohjalta tehtävä kunnostussuunnitelma, joka sisältää linnuston seurantasuunnitelman.

11 Suunnittelualueen ulkopuolinen maankäyttö

Vesitaloudeltaan Torronsuon kansallispuisto ei ole itsenäinen kokonaisuus, koska suuri osa sen reunaluisista ja laiteesta on otettu viljelykäyttöön erityisesti länsipäässä. Lisäksi suon eliöyhteisön ja maiseman kannalta tärkeitä reunametsiä, valuma-alueen kivennäismaita ja muita reuna-alueita kuuluu kansallispuistoon vain vähän.

Talpianjärven pohjoisrannalla sijaitseva paikallisesti arvokas perinnemaisema Kylä-Tulokkaan hevoslaidun (Talvia 2000, Hovi ym. 2005) rajoittuu kansallispuistoon. Hevoslaitumet ulottuvat myös kansallispuiston puolelle, jossa hevoset laiduntavat saranevaa ja tervaleppäluhtaa. Laidunnettavaa aluetta on mahdollista ja suositeltavaa laajentaa kansallispuiston puolella. Talpianjärveä ympäröivien peltöjen säilyminen viljelykäytössä on Talpianjärven ja maiseman kannalta toivottavaa.

Kiimassuon kaatopaikka aiheuttaa jonkin verran muutoksia Torronsuon linnustoon mm. lisäämällä suolla oleskelevien ja pesivien lokioiden määrää. Lisäksi lokit tuovat kaatopaikalta roskaa suolle.

Kansallispuiston itäreunan läpi virtaa kansallispuiston ulkopuolella olevien ojikoiden laskuoja. Laskuojaa voidaan pitää kansallispuiston puolella kunnossa nykyisen – ns. Höyläkosken rummun – tason mukaisesti. Vastaavaa ”nykyisen tason” periaatetta noudatetaan muuallakin, missä kunnostusta tarvitsevat ojitusalueet laskevat kansallispuiston läpi tai rajaa pitkin.

Kansallispuisto ei ole esteenä metsätaloustoimenpiteille kansallispuiston ulkopuolisilla alueilla. Lähialueilla tapahtuva turpeen nosto ja muu maa-ainesten otto eivät saa oleellisesti vaikuttaa Natura-alueeseen.

Kansallispuiston rajalla on Sukulan ampumarata. Kansallispuiston kannalta sen ylläpidolle ja käytölle ei ole estettä, mikäli ampumasektorit eivät ulotu kansallispuistoon.

Metsähallitus osallistuu yksityisteiden ylläpidon kustannuksiin siltä osin, kuin kansallispuiston kävijät käyttävät teitä.

Hämeen ilvesreitin jalankulkuliikenne kulkee jonkin verran Torron kylätietä ja vilkasliikenteistä Forssa–Somero-tietä, ja siksi selvitetään Härksaaren kautta kulkevan rengasreitin uudelleenlinjausmahdollisuuksia, niin että reitin tieosuus tulisi mahdollisimman lyhyeksi. Tämä on merkitty kuvaan 8 yhteystarpeena.

Yhteystarve on myös Torronsuon itäpäästä seudullisen Hämeen ilvesreitin kaakosta suunnitelluille reiteille. Nämä reitit yhdistäisivät kansallispuiston luontokeskukseen. Myös Torronsuon eteläreunaa pitkin kulkevan Hämeen ilvesreitin linjausmahdollisuus on otettu huomioon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Näiden reittien toteutus on osittain kesken, ja linjaukset on esitetty ohjeellisina Kanta-Hämeen maakuntakaavassa.

Kanta-Hämeen maakuntakaavassa kaksi MYg-aluetta (maakunnallisesti tai seudullisesti merkittävä geologian ja maisemansuojelun alue), Idänpäänkallio ja Syrjänharju, rajautuu kansallispuistoon. Näiden alueiden käytön suunnittelussa on otettava huomioon, että alueita on geologisten ympäristöarvojen vuoksi erityisesti suojeltava.

HALLINTO JA TOTEUTUKSEN YMPÄRISTÖVAIKUTUKSET

12 Käytön ohjaus, sopimukset, järjestyssääntö ja laajentaminen

Metsähallituksen hallinnoiman Torronsuon kansallispuiston hoidon ja käytön järjestämisestä sekä kehittämisestä vastaa Metsähallituksen Etelä-Suomen luontopalvelut. Tämä käsittää ennallistamisen ja muut luonnonhoitotyöt; reitistön, palvelurakenteiden ja opasteiden kehittämisen, ylläpidon ja huollon sekä kansallispuistoa hyödyntävän matkailun yritystoiminnan koordinoinnin ja tarvittavien sopimusten tekemisen.

Tammelan kunnan ja Torro-seura ry:n kanssa sovitaan kansallispuistossa olevien hiihtolatujen linjauksista, ylläpidosta ja käytöstä (palveluntuottamisesta voidaan sopia myös muiden tahojen kanssa). Ilvesreitistöä ylläpitää Hämeen virkistysalueyhdistys, jonka kanssa sovitaan kansallispuiston alueella olevien reittiosuoksien hoidosta.

Torrnsuon kansallispuiston ja siihen liittyvän Natura-alueen hoitoa ja käyttöä ohjaavat

- Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma
- Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelman (Venetvaara & Kangas 2007) pohjalta tehtävä kunnostussuunnitelma
- Laki Torrnsuon kansallispuistosta (169/1990)
- Asetus Torrnsuon kansallispuistosta (170/1990)
- Luonnonsuojelulaki (1096/1996) ja luonnonsuojeluasetus (160/1997, muutettu 913/2005)
- Muinaismuistolaki (295/1963)
- Euroopan unionin luontodirektiivi ja lintudirektiivi.

Hämeen ympäristökeskus valvoo Natura-alueiden ja direktiivilajien suojelun toteutumista.

Kansallispuiston alueella matkailuyrityksiltä edellytetään yhteistyö- tai käyttöoikeussopimusta, mikäli yritys käyttää matkailun liiketoiminnassa kansallispuiston telttailu- tai tulentekopaikkoja. Kansallispuiston alueella on voimassa lyhytaikaisia käyttöoikeussopimuksia matkailuyrittäjien kanssa. Yhteistyöyrittäjille järjestetään säännöllisesti tiedotustilaisuuksia. Lisäksi osassa kansallispuistoa on voimassa hirvenmetsästyssopimus (metsästysvuokrasopimus; vain hirven ajo sallittu).

Metsähallitus antaa järjestyssäännön hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistamisen jälkeen.

Sitä mukaa kuin Natura-aluetta hankitaan valtiolle, hankitut alueet liitetään kansallispuistoon. Kansallispuiston täydennykseksi voidaan hankkia vapaaehtoisin kaupun tai vaihdoin myös muita luonnoltaan arvokkaita tai kansallispuiston kävijäpalvelujen tai huollon kannalta tärkeitä alueita.

Torrnsuon kansallispuiston rajat on merkitty maastoon kansallispuiston perustamisen jälkeen. Puiston laajentumisen vuoksi rajat tulee tarkistaa ja merkitä uudelleen maastossa asetuksen (53/2008) mukaisesti.

13 Turvallisuus ja pelastustoiminta

Torrnsuon kansallispuistossa retkeilemiseen ei liity kovin suuria riskejä. Eksyminen on melko epätodennäköistä, koska avoimessa maastossa on helppo suunnistaa, ja lisäksi valtatie 2:n ja Forssa–Somero-tien äänet kantautuvat liki koko kansallispuistoon.

Kävijöiden ja toisaalta myös autoilijoiden kannalta jonkinlainen turvallisuusriski on Kiljamosta lähtevän ympyräreitin loppuosuus, joka kulkee jonkin matkaa vilkasliikenteistä Forssa–Somero-tietä pitkin. Jotta jalankulku vähenisi tiellä, polkureitille pyritään saamaan sellainen linjaus, ettei tiellä tarvitse kävellä.

Kiljamon paikoitusalueelta on löydetty sinne jätettyjä käytettyjä huumeruiskuja ja ongelmajätteitä. Suuremmista ongelmajätteistä ilmoitetaan poliisille, ja huumeruiskujen ja pienempien ongelmajätteiden käsittelyssä noudatetaan Metsähallituksen ohjeita.

Levähdyspaikat sekä polkujen ja latujen risteyskohdat varustetaan sijaintia osoittavilla pelastuspalvelutunnuksilla.

Kansallispuistolle laaditaan palo- ja pelastussuunnitelma yhdessä alueellisen pelastuslaitoksen kanssa. Metsäpalot sammutetaan.

14 Valvonta

Metsähallitus vastaa Torrnsuon kansallispuiston valvonnasta. Metsähallituksen luontovalvoja ja tarvittaessa erätarkastaja liikkuvat maastossa tarkkaillen rauhoitusmääräysten ja järjestyssäännön sekä mm. maastoliikennesäädösten noudattamista.

Valvontatarvetta alueella on yleensä aiheuttanut koirien irtipito. Kiljamon paikoitusalueelle tuodaan usein romua, josta osa on ongelmajätettä. Lisäksi paikoitusalueelle on jätetty varastettuja autoja, ja siellä oleviin autoihin on murtauduttu. Isommista ongelmajätteistä ja hylätyistä autoista tehdään rikosilmoitus.

Poliisi antaa tarvittaessa virka-apua Metsähallitukselle alueen valvonnassa.

15 Yhteistyö

Tärkeimmät Metsähallituksen yhteistyökumppanit Torronsuon kansallispuiston hoidon ja käytön suunnittelussa ja toteutuksessa ovat Tammelan kunta, Torro-seura ry, Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry, Lounais-Hämeen luonnonsuojeluyhdistys ja muut luonnonsuojeluyhdistykset, koulut, ympäröivien alueiden maanomistajat, luontomatkailuyrittäjät sekä eri tutkimuslaitokset.

Torrnsuon kansallispuistossa ylläpidetään talvisin noin 30 km latua yhdessä Tammelan kunnan kanssa. Tammelan kunta on lisäksi osallistunut kansallispuiston palvelurakenteiden rahoitukseen.

Kansallispuiston lähialueen kylien kyläyhdistysten kanssa tehdään yhteistyötä esimerkiksi järjestämällä yhteisiä tapahtumia.

Lounais-Hämeen Lintuharrastajien kanssa jatketaan yhteistyötä linnuston kartoituksessa ja seurannassa.

Tutkimustyötä jatketaan ja kehitetään keskeisten tutkimuslaitosten kanssa.

16 Resurssit ja aikataulu

Taulukossa 5 on arvioitu tämän suunnitelman toteuttamisen investointiluonteiset kustannukset. Taulukossa ei ole mukana Talpianjärven kunnostamisen kustannuksia. Ne sisältyvät myöhemmin tehtävään Talpianjärven kunnostussuunnitelmaan. Torronsuon kansallispuiston käyttökustannukset sisältävät palveluvarustuksen huollon (5 000 €), ennallistamisen ja luonnonhoidon, opastuksen ja valvonnan (2 000 €). Käyttökustannukset ovat nyt noin 10 000 €, vuonna 2012 noin 13 000 € ja 2017 noin 15 000 €.

Taulukko 5. Torronsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman toteutuksen arvioidut kustannukset.
* = toteutuksen aikataulu vankityörahoituksen aikataulun ja budjetin mukaan. ¹ = rakennetaan seudullisen retkeilyreitit toteuduttua/yhteydessä. ² = rakennetaan seudullisen retkeilyreitit toteuduttua. ³ = ei sisällä eläinten hankkimis- ja hoitokustannuksia (karjankasvattajan kustannuksia). ⁴ = (2015).

Kohde	Euroa	Tavoiteaikataulu
RETKEILYREITIT*		
Myllysyvän tieltä Hopeavuorelle johtava polku: pitkokset (n. 1 km), viitoitus, kohdeopasteet	20 000	2012
Hopeavuorelta Haapasaaren kautta Torronsuon kaakkois- kulmaan johtava polku: pitkokset (n. 1,5 km), viitoitus ¹	30 000	2012
Nykyisten pitkospuureittien kunnostus	35 000	2010
	<hr/> 85 000	
MUU PALVELUVARUSTUS*		
Makasiinin telttailupaikka: tulisija, liiteri, käymälä, kaivo, laavu	12 000	2009
Kiljamon paikoitusalueen laajennus	50 000	Tarvittaessa ⁴
Myllysyvän paikoitusalue	15 000	2010
Katavasaaren telttailupaikka: nuotiokehä, liiteri, käymälä, kaivo ²	25 000	Tarvittaessa
Kälkän lintulava	40 000	Tarvittaessa
Hopeavuoren lintulava ja levähdyspaikka	30 000	Tarvittaessa
Pelastuspalvelutunnukset	5 000	2008
	<hr/> 177 000	
OPASTUSTAULUT*		
Kälkkä	1 000	2010
Makasiinin telttailupaikka	1 000	2015
Katavasaari	1 000	Tarvittaessa
Myllysyvä	1 000	2010
	<hr/> 4 000	
LUONNONHOITO JA ENNALLISTAMINEN		
Soiden ennallistaminen	10 000	2010
Kälkän laiduntaminen: materiaali ja työ (vuokralaitumia) ³	5 000	2007
Kälkän puuston raivaus	2 000	2007–2009
Kuusen poisto lehtokohteilta	2 000	2008–2009
	<hr/> 19 000	
TUTKIMUS JA TOIMENPIDESUUNNITELMAT		
Kävijätutkimus	5 000	2010
Palveluvarustuksen toteutussuunnitelma	2 000	2009
Ennallistettavien alueiden toimenpidesuunnitelma	5 000	2008–2009
Esihistoriallisten kohteiden toimenpidesuunnitelma	1 500	Tarvittaessa
Kulttuuriperintöinventointi	4 500	2017
	<hr/> 18 000	
Yhteensä	<hr/> 303 000	

17 Suunnitelman vaikutusten arviointi

17.1 Ekologiset vaikutukset

Kansallispuiston kävijämäärien arvioidaan kasvavan tulevaisuudessa erityisesti palveluvarustuksen valmistuttua kansallispuiston itäpäähän Myllysyrrjään. Suunnitelmassa esitetyt toimenpiteet – kuten käytön vyöhykkeet, palveluvarustuksen keskittäminen ja käytön ohjaaminen – tukevat alueen luonnontilaisuuden ja luonnonrauhan säilyttämistä siten, että häiriintyvä ja kuluva alue pysyy alaltaan kohtuullisena eikä käyttö tuhoa arvokkaimpia luontokohteita. Ennallistamistoimet lisäävät alueen luonnontilaisuutta pitkällä aikavälillä. Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelman sekä kunnostussuunnitelman avulla on tarkoitus lisätä kosteikon monimuotoisuutta ja lajistoa. Kulumisen ja käytön seurannalla voidaan myös ennakoida ongelmia.

17.2 Sosiaaliset, kulttuuriset ja taloudelliset vaikutukset

Torrnsuon kansallispuistoon tullaan viettämään vapaa-aikaa retkeillen yksin, ryhmissä tai ystävien ja sukulaisten kanssa. Suolla ylläpidettävä latuverkosto tarjoaa lähialueiden asukkaille hyvät ulkoilumahdollisuudet myös talvella. Virkistäytyminen vaikuttaa myönteisesti ihmisten henkiseen ja fyysiseen hyvinvointiin sekä kohottaa elämisen laatua. Virkistäytymisen ohella kävijöiden tietämys luonnosta ja luonnonsuojelusta lisääntyy. Samalla myös luonnon arvostus kasvaa.

Torrnsuon suomalaisema on harvinaisen yhtenäinen ja eheä, ja siksi tärkeä suomalaisten kansalliselle identiteetille ja kulttuurille.

Palveluvarustuksen lisääminen parantaa luontomatkailuyrittäjien toimintamahdollisuuksia kansallispuistossa. Kävijämäärän kasvulla on välillisiä positiivisia vaikutuksia myös ympäristön muille matkailupalveluille.

Torrnsuon kansallispuisto jouduttiin perustamaan kokonaan yksityismaille, koska Torrnsuon alueella ei ollut valtionmaita. Kansallispuiston perustaminen sekä siihen liittyvien Naturaan sisältyvien alueiden myöhempi hankkiminen ja lunastaminen puistoon liitettäviksi oli pitkäaikainen ja epäselvä prosessi, joka aiheutti alueen maanomistajissa turhautumista ja katkeruutta. Hoito- ja käyttösuunnitelman myötä kansallispuistoon tulee paikallisia asukkaita hyödyttäviä palveluita ja sen roolin toivotaan vakiintuvan. Paikallisia asukkaita osallistaneen hoito- ja käyttösuunnittelu-prosessin ja puiston kehittämisen toivotaan poistavan ristiriitaisten perustamisvaiheiden aiheuttamaa mielipahaa paikkakunnalla.

17.3 Vaikutus Natura 2000 -luontotyypeihin

Ojituksen muuttamat suot – kuten **keidassuot (7110)** ja **puustoiset suot (91D0)** – on pääosin ennallistettu vuosina 1997–1999. Kansallispuistoon myöhemmin liitetyillä suon reuna-alueilla on vielä jonkin verran ennallistamistarvetta näillä luontotyypeillä. Ennallistamistoimenpiteet (mm. ojien patoaminen ja täyttö) parantavat soiden vesitaloutta ja niiden luonnontilaa. Soiden ennallistamistöiden aikaiset ravinnehuuhtoutumat tai muut vaikutukset ovat vähäisiä kansallispuiston ulkopuolisiin Natura 2000 -vesistöihin. Ennallistettavat suot sijaitsevat eri puolilla kansallispuistoa ja niiden pinta-alat ovat pieniä, minkä vuoksi valuma hajaantuu. Vaikutukset otetaan huomioon toimia suunniteltaessa, ja tarvittaessa järjestetään seuranta. Pidemmällä tähtäyksellä ennallistaminen vähentää huuhtoutumista ja tasoittaa virtaamia. Kaikkia ojitettuja soita ei voi ennallistaa alkuperäisenlaisiksi luontotyypeiksi, jotteivät toimet aiheuttaisi haittoja ympäröivillä maa- ja metsätalousalueilla.

Vaihtumis- ja rantasoita (7140) sekä **metsäluhtia (9080)** on vain Talpianjärven alueella, ja niiden hoito ja hoidon vaikutukset tullaan käsittelemään Talpianjärven kunnostussuunnitelmassa.

Suojeltujen metsien ikääntymisen ja luontaisen kehityksen myötä **luonnonmetsien (9010)** määrä tulee lisääntymään Torrnsuon kansallispuistossa. Tämän luontotyypin metsissä ennallistamistoimia ei tehdä.

Lehtojen (9050) annetaan kehittyä pääasiassa luontaisesti, ja niillä tehdään vain pienialaisia luonnonhoitotöitä puustorakenteen parantamiseksi. Lehmuksille ja haavoille tehdään tarvittaessa tilaa vähentämällä niiden ympäriltä varjostavia havupuita. Joissakin kohteissa kuusta poistetaan lehtolajiston ympäristön parantamiseksi. Luonnonhoitotöiden seurauksena lehtojen edustavuus paranee.

Silikaattikallioiden (8220) luonnontila säilyy nykyisellä tasollaan, koska näille alueille ei kohdistu hoitotoimia taikka kulutusta aiheuttavia kävijäpaineita.

Hoitotöiden seurauksena vanhaan maankäyttöön liittyvien luontotyyppien, **runslajisten kuivien ja tuoreiden niittyjen (6270)** sekä **kosteiden suurruohoniittyjen (6430)**, edustavuus pysyy ennallaan tai paranee.

Pikkujokiin ja puroihin (3260) sekä niiden yläpuolisiin soihin kohdistuvat ennallistamistoimet – sikäli kuin niitä voi maanomistusolojen puolesta tehdä – parantavat puroihin liittyvien elinympäristöjen laatua palauttamalla uoman monimuotoisuutta, luonnonmukaista virtaamaa ja ennallistamisen myötä myös veden laatua pitkällä aikavälillä.

17.4 Vaikutus direktiivilajeihin ja vastuulajeihin

17.4.1 Liito-orava

Torronsuon kansallispuistossa liito-oravia elää vain muutamalla alueella, ja kanta on ilmeisesti vähäinen. Liito-oravien esiintymisalueilla ei tehdä ennallistamis- tai luonnonhoitotöitä, jotka saattaisivat aiheuttaa liiallisia muutoksia tai häiriötä niiden elinympäristössä. Muualla tehtävät ennallistamistoimet lisäävät haavan ja muiden lehtipuiden osuutta – ja näin ollen liito-oraville soveliaiden elinympäristöjen määrää. Suunnitelmassa on lisäksi otettu liito-oravien asuttamat alueet huomioon siten, että niille ei kohdisteta kävijäpaineita. Suunnitelman vaikutukset liito-oravan esiintymiseen ovat myönteisiä.

17.4.2 Lintudirektiivin lajit ja vastuulajit

Lintudirektiivin liitteen I lajit, jotka esiintyvät suunnitelma-alueella, on lueteltu kappaleessa 2.6 Lajisto. Suunnitelman vaikutukset useimpiin näistä lintulajeista ovat todennäköisesti positiivisia. Ennallistaminen parantaa elinympäristöjä varsinkin ojitetuilla suoalueilla. Myöhemmin tehtävän Talpianjärven kunnostussuunnitelman toteuttaminen tulee parantamaan erityisesti vesilinnuston suojelutilannetta kansallispuistossa. Eri kunnostusvaihtoehtojen vaikutuksia lajistoon on arvioitu Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelmassa (Venetvaara & Kangas 2007). Aktiiviset hoitotoimenpiteet, kuten vieraslajien vähentäminen, lisäävät muutamien lajien menestymismahdollisuuksia. Lisäksi käytön vyöhykkeet, palveluvarustuksen keskittäminen ja käytön ohjaaminen tukevat alueen luonnontilaisuuden ja luonnonrauhan säilyttämistä, millä on merkitystä erityisesti aroille lajeille. Kevättalvinen vilkas hiihto suolla saattaa haitata teeren ja riekon soidinhahdellisuutta sekä häiritä aikaisin saapuvia lintuja, kuten joutsenia.

Torrnsuon länsiosan rajoitusvyöhyke, jolla liikkuminen on kielletty 1.4.–15.7., parantaa kurkien suojelutilannetta kansallispuistoa laajemmalla alueella. Tämä alue on tärkeä kurkien sulkimipaikka, johon kurkia kokoontuu muualta Hämeestä kymmenittäin.

Torrnsuon ennallistamistoimet parantavat suokukon suojelutilannetta, sillä metsäojitettujen avosoiden luonnontilan palauttaminen on varsinkin Etelä-Suomessa tärkeä suokukon elinympäristöjen hoitomuoto. Talpianjärven rantaniityn laiduntamisalueilla luhta pysyy avoimena. Tästä hyötyvät liro ja muut kahlaajat. Taivaanvuolta lukuun ottamatta pesivät ja muuttoaikoina lepäilevät kahlaajat välttävät niittyjä, joilla kasvaa pensaita tai puita (Mikkola-Roos 1995).

Lähteet

- Aapala, K. & Lindholm, T. 1995: Valtionmaiden suojellut suot. – Metsähallituksen luonnon-suojelujulkaisuja. Sarja A 48. 155 s.
- Aartolahti, T. 1965: Torronsuo. – Terra 2: 62–69.
- 1981: Torronsuo. – Teoksessa Lounais-Hämeen Kotiseutu- ja Museoyhdistyksen vuosikirja 1981. Forssa. s. 17–40.
- Alviola, R. 2005: Forssan, Tammelan ja Someron kallioperä ja sen mineraalit. – Hämeen luonto-keskuksen mineraaliposterin esite. Metsähallitus, Hämeen luontokeskus, Tammela. 1 s.
- Anon. 1973: Oversigt over vigtige våde fugleområder I Norden. Pohjoismaiselta kannalta tärkeät lintuvedet. – 336 s.
- Euroopan unionin lintudirektiivi 79/409/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luonnonvaraisten lintujen suojelusta.
- Euroopan unionin luontodirektiivi 92/43/ETY. – Euroopan yhteisöjen neuvoston direktiivi luontotyyppien sekä luonnonvaraisen eläimistön ja kasviston suojelusta.
- Haavisto, M., Grönlund, T., Lahermo, P. & Stén, C.-G. 1980: Someron kartta-alueen maaperä. Suomen geologinen kartta 1:100 000. Maaperäkarttojen selitykset, 2024 Somero.
- Hakalisto, S., Nieminen, S. & Kanerva, T. 1998: Perinnebiotooppien kasvillisuuden seurantaopas. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 48. 81 s.
- Heikkilä, H., Lindholm, T. & Jaakkola, S. 2002: Soiden ennallistamisopas. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 66. 123 s.
- Heinonen, M. 1997: Perhoslinjat ja perhosten linjalaskennat Torronsuon kansallispuiston ennallistettavalla alueella 27.6. ja 8.7.1997. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 7 s. + 1 liite.
- Heinänen, T. 1997: Torronsuon ennallistamissuunnitelma. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 20 s.
- Helsingin vesipiirin vesitoimisto 1984: Talpianjärven kunnostus lintujärveksi, Tammela. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut. 18 s. + 3 liitettä.
- Hokkanen, M., Aapala, K. & Alanen, A. (toim.) 2005: Ennallistamisen ja luonnonhoidon seuranta-suunnitelma. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 76. 52 s. + 8 liitettä.
- Hovi, A., Jantunen, J., Lahelma, A., Kiuru, A., Suominen, O., Virtanen, T. & Voijola, G.-M. 2005: Matka Etelä-Suomen perinnemaisemiin ja esihistoriaan. – Salpausselän Kirjapaino, Hollola. 98 s.
- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1966: Etelä-Suomen soiden säilytysuunnitelma. – Suomen Luonto 1966 (2): 3–16.

- Häyrinen, U. & Ruuhijärvi, R. 1968: Soiden suojelun nykyvaihe. – Suomen Luonto 1968 (4): 77–81.
- Jaakkola, A. 2006: Sukulan kylä Talpianjärven rannalla. – Arkkiset, Urjala. 273 s.
- Jokela, J. 2004: Tammelan Talpianjärven pesimälinnusto 2004. – Biologitoimisto Jari Venetvaara Ky, Kempele. 13 s. + 4 liit.
- Järventausta, K. 1996: Perhostutkimuksia eräillä Etelä-Suomen luonnonsuojelualueilla. Osa 1: Puurijärvi–Isosuo, Kurjenrahka, Torronsuo, Kurasmäki, Tammimäki ja Lenholm. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 57. 86 s.
- Kangas, K., Timonen, M.-L. & Venetvaara, J. 2004: Talpianjärven kasvillisuus selvitys. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 13 s. + 7 liitettä.
- Kansallis- ja luonnonpuistojen rajaustyöryhmä 1979: Valtioneuvoston periaatepäätöksen mukainen kansallis- ja luonnonpuistojen kehittämisohjelma. – Raportti. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 22 s. + karttoja ja eriäviä mielipiteitä.
- Kansallispuistokomitea 1976: Kansallispuistokomitean mietintö. – Komiteanmietintö 1976:88. 197 s. + karttaliitteitä.
- Kettunen, J. 1989: Torronsuon kansallispuisto (Tammela). – Lounais-Hämeen linnut 1989, 7. vuosijulkaisu: 14–15.
- Kotiluoto, R., Talvia, O. & Toivonen, H. 1996: Torronsuon kansallispuiston kasvillisuus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 60. 104 s.
- Kutvonen, H. 1996: Liesjärven kansallispuiston maaperägeologinen edustavuus. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 62. 71 s.
- Laine, J. & Vasander, H. 1993: Suotyypit. – Karisto Oy, Hämeenlinna. 80 s.
- Laki Torronsuon kansallispuistosta 169/1990.
- Leivo, M., Asanti, T., Koskimies, P., Lammi, E., Lampolahti, J., Mikkola-Roos, M. & Virolainen, E. 2002: Suomen tärkeät lintualueet FINIBA. – BirdLife Suomen julkaisuja No 4.
- Lintuvesityöryhmä 1981: Valtakunnallinen lintuvesiensuojeluohjelma. – Komiteanmietintö 1981:32. Maa- ja metsätalousministeriö, Helsinki. 197 s.
- Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry 1984: Torronsuon ja Talpianjärven linnusto 1984. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 12 s. + 19 liites.
- 1985a: Torronsuon ja Talpianjärven linnuston jatkotutkimukset 1985. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 9 s. + 4 liitettä.
- 1985b: Torronsuon ja Talpianjärven talvilinnusto ja -eläimistö 1985. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 3 s. + 7 liites.
- 1991: Torronsuon kansallispuiston linnustoseelvitys, täydennys 1991. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 4 s. + 9 liitettä.

Luonnonsuojelulaki 1096/1996.

Maa- ja metsätalousministeriö 1981: Valtakunnallinen soidensuojelun perusohjelma. – Helsinki. 164 s.

Maastoliikennelaki 1710/1995.

Metsähallitus 1996: Suunnitelma Torrnsuon ja Valkmusan kansallispuistojen ensimmäisten palveluiden rakentamisesta. – Raportti. Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 4 s.

— 2002: Luonnonsuojelualueiden hoidon periaatteet. Metsähallituksen luonnonsuojelualueiden tehtävät ja hoidon yleislinjat. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja B 63. 47 s.

— 2005: Jätehuollon kehittämissuunnitelma 2005–2007. – Raportti. Metsähallitus, Etelä-Suomen luontopalvelut, Vantaa. 8 s. + 4 liit.

— 2006: Metsähallituksen luontopalvelut. Vuosikertomus 2005. – Painotalo Casper Oy, Espoo. 15 s.

Metsästyslaki 615/1993.

Miikkulainen, A. 1989: Talpianjärvi (Tammela). – Lounais-Hämeen linnut 1989, 7. vuosijulkaisu: 16–17.

Mikkola-Roos, M. 1995: Lintuvesien kunnostus ja hoito. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 45. 100 s.

Muinaismuistolaki 295/1963.

Nordiska rådet 1973: Oversikt over verneområder i Danmark, Finland, Norge og Sverige. Tanskassa, Suomessa, Norjassa ja Ruotsissa ehdotettuja rauhoitusalueita. – Nordisk udredningsserie 16/73. Nordiska rådet. 400 s.

Pesonen, P. 2006: Tammelan arkeologinen inventointi. Arkeologisen kulttuuriperinnön täydentävät selvitykset Hämeessä 2005–2007. Forssa, Humppila, Jokioinen, Renko, Tammela, Ypää. – Raportti. Hämeen liitto & Museovirasto. 331 s.

Raatikainen, A. 1986: Selvitys Tammelan Talpianjärven (EH) kasvillisuudesta. – Raportti. Vesi- ja ympäristöhallitus & Helsingin vesi- ja ympäristöpiiri. 46 s.

Rajasärkkä, A. 2006: Mire land birds of 14 Finnish mires and wetlands. – The Finnish Environment 28/2006: 156–163.

Ramboll Finland Oy 2006a: Kaukolan kallioalueen otto. Meluselvitys 5.6.2006. – Raportti. 13 s.

– 2006b: Kaukolan maa-ainesten ottosuunnitelma. Luontovaikutusselvitys 7.6.2006. – Raportti. 16 s.

– 2006c: Kaukolan kallioalueen otto, Tammela. Pölyvaikutusten arviointi. – Raportti. 6 s.

Rassi, P., Alanen, A., Kanerva, T. & Mannerkoski, I. (toim.) 2001: Suomen lajien uhanalaisuus 2000. – Ympäristöministeriö & Suomen ympäristökeskus, Helsinki. 432 s.

- Rusanen, P. 2000: Tammelan Talpianjärven linnustaselvitys 2000. – Raportti. Hämeen ympäristökeskus, Hämeenlinna. 11 s. + 1 liites.
- Soidensuojelutyöryhmä 1977: Soidensuojelun perusohjelma. – Komiteanmietintö 1977:48. Maa- ja metsätalousministeriön soidensuojelutyöryhmä, Helsinki. 47 s.
- Somerpalo, S. & Luppi, P. 2003: Hämeen maakunnallinen maisemaselvitys. – Hämeen liiton julkaisu II:190. 45 s.
- Stén, C.-G. 1998: Tammelan suot ja turpeen käyttökelpoisuus. Osa 1. – Turvetutkimusraportti 314. Geologian tutkimuskeskus, Espoo. 46 s. + 3 liites.
- 2005: Tammelan Torronsuo. Etelä-Suomen suurin luonnontilainen keidassuo. Torronsuon kansallispuiston 15-vuotisjuhla 26.5.2005. – Raportti. Geologian tutkimuskeskus, Espoo. 6 s.
- Sulkava, R., Eronen, P. & Storränk, B. 1994: Liito-oravan esiintyminen Helvetinjärven ja Liesjärven kansallispuistoissa sekä ympäröivillä valtionmailla 1993. – Metsähallituksen luonnonsuojelujulkaisuja. Sarja A 18. 29 s.
- Suomen geologinen kartta 1974a: Kallioperäkartta 1:100 000, lehti 2024 Somero. – Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki.
- 1974b: Kallioperäkartta 1:100 000, lehti 2042 Karkkila. – Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki.
- 1974c: Maaperäkartta 1:100 000, lehti 2024 Somero. – Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki.
- 1974d: Maaperäkartta 1:100 000, lehti 2042 Karkkila. – Maanmittaushallituksen karttapaino, Helsinki.
- Tahvanainen, T. 2006: Torronsuo. Finland's largest raised bog massif. – The Finnish Environment 28/2006: 136–141.
- Talvia, O. 2000: Kanta-Hämeen perinnemaisemat. – Alueelliset ympäristöjulkaisut 157. Hämeen ympäristökeskus.
- Torkkomäki, M. 2001: Lounais-Hämeen kansallisaarteet, Torronsuo ja Liesjärvi. – Saarijärven Offset. 120 s.
- Torro-seura ry 2002: Torro. Kylä muutakin kuin suota. – Forssan Kirjapaino Oy. 264 s.
- Valtioneuvoston päätös 1998: Valtioneuvoston päätös Euroopan yhteisön Natura 2000 -verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä 20.8.1998. – Helsinki. 84 s. + 2 liitettä.
- Venetvaara, J. & Kangas, K. 2007: Tammelan Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelma 2007. – Luonnosversio 21.5.2007. Biologitoimisto Jari Venetvaara Ky. 63 s.

Ympäristönsuojelun neuvottelukunta 1973: Suomen kansallispuistoverkon kehittäminen.
Ympäristönsuojelun neuvottelukunnan ehdotus. – Raportti. Maa- ja metsätalousministeriö,
Helsinki. 112 s.

Mielipide Torronsuon kansallispuiston perustamisvaiheista paikallisesta näkökulmasta

Kansallispuiston perustaminen ja maanhankinta paikallisten asukkaiden näkökulmasta on ollut alusta lähtien pakkoluontoista, salamyhkäistä ja vilpillistä.

Kun Tammelan kunta 1970–1980-lukujen vaihteessa myi Torronsuota kansallispuiston perustamista varten, saivat ”kunnanisät” kaupan yhteydessä lupauksen, ettei yksityisiä alueita tulla pakkokeinoin liittämään kansallispuistoon. Kansallispuistoa tullaan laajentamaan vain vapaaehtoisin kaupun ja maanvaihdoin. Lupauksesta huolimatta yksityiset alueet pantiin toimenpidekieltoon 1.2.1985. Toimenpidekiellot toimitettiin asukkaille poliisin välityksellä myöhään illalla ja jopa yöllä. Näin paljastui Suomen luonnonsuojelun ja kansallispuiston henki paikalliselle väelle. Laki Torronsuon kansallispuistosta tuli voimaan keväällä 1990, mutta lain valmistelussa vielä mukana ollut lupaus jätettiin pois valmistuneesta laista.

1980-luvulla Maatilahallitus jakoi halukkaille ostajille lisämaaksi n. 300 ha suon kaakkoispuolelta, eikä varannut sitä vaihtomaaksi. Tämä osoittaa valtion haluttomuuden maanvaihtoihin.

Kuitenkin 1986 ympäristökeskuksen metsähoitaja Peltola sai aikaan onnistuneita kauppvoja (ainakin 3 kpl). Hinnat ja muut näkökohdat lienevät olleet kohdallaan, kun kauppvoja syntyi. Jostain syystä mies vaihdettiin kesken kauppvojen. Esimerkiksi valmiiksi sovittu vaihtomaakauppa Torrola jäi ympäristökeskuksen allekirjoituksia vaille.

Vuonna 1995 Maanmittauslaitoksen toimesta kansallispuisto merkittiin maastoon ja 2 metriä leveää rajalinjaa hakattiin auki yli 60 km. Rajaustöitä edelsi tiedotustilaisuus, jossa maanomistajien annettiin ymmärtää, että kansallispuisto on valmis ja tällaisen rajausurakan jälkeen laajennuksia tuskin tehdään. Maanomistajat olivat silloiseen rajaukseen jo tottuneet ja uskoivat 25 vuotta kestäneen kiistan päättyneen. Naturasta ei tilaisuudessa mainittu sanaakaan, vaikka jo keväällä 1997 tuotiin julkisuuteen kansallispuiston laajennukset Natura 2000 -hankkeen muodossa.

Monella taholla julkisuudessa on epäilty ja todettukin, että Suomen Natura-valmistelu epäonnistui pahasti liian kireän aikataulun ja vähäisten resurssien takia. Valmistelu ”runnottiin” läpi salaillen, mielivaltaisesti ja maanomistajien oikeusturvasta piittaamatta. Tätä näkökantaa tukee myös Valtiontalouden tarkastusviraston tarkastuskertomus Naturan valmisteluista.

Mielivaltaisuutta kuvastavat esimerkiksi ne yli 10 ha salaojitettua ja EU:n tukijärjestelmään kuuluvaa peltoa, jotka oli suojelualueeseen sisällytetty Talpianjärven reunamilta. Pellot rajattiin myöhemmin suojelun ulkopuolelle perusteettomina. Tästä herää tietysti epäily, ettei muitakaan Naturaan sisällytettyjä alueita inventoitu EU:n valintakriteerien mukaisesti.

Kansallispuiston tulevan kehittämisen ja käytön kannalta on vaikea uskoa sopuisaan yhteistyöhön ympäristöhallinnon, maanomistajien ja muiden toimijoiden välillä, kun tälläkin hetkellä pakkolunastukset ovat menossa ja maakuntakaavaan on piirretty uusia suojeluvaramuksia.

Tässä historiaa ja kokemuksia paikallisesta näkökulmasta katsottuna.

Tammelassa 4.6.2007

Pekka Ojansuu

Antti Jaakkola

Esa Ryhtä

Suunnitelmasta annettujen lausuntojen tai palautteiden yhteenveto sekä niiden perusteella tehdyt muutokset

Lausuntoja tai palautteita saatiin 7 kappaletta. Lausunnon antoivat Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri ry, Hämeen liitto, Hämeen ympäristökeskus, Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry ja Tammelan kunta. Lisäksi saatiin Matti Torkkomäeltä kommentti ja MTK-Tammelalta kannanotto. Pyydytyistä lausunnoista vastausta eivät antaneet Museovirasto, Hämeen Matkailu Oy, Torro-seura ry, Forssan–Tammelan riistanhoitoyhdistys ja Riihivalkaman koulupiirin kylätoimikunta.

Taulukkoon on koottu lyhennetyt lausunnot ja palautteet sekä Metsähallituksen vastineet.

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ	METSÄHALLITUKSEN VASTINE JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE
<p>Etelä-Hämeen luonnonsuojelupiiri ry Torransuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma on perusteellisesti ja asiantuntevasti laadittu. On hyvä, että kulttuuriarvot ja historia on otettu tekstissä laajasti huomioon.</p> <p>Yleiset suuntaviivat hoidon ja käytön kannalta vaikuttavat oikeilta. Olisi kuitenkin syytä painottaa enemmän alueen suojellista funktiota myös käytännössä. Erityisesti virkistyskäytön haitta-vaikutukset voisivat olla enemmän esillä: Vapaa kulkuoikeus saattaa avoimella suolla olla liian laaja edelleen. Esimerkiksi hiihtäjiä saattaa olla kevättalven viikonloppuina 500–1 000 ja autoja parkkialueilla suuret määrät. Paikallisten kertoman mukaan lisäalueita pitää aurata niitä varten. Virkistyskäyttöä voitaisiin ohjata muualle, esimerkiksi kuntien ulkoilualueille, ja puistossa rajata se enemmän Kiljamon lintutornin ympäristöön. Suolla liikkumista voisi pikemmin rajoittaa kuin lisätä. Kansallispuisto on olemassa ensisijaisesti luonnon harrastamista ja tutkimista varten, ei niinkään yleiseen liikuntaan ja ulkoiluun. Esimerkiksi parkkipaikalla voisi olla ohjetaulu, jossa kerrotaan toisaalla sijaitsevasta maastohiihtoreitistä ja kehoitetaan ulkoilijoita käyttämään myös sitä, korostaen kansallispuiston varsinaista tehtävää.</p> <p>Talpianjärven hoito ei kuulu tähän suunnitelmaan, mutta mikäli Talpianjärveä kunnostetaan avoveden osuutta lisäten, on se tehtävä lamparolimalla reunoilta. Jos keskiosaa avataan ja syvennetään, järven reunit alkavat kasvaa puuta, mikä ei ole tarkoitus. Talpianjärven kasvillisuus padottaa vettä koko matkaltaan äärireunasta vedenpoistumisojaan.</p> <p>Onko mahdollista siirtää Sukulan ampumarata puiston rajalta pois?</p> <p>Käytetyistä termeistä – Suomen luonnonsuojeluliitto suosittellee, että termi <i>turvetuotanto</i> korvataan termillä <i>turpeenosto</i> tai <i>turpeenotto</i> (luvut 2.7 ja 2.10).</p> <p>Vesistön purkupistettä ei ole merkitty karttaan s. 16.</p> <p>Luontotornien kohdalla kartassa voisi olla paikannimet; mahtuisivat samalla tavoin kirjoitettuna kuin muinaisjäännekohteiden karttasivun paikannimet. Ulkopaikkakuntalainen ei tiedä edes, missä on Kiljamo.</p>	<p>-</p> <p>-Kevättalvisesta hiihtoretkeilystä ei liene haittaa pesimälinnustolle, koska lintujen pesintä alkaa vasta hiihtokauden jälkeen. On kuitenkin mahdollista, että kevättalvinen hiihtoretkeily aiheuttaa haittaa avoimella suolla soidintaville teerille. Merkittyjen reittien ulkopuolella liikkuminen on lumettomana aikana hyvin vähäistä, lukuun ottamatta syksyn marjastusaikaa, jolloin lintujen pesintä ja poikasaika on jo ohi. +Lisätään suunnitelmaan: Hiihtoretkeilyn vaikutus teerensoitimiin tulee selvittää.</p> <p>-Talpianjärven kunnostusratkaisut päätetään kunnostussuunnittelun yhteydessä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p> <p>-Sukulan ampumarata ei aiheuta merkittävää haittaa kansallispuiston suojelutavoitteiden toteutumiselle. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p> <p>+Muutetaan suunnitelmaan.</p> <p>+Korjataan karttaan.</p> <p>+Lisätään karttaan (kuva 8).</p>

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ	METSÄHALLITUKSEN VASTINE JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE
Hämeen liitto	
Torronsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma on laadittu kansallispuiston alueelle, eikä se sisällä puiston ulkopuolisia alueita. Maakuntakaavassa kyseinen alue on SL-suojelualuumerkinnällä.	-
Torronsuon kansallispuisto on Lounais-Hämeen ja koko maakunnan matkailun kannalta merkittävä kehittämiskohde. Se on myös osa maakunnan vapaa-ajan ympäristöä ja luo pohjaa viihtyisän Hämeen asuin- ja elinympäristön strategialle. Hämeen liitto pitää tärkeänä, että Torrnsuolle on valmistunut osallistavaan suunnitteluun perustuva ja mittavaan pohjatyöhön tukeutuva suunnitelma, jolla Torrnsuon kansallispuiston käyttö voidaan vakiinnuttaa ja sovittaa paikallisen väestön tarpeisiin sekä luoda perusta kansallispuiston kestäväälle kehittämiselle. Hämeen liitto puoltaa suunnitelman jatkokäsittelyä.	-
Hämeen ympäristökeskus	
Metsähallitus on laatinut Torrnsuon kansallispuistolle ensimmäisen hoito- ja käyttösuunnitelman. Suunnitelma on huolellisesti tehty ja siihen on koottu monipuolisesti tietoa Torrnsuon luonnosta ja historiasta. Suojelun sekä hoidon ja käytön tavoitteet on esitetty selkeästi ja perusteltu hyvin. Kansallispuiston vyöhykejako ottaa hyvin huomioon eri käyttömuotojen aluetarpeet.	-
Suunnitelmassa mainitaan, että kansallispuistoon kuuluu myös yksi palsta valtatie 2:n itäpuolella, mutta tämä palsta näkyy vain Torrnsuon sijaintikartassa (kuva 2), eikä sen luontoarvoista tai hoidosta ja käytöstä sanota mitään. Kansallispuiston rajojen merkinnästä ei mainita mitään hoito- ja käyttösuunnitelmassa. Torrnsuolla rajat on merkitty maastoon kansallispuiston perustamisen jälkeen. Kun aluetta on hankittu lisää, rajamerkit ovat nyt monessa kohdassa väärässä paikassa kansallispuiston sisällä. Nämä virheelliset merkinnät pitää poistaa ja siirtää oikeisiin kohtiin.	+Tekstiä täydennetään 2-tien itäpuolen palstan ja rajamerkintöjen osalta.
Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry	
Torrnsuon kansallispuiston käyttö- ja hoitosuunnitelma on pääpiirteissään linnuston suojelun kannalta suotuisa. Suunnitelmassa on kuitenkin osia, joihin Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry haluaa kiinnitettävän erityistä huomiota, jotta alueella olevat linnuston suojeluvälitteet tulisivat täytetyiksi.	-
Linnustonsuojelullista syistä on tarpeellista, että valtaosa Torrnsuon kansallispuiston alueesta määriteltäisiin rajoitusosaksi ja kesäaikainen retkeily keskitettäisiin vain nykyisen pitkospuuverkoston alueelle. Nykyinen pitkospuuverkosto tarjoaa riittävät edellytykset nykyiselle ja myös kasvavalle retkeilylle. Nykyisestä pitkospuuverkostosta saadaan pienellä jatkokehityksellä toimiva kokonaisuus. Yhtenäiset selkeät ja laajat rajoitusalueet edesauttavat linnuston pesintää alueella ja tätä kautta edistävät linnustonsuojelullisia tavoitteita ja velvoitteita. Retkeily pitkospuuverkoston ulkopuolella on pääsääntöisesti turhaa, koska valtaosa alueen kävijöistä on ns. päiväretkeilijöitä, jotka haluavat kokea suon tunnelman helposti ilman suolla liikkumiseen liittyviä riskejä ja pelkoa uppoamisesta suonsilmään.	-Paitsi että kansallispuistot ovat luonnonsojelualueita, ne on myös tarkoitettu yleisiksi nähtävyyksiksi, eikä liikkumista kansallispuistoissa voida rajoittaa muuta kuin hyvin perustelluista luonnonsojelu-syistä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Paikallisen asukkaan kannalta on monelta osin ymmärrettävää, että huhtikuussa tapahtuvaa perinteistä karpalonpoimintaa halutaan ylläpitää. Käytännössä tämä on kuitenkin suurella todennäköisyydellä enemmän haitallista kuin hyödyllistä, joten keräysoikeus olisi syytä poistaa tai rajoittaa, koska karpalon poiminta on mahdollista jo syksyn ensipakkasten jälkeen. Mikäli keräysoikeus katsotaan tarpeelliseksi säilyttää, tulisi se selkeästi kohdistaa alueille, joilla siitä on mahdollisimman vähän haittaa linnustolle.	-Suunnitelmassa on paikallisille asukkaille varattu mahdollisuus poimia karpalaa huhtikuussa myös rajoitusvyöhykkeellä. Paikallisten asukkaiden karpalonpoiminnasta ei ole katsottu olevan haittaa linnustolle, koska karpaloiden poiminta on huhtikuussa erittäin vähäistä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.

LIITE 2. 3(6)

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ	METSÄHALLITUKSEN VASTINE JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE
<p>Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry Itäosan (Hopeakallio, Haapasaari) retkeilymahdollisuuksien lisääminen mm. tarkkailulavan ja pitkospuiden avulla ei ole perusteltua. Kyseinen järjestely selkeästi lisää itäpään rauhattomuutta ja turhaa liikkumista kostealla suoalueella, millä on suora vaikutus alueen linnustoon. Lisäksi on todennäköistä, että retkeilystä koituvat lieveilmiöt lisääntyisivät siellä.</p>	<p>-Vahvistetussa Kanta-Hämeen maakunta-kaavassa tulee reittivaraus Torrnsuon itäpään, mikä edellyttää kansallispuiston itäosan palveluvarustuksen kehittämistä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>Nykyisellään huomattavasti kasvaneen talvikauden hiihtoretkeilyn vaikutuksia alueen teerisoitimiin on syytä selvittää. Nyt näyttää siltä, että kasvanut hiihtoretkeily, erityisesti kevättalven hankikannoilla tapahtuva hiihto, vaikuttaisi alueen teerisoitimiin negatiivisesti. Vaikutusten selvittämiseksi tulisi suunnata riittävästi resursseja pikaisesti, jotta kasvava hiihtopaine voitaisiin tarpeen mukaan suunnata oikein tai rajoittaa.</p>	<p>+Lisätään suunnitelmaan (luku 5.4): Hiihtoretkeilyn vaikutus teerisoitimiin tulee selvittää, koska on mahdollista, että runsas kevättalvinen hiihto aiheuttaa haittaa avoimella suolla soidintaville teerille.</p>
<p>Talpianjärven osalta ei tulisi liiaksi perustaa alueelta tehtyyn Talpianjärven hoito- ja käyttösuunnitelmaan, joka on linnustoselvityksen osalta puutteellinen ja antaa alueen linnustosta vääristyneen kuvan tehtävän kunnostussuunnitelman pohjaksi. Alueelle toteutettavan kunnostussuunnitelman yhteydessä on syytä selvittää alueen linnusto uudelleen ja tehdä aktiivista yhteistyötä alueellisen lintuyhdistyksen kanssa. Talpianjärven osalta on tärkeää, että alueen aikaisempi linnustollinen arvo suhteutetaan nykyiseen linnustolliseen arvoon ja tätä kautta alueella mahdollisesti toteutettaviin toimenpiteisiin. Etenkin tämän osalta on syytä tehdä aktiivista yhteistyötä.</p>	-
<p>Torrnsuon kansallispuisto on käytännössä kokonaisuudessaan kansainvälisesti ja kansallisesti tärkeä lintualue (IBA, FINIBA). IBA- ja FINIBA-linnustotietoja päivitetään vuosina 2007 ja 2008. Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry toimii paikallisena tietojen kokoajana toimittaen ne edelleen BirdLife Suomi ry:lle sekä tätä kautta myös Metsähallituksen ja muiden ympäristöviranomaisten käyttöön. Tulevina vuosina IBA-linnustotietojen päivitystä on tarkoitus huomattavasti lyhentää, jolloin linnuston tilan seuraaminen on huomattavasti tehokkaampaa ja mahdollisiin ongelmakohtiin pystytään puuttumaan ajoissa. Näihin säännöllisin ajoin toistettaviin kattaviin linnustoselvityksiin tulisi varata riittävästi rahoitusta, jotta laskentoihin saataisiin sitoutettua osaavat laskijat. Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry on valmis toimimaan yhteistyökumppanina ja toteuttamaan myös laskentoja soveltuvin osin.</p>	-
<p>Korjauksia alueen pesimälinnustotaulukkoon: Viirupöllöä, huuhekajaa ja nuolihaukkaa voi pitää säännöllisesti alueella pesivinä, mutta suopöllö lienee satunnaisesti pesivä. Lisäksi listasta puuttuu kokonaan vaarantunut (VU) tiltalti.</p>	<p>+Korjataan suunnitelmaan.</p>
<p>Lounais-Hämeen Lintuharrastajat ry haluaa korostaa omaa valmiuttaan ja haluaa toimia yhteistyössä MH:n kanssa Torrnsuon kansallispuistoon liittyvissä asioissa.</p>	-
<p>MTK-Tammela Projektin tiedotus ja kutsu esittelytilaisuuteen on hoidettu ala-arvoisesti. Projektia koskeva artikkeli Forssan Lehdessä ei riitä viralliseksi kutsuksi projektin nimissä järjestettävään tilaisuuteen, joka siis järjestettiin lehden ilmestymistä seuraavana päivänä. Jo tämän takia projektia esittelevä tilaisuus tulee järjestää uudelleen ja kutsut on toimitettava asianomaisille asianmukaisesti. Eihän mikään virallinen kokous ole päätösvaltainen, mikäli kokousmenettelyssä toimitaan vastoin sääntömääräyksiä.</p>	<p>-Kyseessä oli tiedotus- ja keskustelutilaisuus valmistumassa olevasta hoito- ja käyttösuunnitelmasta. Siellä ei tehty päätöksiä. Tilaisuuteen oli kutsu 2.11.07 ilmestyneessä Forssan Lehdessä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.</p>
<p>Kansallispuiston reittiverkostoa ei tule suunnitella yksityisten maanomistajien maille. Latuverkosto on piirretty Kallion puoleisessa päässä kansallispuiston ulkopuolelle yksityiselle maalle. Vaadimme poistettavaksi.</p>	<p>+Korjataan suunnitelmaan.</p>

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ	METSÄHALLITUKSEN VASTINE JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE SUUNNITELMASSA
MTK-Tammela Kansallispuistossa olemassa olevat reitit pitäisi hoitaa ensin kuntoon ja vasta tämän jälkeen suunnitella uusia reittejä.	-Uusien reittien suunnittelu ei estä vanhojen reittien korjaamista. Se voidaan tehdä samanaikaisesti. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Kansallispuiston ympäristön maankäyttöä ja rakentamista ei tule millään lailla rajoittaa.	-Hks:ssa ei voida säätää uusia lakeja. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Paikallisille ihmisille tulee edelleen sallia kansallispuistossa metsästys ja riistanhoito metsästyslain ja asetusten mukaisesti.	-Kansallispuiston rauhoitussäännöksiä ei voida muuttaa hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen yhteydessä, koska suunnitelma perustuu voimassa oleviin säädöksiin. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Kansallispuiston ympäristössä myyntiin tulevat tilat tulee aina ensisijaisesti myydä paikallisille maanomistajille.	-Maansa myynnistä päättää maanomistaja eikä MH. Vaatimus yksinomaan paikallisten maanomistajien suostumisesta ei ole perustuslain edellyttämän yhdenvertaisuuden mukainen. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Katavaasaaren telttailupaikka tulee poistaa: mahdoton huoltaa, tulipaloriski.	-Hyvin perustettu nuotiopaikka ei lisää metsäpaloriskiä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Luku 4. Esitetty vyöhykejako tulee tarpeettomana poistaa.	-Esitetty vyöhykejako on hyväksytty hks-työryhmässä, jonka jäsenenä oli myös toinen tämän lausunnon allekirjoittaneista. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Luku 9.5. Paikallisten ihmisten talvitie-oikeudet yli suon ehdottomasti säilytettävä!	-Suunnitelmalla ei voida muuttaa olemassa olevia rasitteita. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Luku 11. Maininta ulkopuolella sijaitsevista MYg-alueista tulee poistaa.	-MYg-alueet on vahvistettu Kanta-Hämeen maakunta-kaavassa eivätkä kuulu hks:aan; ovat lisäinformaatiota. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Vuoden 1981 lintututkimuksiin vedotaan monta kertaa. Liian vanhoja.	-Vuoden 1981 lintututkimuksiin ei viitata suunnitelmassa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Maininta riekosta on tarkoitushakuista Natura-tietolomakkeiden virheiden korjaamista ja ihmisten erehdyttämistä!	-Riekko mainitaan Natura-tietolomakkeessa. Hks:ssa kerrotaan riekkokantojen kehityksestä Torronsuolla. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Kansallispuistossa ei tule suorittaa mitään ennallistamistoimenpiteitä, koska vähäiset resurssit tulisi suunnata ensisijaisesti kansallispuiston palveluvarustuksen kunnostukseen ja kehittämiseen.	-Ennallistaminen perustuu valtioneuvoston vahvistamaan Metso-ohjelmaan ja sen mukaiseen tulosoikeuteen. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Tammelan kunta	
Kahden uuden luontotornin rakentaminen alueelle lisää merkittävästi mahdollisuuksia tarkkailla linnustoa ja suota. Talpianjärvellä ja valtatie 2:n läheisyydessä ovat tähän asti tällaiset katselupaikat puuttuneet ja ne nähdään erittäin tarpeellisina.	-
Torrón kylältä on pitkään kaivattu polkureittiyhteyttä Kiljamaan. Suunnitelmassa on esitetty osalle matkaa pitkospuut, osalle uutta polkureittiä ja osalle yhteystarve. Esitetyn reitin toteuttaminen lisää huomattavasti liikenneturvallisuutta ja reittimahdollisuuksia.	-
Telttailualueet ovat toistaiseksi Torronsuon alueelta puuttuneet. Suunnitelmassa on esitetty telttailualueet Kiljamaan ja Katavaasaareen. Telttailualueet monipuolistavat kansallispuiston palveluvarustusta merkittävästi.	-

LIITE 2. 5(6)

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ	METSÄHALLITUKSEN VASTINE JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE SUUNNITELMASSA
Tammelan kunta	
Valtatie 2:n varteen lisättävä palveluvarusteet parantavat huomattavasti kansallispuiston saavutettavuutta ja mahdollistavat lyhytaikaisen poikkeamisen ohikulkijoille. Nämä varusteet lisäävät suolla kävijöiden määrää ja suon tunnettavuutta sekä vähentävät liikennetarvetta Somerontiellä.	-
Palveluvarustekartassa on lisäksi esitetty kolme yhteystarvetta, joista yksi on luontokeskuksesta Torronsuon itäosiin johtava yhteystarve. Yhteystarpeet nähdään tärkeinä ja toivotaan Metsähallituksen toimivan aktiivisesti, jotta esitetyt yhteystarpeet toteutuvat.	-
Lisäksi halutaan kiinnittää huomiota siihen, että yksityisten maanomistajien peltojen ja metsäojien perkaaminen on mahdollista siten, että vedet voidaan johtaa ojia myöten kansallispuiston alueelle entisellä tavalla.	-
Torkkomäki Matti	
Hirvenajo koirien kera ei kuulu millään tavoin kansallispuiston rauhaan, luonnontilaiseen olemukseen. Jos hirvistä tulisi puiston kohdalla ongelma, mitä epäilen, voisi rakentaa hirviaidan.	-Kansallispuiston rauhoitussäännöksiä ei voida muuttaa hoito- ja käyttösuunnitelman laatimisen yhteydessä, koska suunnitelma perustuu voimassa oleviin säästöksiin. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Sukulan ampumarata aiheuttaa merkittävää meluhäiriötä puistolle.	-Sukulan ampumarata ei aiheuta merkittävää haittaa kansallispuiston suojelutavoitteiden toteutumiseksi. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Yhäkin talvitie käytössä Kalliosta Mustasaaren & Pirttisaaren välistä suon "vastarannalle". Tämä käyttö ei ole siteeraamane lain mukaista. Painumat suossa näkyvät vuosikymmeniä.	-Hks:ssa ei voida muuttaa olemassa olevia rasiitteita. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Minusta suunnistuskilpailut yms. ovat liiaksi maastoa kuluttavia tällaiseen ympäristöön. Näille harrastuksille löytyy tilaa muualta. Puisto ei ole massatapahtumien näyttämö.	-Suuret maastokilpailut ovat kansallispuistossa luvanvaraisia. Kasvillisuudeltaan arimmat mätät tai lajistoltaan arvokkaat kohteet on mahdollista rajata luvan ulkopuolelle. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Sohkasen turvelato ollut näihin saakka pystyssä. Eikö kannattaisi entistää?	-Pystyssä olevista pehkuladoista kunnostettavaksi on suunniteltu vain Hehkon alueen lato, koska se sijaitsee hiihtoreitin varrella. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Voiko jatkossa saada luvan kulkea suolla (+ koju) myös 1.4.–15.7. esim. kirjahankkeen tai näyttelyn kuvaamiseksi?	-Valokuvaukseen ja vastaavaan toimintaan liittyvistä lupakäytännöistä on erillinen MH:n ohje, jota sovelletaan kaikissa kansallispuistoissa. +Ei muutoksia suunnitelmaan.
Kiimassuon kaatopaikan vaikutus Kakarlammin ympäristöön on todella merkittävä. Lammet vaikuttavat satoine lokkeineen ja niiden kantamine/oksentamine muovi-jätteineen kuin kaatopaikalta.	+Lisätään suunnitelmaan kohtaan Ympäroivien alueiden käyttö: Kiimassuon kaatopaikka aiheuttaa jonkin verran muutoksia Torronsuon linnustoon, mm. lisäämällä suolla oleskelevien ja pesivien lokkien määrää. Lisäksi lokit tuovat kaatopaikalta roskaa suolle.
Kuuluvatko kalasääsket suon alkuperäiseen lajistoon? Miksi tehdään keinotekoisia pesärakennelmia?	-Sääksi on uhanalainen laji, joka pesii luontaisesti myös soilla. Sääsket pystyvät itse rakentamaan pesänsä vain vankkaoksaiseen puuhun. Sääksien suojelussa keinotekoisien pesäalustojen rakentamisella on suuri merkitys, sillä tarpeeksi vankkaoksaista puita ei enää tahdo löytyä. +Ei muutoksia suunnitelmaan.

LAUSUNNON ANTAJA JA LAUSUNNON SISÄLTÖ**METSÄHALLITUKSEN VASTINE
JA MAHDOLLINEN TOIMENPIDE**

Torkkomäki Matti

Tuleeko osa Kiuassaaresta jäämään rajauksen ulkopuolelle?
Aika huono juttu, jos näin on.

Kälkän kataja-aholla kasvaa myös kevättaskuruohoa, joka minusta on vanhan kulttuurin seuralainen. Myös tähän kategoriaan kuuluvaa pikku käenrieskaa kasvaa Kälkän vanhan pengerrätyn tien läheisyydessä. Yllättäen samaa lajia kasvaa myös tien varressa lähellä Idänpään kalliota olevalla metsä-peltotilkulla.

Jäkälä ei ole kai kartoitettu. Kirjassani sivulla 34 kerron lapalumi-jäkälästä, jonka löysin Torronsuolta. Orvo Vitikaisen (HY) mukaan tämä havainto on ensimmäinen tästä levinneisyydeltään pohjoiseen painottuneesta lajista koko Hämeestä.

-Kiuassaari kuuluu Naturaan ja toteutustapa on luonnonsuojelulaki.
+Ei muutoksia suunnitelmaan.

+Lisätään suunnitelmaan (luku 2.6).

+Lapalumijäkälä lisätään suunnitelmaan (luku 2.6).

Ympäristöministeriön vahvistuskirje

20.1.2009

YM 4/5741/2008

Metsähallitus

METSÄHALLITUS
26. 01. 2009

MH 1396/623/2006

 Viite
 Hänvisning

Metsähallituksen kirje Dnro 1396/623/2006, 11.4.2008

 Asia
 Ärende

Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman vahvistaminen

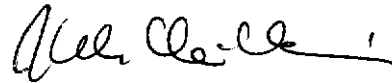
Metsähallitus on 11.4.2008 lähettänyt viitekohdan saatekirjeellä ympäristöministeriölle Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelman luonnonsuojelulain (1096/1996) 9 §:n mukaista vahvistamista varten. Suunnitelmasta on luonnosvaiheessa pyydetty tarpeelliset lausunnot, joiden perusteella se on viimeistelyministeriöön vahvistettavaksi tullessaan muotoon. Ympäristöministeriölle on suunnitelman valmisteluprosessin kuluessa esitelty suunnitteluperiaatteita. Ministeriöllä on myös ollut mahdollisuus tutustua suunnitelmasta annettuihin lausuntoihin. Metsähallituksen laatima Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma perustuu riittäviin luontoinventointeihin ja muihin perustietoihin, osallisuuteen ja vaikutusten arviointiin.

Torrnsuon kansallispuisto (FI0344002) kuuluu Suomen Natura 2000 –verkostoon. Suunnitelmassa on esitetty perustelut siihen, että hankkeelle ei ole laadittu luonnonsuojelulain (1096/1996) 65 §:n mukaista Natura-arviointia. Sen mukaan suunnitelman toimeenpano ei merkittävästi heikennä niiden lajien elinoloja tai niiden luontotyyppeiden edustavuutta, joiden perusteella Torrnsuon kansallispuisto on liitetty Suomen Natura 2000 –verkostoon. Ministeriö katsoo, että suunnitelmassa esitetyt arviot hoito- ja käyttösuunnitelman vaikutuksista Natura-alueeseen perustuvat riittävään tietoon ja ovat perusteltuja, joten hankkeen vaikutuksia ao. Natura 2000 –alueeseen ei ole ollut tarpeen arvioida luonnonsuojelulain 65 §:ssä tarkoitettulla tavalla.

Päätöksessään vuonna 1998 Torrnsuon alueen sisällyttämisestä Natura 2000 –verkostoon, valtioneuvosto päätti, että valtioneuvoston 19.12.1985 tekemä periaatepäätös Torrnsuon kansallispuiston rajauksesta kumotaan ja että kansallispuiston toteuttamisessa tulee noudattaa vastedes Torrnsuon Natura 2000 –alueen rajausta. Ministeriö katsoo, että tämä tarkennus tulee lisätä hoito- ja käyttösuunnitelman kohtaan 2 Luonto ja historia. Lisäksi valtioneuvoston päätös Euroopan yhteisön Natura 2000 –verkoston Suomen ehdotuksen hyväksymisestä on syytä liittää kirjallisiin lähteisiin.

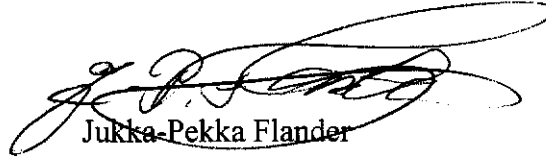
Metsähallituksen laatima ehdotus Torrnsuon kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelmaksi täyttää tehtävänsä kansallispuiston hoitoa ja käyttöä ohjaavana asiakirjana. Ympäristöministeriö vahvistaa suunnitelman sellaisena kuin se on viitekohdan saatekirjeen liitteenä. Metsähallituksen tulee kuitenkin lisätä suunnitelmaan valtioneuvoston Natura 2000 –

päätöksen tarkennus Torrnsuon kansallispuiston osalta, siten kuin ministeriö on edellä todennut.

Luonnonsuojelujohtaja

Ilkka Heikkinen

Ylitarkastaja

Jukka-Pekka Flander

~~LITTEENÄ~~ ~~asiakirjat~~

TIEDOKSI

Maa- ja metsätalousministeriö
Hämeen ympäristökeskus
Hämeen liitto
Museovirasto
Tammelan kunta
Suomen luonnonsuojeluliitto

Vuodesta 2006 alkaen ilmestyneet Metsähallituksen C-sarjan julkaisut

- No 1 Metsähallitus 2006: Kurjenrahkan kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s.
- No 2 Metsähallitus 2006: Syötteen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 3 Metsähallitus 2006: Parikkalan Siikalahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 169 s.
- No 4 Metsähallitus 2006: Koitajoen Natura-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 77 s.
- No 5 Metsähallitus 2006: Mietoistenlahden hoito- ja käyttösuunnitelma. 92 s.
- No 6 Metsähallitus 2006: Levanevan hoito- ja käyttösuunnitelma. 66 s. (verkkojulkaisu)
- No 7 Metsähallitus 2006: Joutsenaavan–Kaita-aavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s. (verkkojulkaisu)
- No 8 Metsähallitus 2006: Luiron soiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 54 s. (verkkojulkaisu)
- No 9 Metsähallitus 2006: Näätävuoman–Sotkavuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 48 s. (verkkojulkaisu)
- No 10 Metsähallitus 2006: Teuravuoman–Kivijärvenuoman hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 11 Metsähallitus 2006: Viiankiaavan hoito- ja käyttösuunnitelma. 51 s. (verkkojulkaisu)
- No 12 Metsähallitus 2006: Hossan retkeilyalueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 58 s.
- No 13 Metsähallitus 2006: Omenajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 64 s. (verkkojulkaisu)
- No 14 Metsähallitus 2006: Koskeljärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 79 s.
- No 15 Metsähallitus 2006: Haukisuon–Härkäsuon–Kukkonevan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 63 s. (verkkojulkaisu)
- No 16 Metsähallitus 2007: Olvassuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s.
- No 17 Metsähallitus 2007: Litokairan Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 18 Metsähallitus 2007: Iso Tilansuo–Housusuon Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 41 s.
- No 19 Metsähallitus 2006: Nuuksion kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 123 s.
- No 20 Metsähallitus 2007: Salamajärven suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 131 s.
- No 21 Metsähallitus 2007: Älänteen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 60 s. (verkkojulkaisu)
- No 22 Metsähallitus 2007: Venenevan–Pelson Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 23 Metsähallitus 2007: Kermajärven rantojensuojeluohjelma-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 35 s. (verkkojulkaisu)

- No 24 Metsähallitus 2007: Siikavaaran hoito- ja käyttösuunnitelma. 50 s. (verkkojulkaisu)
- No 25 Metsähallitus 2007: Jämäsvaaran virkistysmetsän hoito- ja käyttösuunnitelma. 47 s. (verkkojulkaisu)
- No 26 Metsähallitus 2007: Oukkulanlahden Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 71 s. (verkkojulkaisu)
- No 27 Metsähallitus 2007: Otajärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.
- No 28 Metsähallitus 2007: Kansanneva–Kurkineva–Muurainsuon, Kinkerisaarennevan ja Itämäki–Eteläjoen hoito- ja käyttösuunnitelma 2006–2015. 45 s. (verkkojulkaisu)
- No 29 Metsähallitus 2007: Medvastön–Stormossenin alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 81 s.
- No 30 Metsähallitus 2007: Pyhä–Luoston kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 129 s.
- No 31 Metsähallitus 2007: Petkeljärvi–Putkelanharjun ja Puohtiinsuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 101 s.
- No 32 Metsähallitus 2007: Hiidenportin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 61 s.
- No 33 Hokkanen, M. & Kanerva, T. 2007: Saltfjärdenin luonnonhoidon ja rakenteiden toimenpidesuunnitelma. 33 s. (verkkojulkaisu)
- No 34 Pirkanmaan ympäristökeskus & Metsähallitus 2007: Ekojärven Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 68 s. (verkkojulkaisu)
- No 35 Metsähallitus 2008: Viklinrimmen Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 49 s. (verkkojulkaisu)
- No 36 Metsähallitus 2008: Pallas–Yllästunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 198 s.
- No 37 Metsähallitus 2008: Rokuan kansallispuiston ja valtion omistamien Natura-alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma. 60 s.
- No 38 Metsähallitus 2008: Ystävyden puiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 143 s. (verkkojulkaisu)
- No 39 Metsähallitus 2008: Käsivarren erämaa-alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 134 s.
- No 40 Metsähallitus 2008: Giehtaruohittasa meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána. 134 s.
- No 41 Metsähallitus 2008: Vätsärin erämaan hoito- ja käyttösuunnitelma. 143 s. (verkkojulkaisu)
- No 42 Metsähallitus 2008: Váhčira meahcceguovllu dikšun- ja geavahanplána. 146 s. (verkkojulkaisu)
- No 43 Metsähallitus 2008: Kuusisuo–Hattusuon, Soininsuo–Kapustasuon ja Ohtosensuon Natura 2000 -alueiden hoito- ja käyttösuunnitelma 2007–2016. 57 s. (verkkojulkaisu)
- No 44 Metsähallitus 2008: Hepokönkään hoito- ja käyttösuunnitelma. 40 s. (verkkojulkaisu)
- No 45 Metsähallitus 2008: Hämeenkaan monikäyttö- ja harjoitusalueen sekä Natura 2000 -alueen hoito- ja käyttösuunnitelma. 130 s. (verkkojulkaisu)
- No 46 Jansson, H. & Raatikainen, K. 2008: Vallisaaren ja Kuninkaansaaren alueen hoito-suunnitelma. 119 s.
- No 47 Rouvala, A. & Peltonen, T. 2008: Seitsemisen ja Helvetinjärven alueen luontomatkailusuunnitelma. 71 s. (verkkojulkaisu)

- No 48 Metsähallitus 2009: Lemmenjoen kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 208 s.
- No 50 Metsähallitus 2009: Riisitunturin kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 87 s.
- No 51 Metsähallitus 2009: Seitsemisen suojelualuekokonaisuuden hoito- ja käyttösuunnitelma. 161 s.
- No 52 Metsähallitus 2009: Liesjärven kansallispuiston hoito- ja käyttösuunnitelma. 84 s.

ISSN 1796-2943
ISBN 978-952-446-697-4 (nidottu)
ISBN 978-952-446-698-1 (pdf)

Julkaisua voi tilata osoitteella:

Metsähallitus
Asiakaspalvelut
PL 36
99801 IVALO
natureinfo@metsa.fi
www.metsa.fi

Puhelin: 0205 64 7702

Julkaisu on luettavissa osoitteessa:

www.metsa.fi/hks